کلیله او دمنه

ژباړن: څېړنوال الحاج مولوي زين الله منلی

بسم الله الرحمن الرحیم

کلیله او دمنه

ژباړه : د سرخیړنوال الحاج مولوي زین الله منلی

کتاب پېژندنه:

دکتاب نوم:..کلیله او دمنه

ژباړن:.....................................شېرنوال الحاج مولوي زین الله منلی

کمپوز او ډیزاین: ....اسدالله خان امرخېل

خپرندویه:... کتاب ښار

چاپ کال:..1395

چاپ وار:...دریم

چاپ شمېر:..1000

©Najib Manalai 2010

زمری او غوایي

دابشلیم پاچا بیدپای فیلسوف ته وویل:

– ما اورېدلي دي چې خلک وايي چې درواغجن او چلي انسان په خپلو درواغو او چلونو دوستان سره بېلوي او ددوی دوستي ورانولای شي، تر دې چې یو تر بله سره دښمان شي.

بیدپای فیلسوف وویل:

– هو دا خلک رښتیا وايي او هغه کیسې ډېرې او مشهورې دي چې د درواغجنو او چلناکو وګړو ورانی په کې ښودل شوی دی.

دده خبرې ته د پاچا پام شو او ورته یې وویل:

– له دغو کیسو نه خو یوه کیسه را واوروه چې زما له پاره هم پند او درس شي، ځکه زه هم وېرېږم چې ځینې درواغجن او چلیان زما او زما د دوستانو دوستي ورانه او ویجاړه نه کړي.

بیدپای ورته وویل :

– د هندوستان په "دستاوند " ښار کې یو سړی و چې تر ډېره پورې ژوندی و تر څو چې زوړ او ضعیف شو. درې زامن یې درلودل چې هېڅ کسب او کار یې زده نه و چې ځان یې پرې چلولی وای. ده چې خپل زامن ولیدل چې خپل مال او شته بې

ځايه بې ځايه لګوي، نو را ټول يې کړل او ورته يې وويل چې ای زامنو زما عمـر اوس لړ پاتې دی او نږدی ده چې ومرم ما خو زيار ايسته او ستاسو لپـاره بـه مـې شـته پېـدا کول نو اوس له دې وروسته تاسو په خپل ځان تکيه وکړئ، لـه مـا څخـه تمـه پـرې کړئ او په دې پوه شئ چې هر څوک په ژوند کې درې شـيان غـواړي: غـواړي چـې شتمن او د مال څښتن وي، غواړي چې په خلکو کې د قدر او عـزت خاونـد وي او پـه اخرت کې خدای ته منلی او نژدې وي. خو دا ټول بې زيار او زحمته سړي ته پـه لاس نه ورځي نو ښه دا ده چې سړی په روا او ښو لارو زيار و کاږي ، مال او شته پيدا کـړي نه چې په ټګی، غلا او نورو ناروا لارو يې پيدا کړي. او کله چې څوک مال پيـدا کـړي او ويې نه ساتي او په وده کې يې زيار و نه ګالي مال او شته ببرتـه تـرې ځـي ، تـش لاس پاتې کيږي او بې وزله کيږي.

شتمن سړی خلکو او خدای ته تر هغې نه ګرانيږي چې له خپل مالـه بـې وزلـو ته څه ورنه کړي او دوستانو ته يې ورنه کړي، اشنايانو ته يې ورنه کـړي او د خيـر پـه نورو کارو کې يې و نه لګوي.

هغه څوک چې مال پيدا کړي او په ځان او نورو يې ونيسي نو هم به پـه خپلـه بدمرغه شي او هم به د خلکو او خدای په نظر کې څه قدر او عزت و نه لري . سـربېره پر دې کېدلای شي چې مال ته يې پېښه وشي او له لاسه يې ووځي: مثلاً غله به يـې يوسي، و به سوځي، غرق به شي او يا به په زلزلو په ځمکه ننوځي.

زامنو چې د خپل پلار خبرې واورېدې نو ويې ويل چې ريښتيا وايـي. پـلار تـه يې وويل چې موږ ستا خبرې واورېدې، نور به داسې نه کوو چې کول مـو او پـر خپـل ځان به تکيه او بسيا يو.

بله ورځ د سړي مشر زوی د حلالې او روا روزۍ د پیدا کولو لـه پـاره لـه خپلـو مریانو او خدمتګارانو سره په یوه ګاډۍ کې سپور شو چـې دوو غوایـانو راښـکله . د یـو غوایي نوم برګی او د بل نوم چغر و.

دوي په خپل کار پسي روان وو چې په لار کې په یوه پسته ځمکه کې په ختـو او چکړو ور پېښ شول، د برګي پښې په ختو کې لاړې او چې هر څومره زور یې وکـړ پښې یې له ختو نه را ونه وتلې. خاوند او ملګري یې را کښته شول چې برګی لـه ختـو څخه را وباسي خو را ویې نه ایستلای شو.

یوه خدمتدګار ته یې وویل چې ته دلته د برګي سره اوسه او هر کله چې ځمکه لږه وچه شوله او برګی ترې راوواته نو بیا راپسې راځه! دوئ یې پرېښـودل او مریـانو او خدمتګارانو یو پلو او چغر بل پلو ګاډۍ ځان پسې راښکله. څو ورځې وروسته خـدمتګار په تنګ شو، برګی یې په ځای پرېښوده ، خپل بادار پسې ولاړ. چې په لار کې بادار ته ور ورسېده نو بادار یې ترې پوښتنه وکړه چې برګی دې څه کـړ، ده ورتـه وویـل چـې هغه خو مړ شو.

خاوند چې د برګي له مرګه خبر شو نو ډېر خپه شو. خادم یې د تسلۍ لپاره ورته وویل:

– اې باداره! د خدای قضا او قدر و چې برګی مـړ شـو. او هېڅـوک د خـدای د قضا او قدر نه ځان نه شي ژغورلای. که خدای دده د هلاکت اراده نـه وای کـړې نـو ولی به د کال په دې موسم کې راوتلو او بیا به په دې چکړه او ختنه لار راتللو.

بل خادم وویل:

– ای باداره! ربښتیا وایی او ماته د هغه سړي کیسه را یـادوي چـې لـه قـدر نـه تښتېده او بیا هم چې څه خدای ورته مقرر کړي وو ورورسېدل.

بادار وویل:

– برګی په ما باندې ډېر ګران و، وړوکی خوسکی مې لوی کړی و، ډېر قوي او کلک غوایي و او ډېر پسې خپه یم خو څه به وکړم؟ اوس د تسلۍ لـه پـاره راتـه هغـه کیسه وکړه چې لږ ساعت مو تېر شي.

خادم وویل:

– وایي یو سړی په یوه لاره روان و چې په دغه لار ډېر ځناور وو. چـې څـه لار یې ووهله نو یو زورور لېوه یې ولیده ، ووېرېده چـې کـه دا لېـوه را سـره مخـامخ شـو خوري مې نو چاپېره یې وکتل او د یو سیند بلې خواته یې یو کلی ولیده. له ځـان سـره یې وویل چې دغه کلي ته به ور پورې وځم او د دې کلي د خلکو په مرسـتـه بـه د دې لېوه څخه ځان خلاص کړم. خو کله چې سیند ته ورسېده پول یې ورباندې ونه مونـده. حیران شو ، وېره یې نوره هم زیاته شوله. کله چې لېوه ورته را نـږدې شـو، ځـان یـې اوبو ته ور واچاوه د سیند له ژوروالي نه هم خبر نه و، لامبو یې هم زده نـه وه، نـو پـه زوره یې چیغې کړې:

– آه! آه! ومې ژغورئ چې ډوبېږم! ومې ژغـورئ! ومـې ژغـورئ چـې ډوبېـږم! ډوبېږم!

د سیند په غاړه دوه سړي په لاره تېرېدل، چې دده چیغې او فریاد یـې واورېـده را منډې یې کړلې ځانونه یې اوبوته ور واچول، ځان یې ورپسې ورورساوه ، له سیند نـه یې را وویست او تر هغې ورسره وو چې په سد شو دواړو نه یې تشکر وکړ نـو بیـا یـې وکتل د سیند په غاړه یوه کوټنۍ په نظر ورغله. ځان سره یې وویل: چې دغـه کـوټنۍ ته به ورشم او شپه به په کې تېره کړم او سبا به ځم. د لېوه او ډوبېدلو نه خـو ښـه دی خلاص شوم. چې کوټنۍ ته ورسېده په یو سوري کې یې دننه کوټنۍ ته وکتل ګـوري داړه ماران دي ، څوک سوداګر یې شکولی دی او مال یې ترې اخستی دی، اوس یـې

خپل منځ کې سره وېشي. ووېرېده چې که کوټنۍ ته ورننوځي نو هغه څه بـه ورسـره وکړي چې له سوداګر سره یې کړي دي ، د ګوتو په څوکو شو او غلی غلی وتښتېده.

کلي ته سترى ستومانه ورسېده او له تللو نه ولوېده. د دمې جوړولو له پـاره یـې دېوال ته تکیه وکړه او ویې ویل چې ښه ده، غله راباندې ړانده شـول. کـه یـې لیـدلی وای نو له لېوه او ډوبېدلو نه خو وژغورل شولم خو دوی بې وژلو نه پرېښـودلم. بیـا پـه ډوب خوب ویده شو. دېوال وربانديې را ونړېده او دستي مړ شو.

نو بادار وویل:

– رښتیا هم څه چې سړي ته پېښه وي هغه ورته رسېږي او ځـان تـرې نشـي ژغورلای.

بیدپای چې د کیسې دې ځای ته ورسېده نو دابشلیم ورته په خوښـۍ وکتـل او ویې ویل:

– ای هوښیاره فیلسوفه! ستا هـره خبـره ګټـوره ده، پـوه او نـا پـوه تـرې ګټـه اخستلای شي. زه ستا په ملګرتیا ډېر خوښ یم او ستا د فضل او عقـل نمانځنـه کـوم. لکه څرنګه چې خادم وویل برګی رښتیا مړ شوی و؟

بیدپای ځواب ورکړ:

کله چې خټه لږه وچه او کلکه شوله نو برګي ترې خپلې پښې راوکښلې او ولاړ. ځمکه تکه شنه وه، واښه ډېر وو. هر ځای به آزاد ګرځېده او واښه بې یې خـوړل . ښـه څرب او غوښن شو او په خپل زور او قوت پوه شو.

برګی په رنباړو سر شو او مستي به یې کوله. کله به یې یـو ځـای تـه ښـکرونه اړمول او کله بل ځای ته او هر هر ځای کې به یې چې خوښه شوله ګرځېده به.

دی ځای ته نژدې یو ځنګل و چې ډېر ځناور او نور وحشي حیوانـات پکـې وو. یو زمری و چې د ډېر زور او قوت خاوند و او ددې ځناورو او ځنګل پاچاهي د ده وه.

کله چې زمري د غوايي رمباړه واورېدله ډېر ووېرېده ځکه ده نه کله داسې اواز اورېدلی و او نه يې کله غوايي ليدلی و. ګومان يې و کړ چې دا د رمباړو خاوند خو به د ډېر قوت او زړوتيا څښتن وي. نو له همدې ورځې څخه په خپله کوټه کې له وېرې غلی کښېناست او په نورو ځناورو يې مقرره کړه چې د ده مړی ده ته همدلته راوړي.

له هغو ځناورو څخه چې د زمري په دروازه کې د خدمت له پاره ولاړ وو دوه ګيدړان ورونه وو چې د يوه نوم کليله او د بل دمنه و. دواړه د عقل او پوهې خاوندان وو، کليله د ښه خوی خاوند و خو دمنه ډېر مکار او کينه کښ و.

کله چې په کور کې د زمري اوسېدل اوږده شول نو دمنه خپل ورور ته وويل :

– زه دې زمري ته حيران يم چې څرنګه يې ځان په کور کې بند کړی او زموږ لاس ته ناست دی. ده به موږ ته مړی راکوله اوس موږ ته ګوري.

کليله ورته وويل :

– ته يو وړوکی او بې وزله خادم يې. ستا يې د لويانو په کارو کې څه؟ ته خبر نه يې چې څوک چې د لويانو په کارونو کې ګوتې وهي د هغه شادي کانه به وربانـدې وشي چې د نجار په کار کې يې ځان ورګډ کړ؟

دمنه خپل ورور ته وويل :

– ته خو تل داسې کيسې کوې چې د لويې او پرمختګ مخه نيسي. خو ښه دا ده چې زړه دې يخ شي نو ووايه چې د شادي کيسه څرنګه وه.

کليله وويل:

– زه د خپل ځان د خوښی له پاره دا کيسه تا ته نه کوم. د دې له پاره يې درته کوم چې ته ترې پند واخلې. شادي يو نجار وليده چې يوه ګرګه يې اره کوله. د دې له پاره چې د اره کولو کار اسان شي نو په ګرګه کې يې يوه پانه ټک وهله. د شادي د نجار کار خوښ شو. چې نجار کور ته ولاړ دا ورپاڅېده، ټوپ يې کړ، پر ګرګه

کښېناست او په اره کولو یې پیل وکړ. دی لا په همدې کار بوخت و چې لکۍ یې د لرګي په چاود کې ننه وتله او د لرګي نه پانه وختله. شادي کلک له لکۍ په چاود کې ونښت، ډېرې چیغې یې و کړې تر څو چې بې سده شو. نجار چې له کوره راغی امسا یې راواخیسته او شادي یې کلک کلک وواهه. دا کیسه مې د دې له پاره درواوروله چې ته د لویانو په کار کې د ځان له وراچولو نه وېره وکړې. زه او ته د پاچا له نزدیکانو څخه نه یو چې پوښتنه ترې وکړو یا هغه له موږ سره په کوم کار کې مشوره وکړي. زه او ته بېچاره او بېوزله خادمان یو.

دمنه وویل:

– ما له پوهانو اورېدلي چې تر څو چې سړی ربړونه و نه زغمي تر هغې خپلو هیلو ته نه رسېږي او تر څو چې ځان هلاک ته ورنه کړي تر هغو د خپلو مقصدونو په لاس ته راوړلو نه بریالی کېږي. ما ته یوه ورځ ژوند چې په قدر او عزت وي تر ټول عمر ژونده ښه ښکاري چې په خوارۍ او بې عزتۍ تېرېږي. زه هره ربړه پر ځان منم خو دا نه منم چې ټول عمر د پاچا په در وازه کې خوار او زار ولاړیم.

کلیله په داسې حال کې چې د ده د فکر له سمولو نه نهېلی و، ورته وویل:

– ورځه، په مخه دې ښه، بریالی اوسې.

دمنه زمري ته ورغی او سلام یې واچاوه. زمری ناست و ملګرو ته یې وویل:

دا څوک دی؟ او زما په رعیت کې څه کاره دی؟

هغوئ ورته وویل چې ستا خادم دمنه د ګیدړ خان زوی دی او ستاسو په دروازه کې خادم دی.

زمري وویل:

– ښه راغلی دمنه! پلار دی خدای وبخښه زما له ډېرو نژدی ملګرو او مخلصانو څخه و، راځه، څه اړه لرې چې درته پوره يې کړم؟ ځکه چې ته خو دې د پلار د دوستۍ له کبله پر ما حق لرې.

دمنه وویل:

– سرلوړی اوسی. زه راغلم چې ځان در وښیم چې ستا په دروازه کې يو خادم يم او تل خدمت ته تيار ولاړ يم. ځکه چې د پاچاهانو په دروازو کې ځينې پېښې کېږي چې وړو ته په کې هم لکه د لويو اړه پېښېږي . هر څه ګټه او فايده لري تر دې چې يو پرېوتی خلی هم د اوربلولو لپاره په کار راځي.

کله چې زمري د دمنه خبرې ونغوړلې د ده عقل او ژبې ته ډېر په تعجب شو ، پوه شو چې دی به په خپله هوښیارۍ او رایه ګټه را واړوي نو ورسره ناستو ملګرو ته يې وويل:

– هوښيار سړی په عقل او فکر پورته کېږي. هر څومره چې په خلکو کې پټېږي لکه د شمعې لمبې يې پورته کېږي. لکه شمع چې سړی ښکته ټيټوي د هغې لمبه پورته کېږي. دا دمنه د نورو خادمانو سره په دروازه کې ولاړ و او د خلکو په نظر کې لکه د نورو خادمانو غوندې جاهل ښکارېده خو اوس يې له خبرو عقل او زيرکي ښکاره شوه نو زموږ له خوا دی د ډېرې نمانځنې وړ دی.

دمنه زمري ته را وړاندې شو او پښې يې ورښکل کړې او ويې ويل:

– نېکمرغه، سرلوړی او نمانځلی اوسې. پاچاهان هغه څوک ځان ته را نږدې کوي چې ګټه او اخلاص يې په کې ليدلی وي. او هغه څوک چې پاچا ته نږدې وي ښايي چې هېڅکله د پاچا په خدمت کې خپل وس او توان ونه سپموي. اوس خو تا خپله خوښې له مانه ښکاره کړه نو پر ما هم لازمه ده چې ستا په خدمت کې ځان ستړی او قربان کړم.

زمري وويل:

– د پاچا له لويو او سترو خطاګانو او عېبونو څخه دا دي چې پوهان له ځانه ليرې کا او ناپوهان ځان ته را نژدی کاندي ځکه چې په دې ډول يې پاچاهي له منځه ځي ، ورانېږي او کار ورنه پاتې کېږي. او، دمنه، تا خو خپل فضل، اخلاص او عقل راوښوده نو زه هيله کوم چې له دې وروسته به راځې او زموږ په کارو کې به موږ سره مشوره کوی.

دمنه ډېر خوشاله شو ، خپل ورور ته وروګرزېده او څه چې د ده او پاچا په منځ کې تېر شوي وو له ټولو نه يې خبر کړ ، ورته يې وويل:

– اوس پوه شوې چې زه په هغه څه کې چې ځان ته مې غوښتل په حقه وم؟! او پوه شوې چې موږ ډير سپک او ذليل ژوند تېر کړی دی چې يوه ورځ هم په کې د تېرولو نه وه؟!

نو کليله ورته وويل:

– تا خو ځان تر پاچا ورورساوه او د پاچا مخ دې ځان ته راواړه خو سره ددې هم زه پر تا وېرېږم ځکه چې د پاچا نژديکت ډېر خطرونه لري. پوهانو پاچا د جګ غره سره مشابه کړی دی چې ورختل سخت وي او په سر باندې يې مېوې، ښکلې ونې، قيمتي تيږې او ملغلرې وي خو بيا هم په کې د ځيروونکو ځناورو ځای وي، نو ورختل ګران او اوسېدل په کې لا ګران وي.

زمری له دمنه څخه ډېر خوښ شو او ورځ په ورځ به يې ځان ته نژدې کاوه. يوه ورځ دمنه زمري ته ورغی ، هېڅوک ورسره نه وو نو ورته يې وويل:

– زه دې ګورم چې دا ډېره موده دې ځان په کور کې بند کړی دی تر دې چې ضعيف او خوار شوی يې دا ولی، او په څه؟

پخوا له دې چې زمری دمنه ته ځواب ورکړي غوايي رمبارې کړلې . زمري لـه ویرې سره وربېرډېده او چوپ شو . وېره يې په مخ کې ښکاره شوه، نو د زمـري پـه زړه کې چې څه وو دمنه، په خپله پوهه، پر ټولو پوه شو او ورته يې وويل :

– باداره ته د دغه اواز له خاوند نه وېرېږې؟

زمري وویل :

– هو، دا ډېره مـوده کېـږي چـې دا ډاروونکـی اواز اورم او زړه مـې لـه ويـرې رپېږي. ځکه ما ګومان کاوه چې له ما څخه به بل قوي او زړور ځناور نه وي خـو چـې اوس دا آواز اورم نو خیال کوم چې د اواز خاوند به د غره په شان لوی او قوي وي.

دمنه وویل:

– باداره، دا ګومان دې په حقه نه دی، داسې نـه ده چـې هـر اواز د خاونـد پـه قوت دلالت کوي. یو ګیدړ و د یو ډول آواز يې واورېده چې په ونه کې ځوړند و کله بـه چې ونه باد ښوروله نو لښتې به يې په ډول لګېدلې او آواز به يې پورته کېده.

ګیدړ ګومان وکړ چې دا آواز خو د یو لوی تیار غوښن جسم دی. ورغـی پـه دې هیله چې اوس به پر زړه پورې خوراک واوړي. خو کله يې چې ورټوپ کـړ او پـه ډېـر ربړ يې ډول څيرې کړ ګوري چې هيڅ نشته نو په ډېر درد يې ډول تـه وکتـل او ويـې ويل: ډير ځله بې ګټې او بې نفعې شیان لوړ آواز لري او غټ خېټې وي. باداره دا کیسـه مې درته ددې له پاره وکړه چې که چېرته د آواز خاوند وګورو نو لکـه څرنګـه چـې تـا ګڼلی دی دومره چندان شی نه دی. او که دې خوښه وي نو زه به ورشم او له حقیقـت نه به يې ځان خبر کړم او ډېر ژر به بېرته راشم.

زمري ورسره ومنله ، د تللو اجازه يې ورکړله چې ځان خبر کړي چې خبره څـه ده او د آواز خاوند څه شی دی؟

کله چې دمنه ولاړ، نو زمري له ځان سره فکر وکړ او پـه زړه کـې د دمنـه پـه لېږلو پښېمانه شو چې ښه مي ونه کړل چې دمنه مې ولېږه؛ ځکه چې څه باور پرې پـه کار دی او څوک ويلای شي چې ما سره به ټګي او خيانت نه کـوي ځکـه چـې ډېـره موده ظلم مې وربـاندې کړی دی چې د نورو خادمانو سره مې په خواره او ذليله وظيفـه مقرر کړی و. کېدلای شي چې د دغه ظلم له کبلـه يـې مـا سـره کينـه وي او زمـا د دښمن سره لاس يو کړي ، يا مې عيبونه او بې زړتوب ورته ووايي او يا ورته لـه مانـه قوي ښکاره شي او ورسره هملته پاتې شي.

زمری حيران ولاړ و او رېږدېده چې د وړاندې يې وليده چـې دمنـه را روان دی نو خوشاله شو او د زړه سودا يې ووتله.

دمنه راغی ، زمري ورته هر کلی ووايه او ورته ويې ويل:

– څه دې وکړل او څه دې وليدل؟

دمنه وويل :

– د آواز خاوند خو غوايي و.

زمري وويل:

– څومره قوت او زور يې درلود؟

دمنه وويل:

– نه زور لري او نه قوت زه ورنژدې شوم خبرې مې ورسره وکړې او هېڅ ترې نه وېرېدم او نه په کې د وېرې او ډار څه وو.

زمري وويل:

– البته چې هغه خپل زور او قوت تاته ونه ښوده ځکه چې ته يې کـم پـه نظـر ورغلی يې که يې قوي په نظر ورغلی وای نو بيا به دې يې زور ليدلی وای. دده مثـال

لکه باد داسې دي چې په وړو وښو او بوټو باندې ښوی تېرېږي خو چې لویو ونو ته ورشي نو بیا خپل زور ښکاره کړي او لوي مندان په کې مات کړي.

دمنه وویل:

– نه باداره دا واښه خور غوایي دومره نه دې لکه چې ستا په خیال درغلی دی او که غواړې چې درته یې راولم چې اخلاص من او خدمتګار دی شي نو اوس یې فوراً درته راولم.

زمري وویل:

– همدغه غواړم مهرباني وکړه او ژر کوه.

دمنه په ډېر غرور او کبر غوایي ته ورغی او ورته ویې ویل :

– ای غوایي زما بادار خو تاته ډېر په غصه دی ځکه چې ته د ده په ملک کې بې د ده له اجازې اوسې. نو زه یې درپسې رالېږلی یم چې ورشې او ما سره یې وعده کړې ده چې که چېرته تاسره راغی نو زه ورته څه نه وایم.

غوایي په ډېر غرور ګیدړ ته وکتل او ورته یې وویل:

– بادار دې څوک دی چې ته یې دلته رالېږلی یې؟ چېرته اوسي، او له مانه څه غواړي؟

دمنه وویل:

– د ځیروونکو ځناورو پاچا دی ، په دې ځنګل کې اوسي او د ځناورو او زمریانو لوی لښکر لري، رعیت، خدمتګاران او اتباع لري . دلته چې څه کېږي د ده په اجازه کېږي. زه هم د ده یو وړوکی خدمتګار او عسکر یم.

غوایي چې له دمنه نه د زمري نوم واورېده نو سره ورپېده او زېړ شو. دنیا ورباندې تنګه شوه، له ځانه سره یې وویل: ای برګیه! چې د ختو او چکړو نه خلاص شوې نو مرګ دې راغی، اوس څه وکړم؟ وتښتم که چېرته یو انسان راباندې پېښ

شي چې ومي نيسي او د ځناورو له شره مې خلاص کړي. انسان به راباندې يېوې او ځپر کوي، دا خو له مرګ نه اسان دي. چېرته يو ځای کې پټ شم که څه وکړم؟ آه! آه! دا ټول ماته ګټه نه شي کولای او نه مې له زمري نه خلاصولای شي. غوښه او وازده به مې د زمري او د ده د ملګرو خوراک شي؟

وروسته له چورته برګي خپل ډار پټ کړ او ګيدړ ته يې وويل:

– ومې منله چې زمری زورور دی او ته يې استازی يې چې ماپسې يې را استولی يې. خو له تا نه دا خبره هېره ده چې پوهان وايي چې: سړی دی په خپله خوښه ځان په هلاکت کې نه اچوي؟ زه واښه خورم او تاسو غوښې خورئ ، څرنګه زه تاسره ولاړ شم او څوک به زما ضمانت وکړي چې زه به روغ بېرته دلته راشم؟ ځکه چې زما غوښه خو ستاسو په زړه پورې مړی ده، که زه زمري ته ورغلم نو مردم. خو ښه داده چې همدلته پاتې شم او خپل ځان وساتم او که څوک رانژدې کېږي هغه سره به جنګ وکړم، ځکه څوک چې ځان نه ساتي خير پکې نه شته.

دمنه وويل:

– ای غوايي، ته نه غواړې چې په ځناورو کې ملګری او دوست پېدا کړې؟ ما خپل ګران ملګری وګڼه ځکه زما ستا په مرګ کې څه ګټه ده؟ او لکه ته چې وايې که زمرې دې مړ کړې نو ستا غوښه او هډوکې ما پورې نه رارسېږي، ځکه چې قوي ځناور زما غوندې ځناور هېڅ نه پرېږدي. که زه پوه شم چې زمری ستا د وژلو اراده لري نو زه به دې د خلاصولو چاره هم وکړم. ته مه خپه کېږه او زړه دې جمع کړه. ځکه چې خپل فکر خراب کړې او ډار وکړې نژدې ده چې په هغه شر کې به ولوېږې چې ته ترې ځان ژغورې.

برګي د دمنه خبره واورېده او ځواب يې ورکړ:

– زه خو درسره نه ځم ورشه بادار دې خبر کړه چې که یې خوښه وي دلته دې راشي. زه خو خپل ځان هرو مرو ساتم ځکه چې خدایؒ ماته ښکرونه د ځان ساتنې له پاره راکړي دي او همدا وخت د ځان ساتنې دی.

کله چې دمنه پوه شو چې تهدید او ډارولو خو څه کار ورنه کړ نو په چل او مکر یې لاس پورې کړ او ویې ویل:

– ته ولې دومره کینه کوې؟ ولې دا خراب فکرونه کوې؟ زما بادار غواړې چې ته یې په رعیت کې وشمېرل شې او ستا قدر عزت وکړي. که ته له ما سره ولاړ شې او د هغه اطاعت وکړې نو بیا به د هغه سره په ډېر قدر او نمانځنه ژوند کوې. خو که سرتمبګي دې وکړه او له تللو نه ډډه وکړې نو زمری خو تاته نه راځي، نور زمریان، پړانګان لېوان او کاږه به درپسې راولېږي او درنه به تاو شي بیا به نه پوهېږې چې څرنګه خپل ځان وساتې، د تېښتې لار به هم درنه ورکه شي.

وروسته له فکر کولو نه برګي وویل:

– تاسو خو زما غوښې او وازدې پسې یاست او غواړئ چې ما وخورئ نو که زه درسره ولاړ شم څوک به زما ضمانت وکړي چې زمری راته څه ونه وایي او مخکې له مخکې نه به مې لېوان اوکاږه و نه نیسي او زمري ته به ونه رسېږم؟

دمنه په زړه کې خوشاله شو ځان یې برګي ته غټ کړ او ورته یې وویل چې: زه ستا د سر سلامتۍ ضمانت کوم او وعده درکوم چې د زمري سره به په ډېر قدر او عزت اوسېږې.

برګي او دمنه لا دلته سره خبرې کولې او زمري په خپل ځای کې له ډاره رپېده. کله به یې په زړه کې ویل چې څه دمنه خو یو امین او مخلص شخص دی نو مابه نه غولوي او ټګي به راسره نه کوي او کله به یې ویل چې: ګیدړان ډېر ټګان او

مکرجن دي او دمنه هم ګیدړ دی، نو کېدای شي چې د غوايي سره لاس یـو کـړي او زما په راز او ضعف باندې یې خبر کړي او را پسې په جنګ راشي او تخت رانه ونیسي.

زمری لا په دې فکر کې و چې له ورایه یې دمنه ولیده چې راځي چې یـو سـور رنګی غټ حیوان ورسره دی او لوی لوی ښکرونه لري خو په عاجزئ او وېـره ورسـره را روان دی او پښې ځان پسې را کاږي. نو پوه شو چې دا خو غـوايي دی او ګیـدړ یـې زړه له ډاره ډک کړی دی، نو په خپـل ځـای آرام کښېناسـته او لکـه چـې پاچاهـان د ملاقات کوونکو په مخکې سره ځان وېړسوي ده هم ځان ډېر غټ ښوده او پـه غـرور ناست وه.

لومړی دمنه راغی او پاچاته یې ځمکه ښکل کړه او بیا یې برګي تـه د راننوتلـو اجازه واخستله. نو دمنه بېرته ولاړ چې برګي ته د پاچا د حضور آداب وروښيي.

غوايي راغی او خوله یې د پاچا په مخکې په خاورو کې ښـخه کـړه او ښـکرونه به یې په خاورو ننه ایستل او تر هغه په همدې حال و چې تر څو ورته پاچا د سر پورته کولو اجازه ورکړه. نو را پاځېده او عاجز ودرېده نه یې خبرې کولې او نه خوځېده.

نو پاچا وغوښتل چې ځان سره یې زړور او بلد کـړي ، وروړانـدې شـو او ورتـه ویې ویل چې څرنګه راغلی یې نو برګي ورته خپله کیسه وکړه. د زمـري زړه خوشـاله شو او ورته یې وویل:

– مه خپه کېږه پس له دې ته زما له نزدیکانو څخه شوې ځکه چې ته هوښـیار ادبناک او حیاناک یې او هوښیاران وايي چې: هوښیاران او ادبناک خلـک د نزدیکـت او نمانځنې حق لري ځکه له دوی څخه تل ښه اورېدل کېږي.

غوايي په دې خبره خوښ شو او بیا یې د احترام له پاره ښکرونه ورته په خـاورو ښخ کړل.

شپې ورځې تېرېدلې او برګی به زمري ته ته او راته ، په کارونو کې به یې ورسره مشوره او مصلحت کاوه. چې ورځ به تېرېدله د برګي قدر زیاتېده تر څو چې له ټولو وحوشو څخه زمري ته نژدې شو.

کله چې دمنه د برګي قدر او منزلت له زمري سره ولیده نو قهر او غصه ورغله او خپل ورور کلیله ته ورغی او وویې ویل:

– اې وروره زه څومره بې عقل او بې فکره وم؟ د زمري په نفع او ګټه کې مې کوشش وکړ او هغه ویره چې د ده په زړه له غوایي نه ناسته وه ما وایستله او غوایي مې ورته راوسته اوس یې غوایي په زړه کې ځای نیولی دی ، زه یې پر ځای پرېښودم او هېر یې کړم.

نو کلیله ورته وویل:

– هو تا ځان او نورو ټولو ځناورو ته تاوان ورواړاوه او زه ګومان نه کوم چې څه درنه وران شوي بېرته به یې سم کړې ځکه چې غوایي اوس د زمري په زړه کې ځای نیولی دی او بل چاته یې په کې ځای نه دی پرې ایښی. تر دې چې پاچا د ده په حق کې یوه خبره هم نشي اورېدلای، که څه هم رښتا خبره وي، نو ستا دروغ به څرنګه د ده په حق کې واوري او ستا خبره به رښتا وګڼي او که رښتاووایم نو زمری مجبور دی چې غوایي ورته له مورږ نورو حیواناتو نه ګران وي ځکه له مورږ ټولو نه پوه او هوښیار دی او اخلاص یې زمري سره ډېر دی. مورږ رښتیا غوایي سره کینه لرو خو دا مو هېره کړې ده چې له کومې ورځې چې غوایي راغلی دی د پاچا ټول کارونه ښه شوي دي او چه د پاچا کارونه ښه شي نو د رعیت کارونه هم ښه کېږي او که پاچا خراب شي او ظلم وکړي نو په ښارونو کې ورانی او فساد پېښېږي او رعیت ضایع کېږي او بربادېږي. نو زمری او غوایي پرېږده او په منځ کې فتنه او فساد مه غورځوه.

دمنه ځواب ورکړ:

– زه تاته تعجب کوم ای کليله چې ته دومره د خپل ځان په سپکه او ذلت راضي يې! ته خوښ يې چې يو واښه خور پاچاته له مور نه نژدې وي؟

– ته به پر غوايي څه وکړې، ای دمنه؟ په داسې حال چې هغه د قوت او پوهې خاوند دی او ستا بې له مکر او حيلې نه نور څه شته؟ پرېږده د خلکو په کارو کې کار مه لره.

– تا رښتيا وويل ای کليله چې زه بې له مکر او چل نه نور څه نه لرم خو هوښيار سړی کولای شي چې پر قوي خلکو باندې په خپله پوهه غالب شي.

خلک کيسه کوي چې يو کارغه و چې د يوې ونې په منډانو کې يې ځان ته ځاله جوړه کړې وه کله به يې چې بچې وايستل او لږ به غټ شول نو يو تور مار به راغی او د ده بچي به يې تېر کړل. نو د کارغه زړه ورته تنګ شو او غوښتل يې چې يوه چاره يې وکړي نو د مصلحت لپاره خپل دوست ګيدړ ته راغې ورته يې وويل چې ما قصد کړی دی چې دغه مار پسې ورشم او چې ويده وي سترګې يې په ټونګه ووهم چې ړندې شي او نور زما ځاله ونه ګوري ، له لوږې مړ شي! ملګري ګيدړ ورته وويل چې دا فکر خو دې ښکاره غلط او بې ځايه دی ځکه چې ته پخپله خپل ځان هلاکت ته ورګوي کوي ته به پخوا له هغې چې خپل مطلب ته ورسېږې هلاک شي او ستا کار به لکه د هغه ماهي خور شي چې د چنګاښ د وژلو اراده يې کړې وه او ځان يې په خپله وواژه.

نو کارغه وويل چې: تشکر چې پوه دې کړلم د هغه ماهيخور کيسه څرنګه وه.

ګيدړ وويل چې د ماهيخور کور د يوې بحيرې په غاړه و چې ډېر ماهيان پکې و او ځاله به يې ددې بحيرې د غاړې په ونو کې اچوله . چې وږی کېده به خپله غذا او خوراک به يې له ماهيانو څخه برابرول. خو کله چې زوړ او ضعيف شو او د ماهيانو ښکار يې نه شو کولای نو وږی او خپه شو . يوه ورځ ورباندې چنګاښ چې په همدې

بهیره کې اوسېده تېرېده نو کله چې یې غمجن ولیده پوښتنه یې ترې وکړه چې ولې غمګین یې؟ ماهیخور ورته وویل چې څرنګه غمګین نه شم. ما بـه دلتـه تـل ماهیـان خوړل او ښه ژوند مې درلوده. او نن مې دوه تنـه ښـکاریان ولیـدل چـې پـه دغـه لار تېرېدل او یوه بل ته یې ویل: دا بحیره ډېر ماهیان لري راځه چې څه ماهیان چـې پـه دې بحیره کې دي چې دا خو ښکار کړو. نو هغه بل ځـواب ورکـړ چـې هـو ریښـتیا دا بحیره خو ډیر ماهیان لري خو هغه لومړی بحیره کې له دېنه ډېـر ماهیـان وو او اوبـه یې ژر وچېدلې راځه چې اول هغه ونیسو او بیا به دا ونیسو نو زه په دې خپـه یـم چـې که دا ښکاریان راشي او ټول ماهیان ونیسي نو ماته خو هېڅ نه پاتې کېږي ځکـه چـې ددوي جال واړه او غټ ټول ماهیان نیسي او بېرته څه نه پرېږدي.

چنګاښ دا کیسه واورېده او ماهیان یې ورباندې خبر کړل.

ماهیان راغلل چې د ماهیخور سره د ځان په خلاصي کې مشـوره وکـړي چـې څرنګه به له ښکاریانو خلاص شي. ماهیانو ماهیخور ته وویل چې: موږ راغلي یـو چـې تا سره سلا مشوره وکړو ځکه چې د ښکاریانو زور هم موږ ته راځي او هم تاتـه او کلـه چې مصیبت او غم دواړه دښمانو ته یو برابر رسېږي نـو لازم دي چـې لاس سـره یـو کړي او د خلاصی لار پیدا کړي. نو ته پـه هغـې کـې چـې لـه ښـکاریانو څخـه دې اورېدلي دي څه وایي ؟

ماهیخور حیران پاتې شو، سره ولړزېده او ویې ویل چې زه ګومان نه کـوم چـې موږ به ګوندې له دوی او د دوي له جاله څخه ځان وژغورلای شو. ماته یوه بله نـژدې بحیره مالومه ده چې ونو اودورمو پټه کړې ده ، ښکاریانو یې لاره نه ده لیـدلې نـو کـه تاسو هلته راشئ په امن او سلامتي به هلته ژوند وکړئ.

ماهیانو ورته وویل چې: دا خدمت خو پرته له تا بل څوک نه شي کولای، لطـف وکړه او موږ له دې ځایه هلته یوسه.

ماهیخور دوی ته وویل چې که څه هم دا کار خو ډیر ګران دی خو بیا هم له دې کبله چې تاسو سره مینه لرم باید دا تکلیف وزغمم او تاسو له دې بلا څخه خلاص کړم نو هره ورځ به یې یو یا دوه ماهیان وړل او یو نژدې غره ته به ورته هلته به کښیناسته او وبه یې خوړل. په دې کې ډېره موده تېره شوه او د ده په چل څوک پوه نه شول تر دې چې نژدې وه چې د بحیري ماهیان خلاص شوي وای.

نو یوه ورځ چنګاښ راغی او ورته یې وویل چې: ملګري مي ټول ولاړل زه نور ژوند دلته نه غواړم مهرباني وکړه ما هم خپلو ملګرو ته وروله.

ماهیخور د ده ومنله ، خوشاله شو ویې ویل چې ښه خوندوره خوراکه یې پیدا کړه او چنګاښ یې غره ته والوزاوه . کله چې هغه ځای ته چې ماهیخور په کې ماهیان خوړلي وو ورنژدې شول نو چنګاښ د ماهیخور د خوړلو ماهیانو هډوکي سر په سر ولیدل او د ده په نیت پوه شو نو سمدلاسه یې له غاړې تاو شو او مړ یې کړ.

بیا ګیدړ کارغه ته وویل چې: دا کیسه مي درته د دې له پاره وکړه چې چلیان او مکرجن کله کله په خپله په خپل مکر وژل کېږي او مري خو زه به درته یو چل وښیم که دې له لاسه وشو نو د مار له شره به خلاص شې.

کارغه وویل چې: زه خو همدا د مصلحت لپاره درته راغلی یم نو اوس چل راوښیه چې هغه څه دی؟

– زه وایم چې لاړ شه د خلکو کورو ته ورولوزه او ګوره که څه دې وموندل نو را تښتوه یې او د مار په سوري یې وراچوه.

کارغه په خپله پوهه د ګیدړ په مطلب پوه شو او او دستي والوته او په یو لور او بل به تېرېده تر څو چې یوه نجلۍ یې ولیدله چې د سرو غاړکۍ یې له غاړې خلاصه کړې ده او په خوا کې یې ایښې ده ، خپل سرمینځې. کارغه په غاړه کۍ ورغوته شو او د سترګو په رپ کې یې وتښتوله. نجلۍ چیغې کړې:

– هلئ، غاړه کی مې کارغه وتښتوله.

خلکو د دې چېغې واورېدې او کارغه پسې يې منډې کړې. کارغه په هـوا روان و، غاړه کی يې په پنجو کې نيولې وه. دی مخکې او خلک ورپسې وو. تـر څـو چـې د مار سوړې ته ورسېده او غاړه کی يې د مار په سوړه ورګوزار کړه. په خپلـه ولاړ لېـرې سيل ته کېناست چې څه کېږي.

کله چې خلکو غوښتل چې غاړکی راواخلي مار يې وليده، ورباندې راټول شـول، په تيږو او کوتکونو يې مړ کړ.

* * *

کله چې دمنه له دې کيسو نه خلاص شو نو کليله ته يې مـخ ورواړاوه او ويـې ويل:

– اوس پوه شوې چې انسان څرنګه په چلونو په خپلو هيلو بريالی کېدای شي؟

کليله جواب ورکړ:

– حيله او چل هلته فايده لري چې دښمن دې ناپوه او غبـي وي. سـتا حيلـه او چل به څرنګه په غوايي و چلېږي چې له تا نه يې عقل او پوهه زياتـه ده. د دې دليـل چې غوايي هوښيار دی دا دی چې زمري ازمايلی او په دې ازموينه کې بريـالی شـوی دی نو ځکه يې خپل ملګری کړی او نمانځلی دی.

د منه وويل :

– هو، منم چې غوايي، لکه ته چې وايې، هوښيار او ذکي دی خـو سـره لـه دې هم زما په فضل او پوهه قايل دی ځکه چې ما تر زمري رارسولی دی او زما له برکتـه له زمري نه په امن شوی دی نو اوس هم پر ما باور لري [.څه چـې ورتـه وايـم منـي

يې. زه باور لرم چې هماغسې به دی له منځه يوسم لکه سويې چې زمـری لـه منځـه يوړ.

کليله وپوښتل:

– هغه څنگه وو؟

د منه ځواب ورکړ:

– په يوه ورشو کې چې ډول ډول واښه يې درلودل يو زمري پاچاهي کولـه. پـه دې ځای کې ګڼو ژويو ژوند کاوه خو زمري به حق ناحقه نور حيوانات ځـورول او وژل به يې] نو وحشيانو حيواناتو په خپلو غارونو کې ځانونه بنـد کـړل او د دې ځمکـې لـه مېوو او وښونه ئې له له وېرې استفاده نه شوه کولای. او که شيبه نيمه به راوتل او څه نا څه به يې خوړل ، بېرته به غارو ته ورتلل. د زمري د ناڅاپه راپېښېدلو نه به وېرېـدل. ډېره زمانه تېره شوله، او حيوانات په تنګ شول نو ويې غوښتل چـې لـه زمـري سـره سوله وکړي او ده سره په يو کار اتفاق وکړي. نو د حيواناتو جرګه زمري تـه ورغلـه او ورته يې وويل:

– زمريه! ته موږ ډاروې او ځوروې مو او ته هم که له موږه کوم يو نيسـې هغـه په ډېر تکليف وي او په اسانۍ ځان نه درکوي. نو خوښه دې نه ده چې موږ درته هـره ورځ يو حيوان راونيسو چې ته هم له خوارۍ او تکليف نه خلاص شې او موږ به هم په ارام شو او واښه به خورو!

زمري ځواب ورکړ:

– زه خو په دې سوله خوښ يم خو که وعده خلافي مو وکړه نـو بيـا بـه خپـل حال وګورئ.

چې جرګه بېرته ولاړه او وحوش يې خبر کړل نو دوئ به پچه اچولـه او چـې د هر چا پچه به وختله هغه به زمري ته د يو استازي په لاس ور استول کېده.

دوي ډېره موده همدا کار کاوه تر څو چې د سويې پچه وختله نو سويې وويل :

– زه تاسو ته يو اسان سوال کوم که مو زما سوال ومانه نو له زمري نه به مـو د ټول عمر له پاره خلاص کړم.

حیواناتو وويل:

– ووايه څه غواړې؟

سويې وويل چې: زه غواړم چې تاسو استازي ته ووايې چې په لار کې لـه مانـه يوه ګړۍ ستون شي. حيواناتو وويل چې دا خو اسانه خبره ده ستون دې شي.

سويه زمري ته ورغله. د هغه د مړۍ وخت تېر شوې و. زمری ډېـر پـه غصـه و سترګې يې درنې وې او غاښونه يې چيچل.

سويه ورنژدې شوله سلام يې واچاوه او ويې ويل چې:

– باداره وبخښه! زه د وحوشو استازې يم او زه يې د يـوې څربـې سـويې سـره تاته را واستولم خو په لار کې يو بل زورور زمرې را پيښ شو او سويه يـې رانـه سـتنه کړله او تاته يې ډېرې ښکنځلې هم وکړې او ويې ويل چـې پـه دې ځمکـه کـې بـل څوک نشته چې پاچا وي. پاچا همدا زه يم بل لا څوک دی. نـو زه راغلـم چـې تـا لـه واقعې نه خبر کړم.

زمري چې دا کيسه واورېدله نو ويې منله ، په غضب شو او ويې ويل:

– دا زمرې چېرته دې راځه را ويې ښيه!

سويه ورسره ولاړه ، يو ډېر ژور کوهي ته ورسېدل چې سپينې رڼې اوبه په کـې وې. سويې کوهي ته وکتل او زمري ته يې وويل:

– صاحبه! زمری دلته اوسېږي او هغه سويه هم ورسره ده او لا خوړلې يـې نـه ده.

زمري د کوهي اوبو ته وکتل، نو خپل صـورت يـې پـه کـې ولیـده او د سـويې صورت يې هم په خوا کې و نو د سويې خبره يې ومنله او کوهي تـه يـې ورټـوپ کـړ چې سويه له زمري نه خلاصه کړي. سمدلاسه په اوبو کـې ډوب شـو او سـويه بېرتـه وحوشو ته خوشاله راغله او له دغه ښه خبر نه يې خبر کړل.

نو کله چې کلیله کیسه واورېدله ویې ویل:

– ما خو درته ډېر نصیحت وکړ خو تا قبول نه کړ. نو نور دې چې څه په غـوايي لورېږي هغه کوه خو پام کوه چې زمري ته ضرر ونه رسېږي ځکه چې زمـوږ پاچـا دی او بې له ده رعیت ته بل څوک نه پکارېږي.

څو ورځې دمنه زمري ته حاضر نه شو. بیا یوه ورځ خبر شو چـې زمـری یـوازې دی ، بل څوک ورسره نشته نو ورننواته او ځان يې ورتـه غمجـن وروښـود. کلـه چـې زمري ولیده ورته يې وویل:

– چې دمنه چېرته وې او ولې خپه ښکارې؟!

دمنه ځواب ورکړ:

– باداره! ځار دې شم، ځینې خبرې دي چې ځوروي مې . تاته يې ویـلای هـم نه شم. نو همدا وه چې ستاسو حضور ته نه درتلم.

زمري وویل:

– ما خبر کړه دمنه، چې ته ولې خپه يې ځکه چې ته پر ما حق لرې چې ستا له حاله خبر اوسم او کومک درسره وکړم. که ناروغه يې چې طبیب درته را وغـواړم ، کـه چا دربانديې ظلم کړې وي چې پوښتنه دې و کړم او غم دې وخورم ، که پور در باندې وي چې هم ترې دې خلاص کړم او که نور څه وي هم اسان به شي.

کله چې دمنه دا خبرې له پاچا نه واورېدلې احترام يې ورته وکړ او ویې ویل که زما خپل غم وای خو پروا نه وه خو

نو دمنه خپله خبره پای ته ونه رسوله. او ځان یې خپه ښکاره کاوه نو زمري وویل چې ووایه او که کار ما پورې اړه لري هم خبر دی.

دمنه وویل:

– هوښیارانو ویلې دي چې د لئیمانو او بدانو سره ښه کول بدي زېږوي او څوک چې د دوستانو او مخلصانو خبرې ته غوږ نه نیسي هغه تل پښېماني او حسرت خوري: زه په دې غوايي غولېدلی وم او خوشاله وم چې تاته مې رانژدې کړ او خبر نه وم چې خوشې لئیم او خسیس دی او ښه ورسره پکار نه دي.

زمري په هیبت سره وویل:

– دا ته څه وایې؟ غوايي یانې برګی ښيې چه ښه ورسره پکار نه دي؟ څه خبره ده ووایه ؟ دا خو عجیبه خبره ده.

دمنه وویل:

– ته مه په غضب کېږه کله انسان اړ کېږي چې هغه خبرې ته هم غوږ کښېږدي چې خوښه یې نه وي ځکه چې ګټه یې پکې وي لکه ناروغه چې ترخه دوا او بدبوی دارو د روغتیا له پاره خوري تا په برګي باور کړی دی او دی زیار باسي چې ځان درنه په مکر او حیله خلاص کړي.

– برګی له ما څخه ځان خلاصول غواړي؟ چا سره مصلحت لري.

– هو! برګی درته چلونه جوړوي. ماته یوه رښتیني سړي، چې هېڅ دروغ نه وایي، ویلي دي چې برګي ستا له رعیت نه یو څو کسان را ټول کړي وو ، ستا عیبونه یې ورته بیانول او ستا په متابعت یې ملامتول. هغو هم په خپله خطا اقرار وکړ او له ده څخه یې د ځانونو د خلاصولو چاره وغوښتله.

زمري وویل :

– عجیبه ده. برگی خو پرون ماسره و او ځان یې ډېر راته ښوی ښوی او نـژدې نژدې کاوه. دومره یې دا مکر پوخ کړی دی چې پرې پوه هم نه شوم. دی به نـو څـه وکړي په داسې حال کې چې دی زما یوه مړۍ ده.

– باداره! هوښیار باید د چا په ظاهر ونه غـولېږي او خپـل دښـمن وړوکـی ونـه ګڼي څکه که برگی په خپله تا ته ضرر نشي رسولای نو کولای شي چـې پـه مکـر او حیله نور ځناور او وحشیان درپسې را وپاروي او ماته هغـه رښـتیني خبـر رسـوونکي دا هم وويل چې: نژدې ده چې خپـل مطلـب تـه ورسـېږي. هوښـیار بایـد د پېښـې لـه پېښېدونه مخکې ځان ورته تیار کړي چې وربانديې د هغه ماهي ټوکـه ونـه شـي چـې ضعیف او متردد وه.

نو زمري وويل: د ماهي کیسه څرنګه وه او څه پرې وشول؟

دمنه ځواب ورکړ چې د ماهي کیسه ډېره ګټوره او د اورېدلو کیسه ده ، هوښـیار د نورو له پېښو نه عبرت او پند اخلي:

په یوه ډنډ کې درې تنه ماهیان وو چې ډېر په ناز او نعمت یې ژوند کـاوه. یـوه ورځ دوه تنه ښکاریان په دې ډنډ تېرېدل نو یوه وويل:

دا څومره نېږدې ډنډ دی او ښه ماهیان په کې دي او موږ لا تراوسه تـرې خبـر هم نه یو او یو ماهي مو لا تر اوسه له دې ډنډ څخه نه دی نیولی.

بل وويل چې: راځه چې جال راوړو او چې څه په کې دي ټول ښکار کړو.

د دغو درېواړو ماهیانو عقل او تدبیر سره برابر نه وو. کله یـې چـې د ښـکاریانو خبرې واورېدلې نو یو چې پوه و ولاړ او د کانال له لارې لوی بحر ته ورننواته . دوهـم: د ښکاریانو خبره دروغ وګڼله او ځان سره یې وويـل چـې نـن خـو ښـکاریان ولاړل او سبا ته به د وخته راشي نو زه به هم په قراره د شپې ولاړ شم درېیم ماهي د ښـکاریانو په خبره هېڅ چرت خراب نه کړ، په آرام یې خپل خوراک او کار کاوه لکه چې هېڅ یـې

نه وي اورېدلي. لږ وروسته ښکاريان راغلل ، جال يې راوړ. نو دوهم ماهي پوه شو چې کار خراب دی او لکه چې په هلاکت کې ولويد . ځان سره يې وويل چې هوښيار انسان بايد په ارامۍ او پوره ډاډ د ځان ژغورلو لار پيدا کړي او که وارخطا شو نو بيا هيڅ نه شي کولای او په بلا ککړېږي. نو کله چې ځان سره له دې فکر نه خلاص شو ځان يې مړ واچاوه او کله به پړمخ او کله به ستونی ستاغ شو. ښکاريانو وويل چې دا ماهي خو مړ دی ، يو ښکاري دا ماهي واخيسته او د ډنډ او بحر په منځ کې يې واچاوه او شا يې واړوله.

ماهي چې پوه شو چې اوس د ښکاري پام نه دی په ټوپونو شو او لوی بحر ته يې ځان ورورساوه. درېيم ماهي په تردد کې شو کله به د ابو سرته ولاړ او کله به يې غوټه ووهله او ګومان يې کاوه چې جال به ورونه رسېږي چې اخر په جال کې ونښته او همدا يې مرګ و.

کله چې دا کيسه زمري واورېدله دمنه ته يې وويل چې: په خبره او مقصد دې پوه شوم خو زه برګي ته ډېر په تعجب کې يم چې څرنګه ماسره غدر او ټګي کوي او پر ما د حملې عزم لري سره ددې چې ما ورسره هيڅ بد نه دي کړي. څه يې چې غوښتي هغه يې کړي او منزله مې يې لوړه کړې ده؟!

نو دمنه ځواب ورکړ:

– دا څه د تعجب خبره نه ده ځکه چې برګی ډېر حقير او خسيس دی او د خسيس همدا کار وي چې رتبه او قدريې لوړ شي نو ځان ورته ډېر غټ ښکاري او که کوم اخلاص ښکاره کوي هغه هم له ډاره وي ، چې پوه شي چې په امن يم نو بيا هغه خپلې خسيسۍ او ټګۍ ته رجوع کوي نو برګي هم په همدې ډول تاسره خپل اخلاص ښکاره کاوه تر څو چې په خپل قدرت او زور پوه شو اوس درته پلمې جوړوي او غواړي چې تخت دې ونيسي.

زمري وويل چې: زما خو ډېر بد راغی او که امان مې نه وای ورکړی نو سره بـه مې شکولی وای او خپل او ستاسـو خـوراک بـه مـې ګرځـولی وای نـو اوس بـه یـې راوغواړم او د خپلې ټګی او غدر په حساب به يې پوه کړم او بیا به یې وشـړم چـې هـر پلو ځي، ځي دې!!

دمنه ووېرېده که برګی را وغواړي او ددوي دواړو په مـنځ کـې خبـرې لانـدې باندې شي نو حقیقت به ورته ښکاره شي او دبرګی برائت او بې ګناهي به ښکاره شـي او په خپله به په غم ککړ شي ، بلا به ور باندې ولوېږي نو ویې ویل:

– زه درسره په دې رایه او فکر موافقه نه لرم. ځکه که ته يې راوغواړې نو ځان به درته تیار کړي یا به دې ووژني او که وتښتېده نو بیا به درته پلمې جوړوي او که لـه تا لیري وي ستا به وسه هم پرې نه کېږي. او هوښیار پاچاهان لکه تا خپل دښمنان په جزا رسوي چا چې ګناه اوجرم کړی دوي ته عذاب او جـزا ورکـوي او نـه یـې ښـکاره کوي نو دا غوايي خو په پټه تا ته پلمې جوړې کړي دي، نو ته هم په پټه جزا ورکړه او مه يې ښکاره کوه او ناڅاپه يې ونیسه.

زمري وويل:

– هوښیارانو ویلي دي چې څوک چې چاته عذاب ورکوي او ګنـاه یـې نـه وي ښکاره او دلیل يې هم نه وي نو هغه ظالم او تیري کونکی دی او د ظلم پای په همده تمامېږي. زه څرنګه د برګي سره ټګي وکړم او په دلیل ورباندې دا خپله ګنـاه ور وانـه ړوم.؟

دمنه وويل: چې بې دلیله يې په جزا نه رسوې نو پام کوه او ځان سـاته چـې ژر به درته خبره ښکاره شي او د بد نیتۍ علامې او نخښې به په خپله په ده کې پـه خپلـو سترګو وګورې. زمري وويل چې ښه چې د ده د بدنیتۍ نخښـې مـالومې دي نـو پـروا نشته. دا نخښې نو کومې دي.؟!

دمنه وویل: چې نخښې يې دادي چې راځي رنګ به يې الوتی وي اندامونه به يې رېږدي او کينې ښۍ خواته به ګوري ښکرونه به داسې ښوروي لکه چې په چا يې ورمنډي.

زمري وويل چې: دا خو پوره علامې دي نو زه به ورته هرکلی وکړم او ښه به ورسره کوم تر څو چې دا علامې په کې وګورم نو بيا به هغه څه ورسره وکړم چې ورسره وړ وي.

دمنه وکتل چې چل خو کار وکړ او د زمري زړه يې برګي ته وپړساوه نو ويې غوښتل چې برګي ته ورشي او د ده زړه زمري ته تنباکې کړي. خو ډارېده چې بې د زمري له اجازې ورشي نو ويې ويل: که اجازه راکوي زه به برګي ته ورشم او ورسره به څه قدر کښېنم شايد چې نوې خبرې ترې واورم ځکه چې هغه خو پر ما باوري دی او ډاډ راباندې لري نو کېدلای شي چې د زړه حال راته ووايي.

زمري اجازه ورکړه او ورته ويې ويل:

– ته خو په خپله ښه پوهېږې. اميد کوم چې راځې د برګي ټول خبرونه درسره وي چې جزا ورکړم.

دمنه برګي ته ورغی. برګي يې هرکلی او درناوی وکړ او مېلمستيا يې ورته مخکې کښېښودله او ورته ويې ويل:

– ګرانه وروره چېرته وې؟ دا ډېره موده نه وې ډېر درپسې خپه وم، ستا عادت خو دا و چې دومره به رانه نه لیرې کېدلې کومه ګناه خو به دې رانه نه وي ليدلی چې ستا د خپګان موجب او سبب شوی وي؟

دمنه وويل:

– نه برګيه له تانه به څوک څرنګه خپه شي ځکه چې ته مهربان او خوږ ملګرى يې خوږه ژبه، پاک زړه لرې. له تانه تل دوستان خوښ وي. خو هغه څه پېښ شوي چې ما د هغه هيله او انتظار نه درلوده.

برګي وويل:

– څه درپېښ شوي؟ ما خبر کړه که کوم تکليف او رېږ درته رسېدلى وى ځان خوبه درنه ځار کړم ووايه څه پېښ شوي دي؟

دمنه وويل:

– کاشکې چې پر ما بلا لوېدلى واى او هغه څه چې پېښ دي نه واى پېښ شوي خو اوس به څه وکړو؟ هوښيارانو ويلي دي: څوک چې د پاچاهانو سره تماس او ملګري لري هغه په امن نه پاتې کېږي او عزت او سلامتيا نه لري.

– دا ته څه وايې اى دمنه؟ داسې مالومېږي چې زموږ له عادل پاچا نه څه شوي دي؟ څه پېښ شوي؟ ژر کوه ما خبر کړه!

دمنه ځان غمجن او په غضب غوندې کړ ويې ژړل او بيا يې سر را پورته کړ او ويې ويل:

– زموږ په شان ضعيفان د غټانو په مخکې هېڅ حقوق نه لري. د پاچاهانو زړونه رنګ رنګ اوړي او را اوړي ته به ترې د ښې تمه کوي هغه به درته بده درواړوي. ماته يو رښتينى دوست وويل چې: ما له پاچانه واورېدل چې ملګرو ته يې وويل: «برګى خو، ښه غوښن او تيار شوى دى، او نور چندان څه په کار نه راځي نه ئې د فکر مزه شته او نه د رايې ځکه څه ښه فکرونه چې ده درلودل هغه ترې موږ زده کړل. نوره ښه دا ده چې په غوښو يې يوه مېلمستيا جوړه کړو، او خپل رعيتيان پرې ماړه کړو.» نو چې دا خبرې مې واورېدلې له دې جهته چې ما او تا سره د دوستى او

وروری لاس ورکړی دی راغلم چې اوس به نو څه کوو چې له دې تګی او مکر نه ځان خلاص کړو.

برګی چې دا خبرې واورېدلی نو وډارېده او بې هیلې شو او ویې ویل:

– ګرانه ملګریه په دې کې موږ هم څه چاره لرو که نه؟ زه خو ډېر بې عقله وم چې پر زمري مې باور کاوه او د ده په کښېناستلو خوښېدلم. ما باید دا خوب پخوا لیدلی وای ځکه چې زه خو د ده او د ده د ملګرو خوراک یم. او که د ده خوښه نه وي چې ما وخوري نو ملګري خو یې را پسې ځان وژني او زما غوښو پسې مړه دي. زه لا مخکې په دې پوهېدم چې اخر به مې څه وي ځکه چې ماله هغه کیسو او حکایاتو پند اخستی دی کومې چې ماته په خپله یادې دي. نو پرېږده چې پر ما هم د هغه اوښ کانه وشي.

دمنه په فریاد او خواشینی سره ورته وویل چې د اوښ کیسه څرنګه ده ګوندې ددې کیسې له اورېدلو نه د خلاصي لار پیدا کړلای شو.

برګي وویل: یو زمری و او کارغه، ګیدړ او لېوه یې تابیان و نو ده به دوي ته طعام ورکاوه او د هغوی به یې خدمت کاوه.

یوه ورځ یو اوښ له قافلې څخه وتښتېده او ځنګله ته ننواته چې ځان پټ کړي د زمري په کاله ورپېښ شو. زمري یې ښه هرکلی وکړ او د کیسې پوښتنه یې ترې وکړه اوښ وویل چې سوداګر راباندې ډېر مال بارکړی و او نژدې وه چې ټول قوت مې له لاسه ورکړی وای نو چې فرصت مې بیا مونده ترې را وتښتېدم.

زمري ورته ډاډګېرنه ورکړه او ورته یې وویل چې نور بېغمه اوسه او دلته به موږ سره په ځنګل کې اوسې.

یوه ورځ زمری ښکار ته ولاړ او د ده او د یو فیل په منځ کې ډېر سخت جنګ وشو، بېرته زخمي او ستړی ستومانه ځای ته راغی او ډېره موده د خوځېدو نه و او ښکار یې نه شو کولای.

نو کله چې لوږه پر ده او خدمتګارانو یې سخته شوه نو راټول یې کړل او ورته یې وویل: ولاړ شئ په ځنګله کې چېرته طعام را پیداکړئ که نه نو نژدې ده چې زه او تاسو له لوږې مړه شو.

لړ په ځنګل کې ولاړل او یو فکر یې وسنجاوه. بېرته راغلل زمري ته. نو کله چې زمري دوی ولیدل خوشاله شو او ګومان یې وکړ چې ګوندې کوم تیار ښکار یې راوړی دی. خو دوي وویل چې: څوک چې ښکار کوي نو هغه په ځان کې څه زور او قوت ګوري او موږ له لوږې خوزېدلای هم نه شو ښکار به څرنګه وکړو.

زمري وویل: نو څه به کوو؟

کارغه وویل:

– آمر سختۍ کولو ته څه اړه نه لري دغه دی اوښ تیار شته نو ولې به لوږه تېروو.

زمري چې دا خبره واورېده نو په قهر شو او ویې ویل چې:

– ای کارغه دا څه وایې؟ اوښ وخورو. او حال دا چې ما امان ورکړی او دده د سلامتۍ ضمانت مې کړی دی.

کارغه وویل:

–ته مه په قهرېږه: خلک وایي: یو له کوره جار دی او کور له وطنه او وطن له پاچانه. ته ضعیف شوی یې او ژوند دې په خطر کې دی. نو ته حق لرې چې مرګ له ځانه د اوښ په خوړلو دفع کړی. موږ به چل جوړ کړو او حیله به وکړو چې ته د تړکۍ کولو له ګناه نه هم خلاص شې.

– زمري چې دا خبره واورېدله چپ شو او خبرې يې نه کولې نو کارغه پوه شو چې زمری زما په دې رايې راضي دی.

کارغه، لېوه، ګيدړ او اوښ زمري ته را ټول شول. او دده د روغتيا پوښتنه يې کوله. کارغه وويل:

– زه ګورم چې لوږه درباندې سخته ده او زه ستا له پاره ژوند کوم نو ما وخوره او خپله لوږه ليرې کړه.

ګيدړ وويل:

– په تا کې څه دي؟ خو ښکې او هډوکي يې او څه فايده په تا کې نشته په ما کې له تا څخه غوښه ډېره ده ما دې وخوري!

لېوه وويل:

– ستا غوښه مرداره ده زه له تا نه پاک يم او غوښه او وازده را کې ډېره ده ما دې وخوري.

ګيدړ وويل:

– طبيبانو ويلي دي چې د لېوه غوښه سړی وخوري لېونی کوي يې نو ستا په خوړلو کې خير نشته.

په دې وخت کې اوښ فکر وکړ چې که زه ورته ځان وړاندې کړم نو دوی به لکه د ځان څخه يې چې دفاع وکړه له ماڅخه به هم دفاع وکړي او زمری به رانه خوشاله شي نو ويې ويل: نه ، نه زه له تاسو ټولو نه ښه يم او غوښه مې هر مرض ته دوا ده. ما دې وخوري.

نو ټولو نارې کړې. رښتياده رښتيا ده! پرې ورټوپ يې کړ او څيرې يې کړ.

له دې کيسې څخه وروسته برګې وويل:

– اوس په حقيقت پوه شوم چې اوس مې نو له زمري نه خلاصېدل نشته؟

دمنه ځواب ورکړ: نو اوس څه غواړې چې وکړې.

برګي وويل:

– څه چې خدای پېښه کړي وي هغه به وي خو نه غواړم چې داسې پـه اسـانه ځان په لاس ورکړم. جنګ او جدل ته هم تيار يم، نور چې څه کېږي هغه به کېږي.

دمنه وويل:

– زما خو داسې خوښه نه ده او په دې رايې درسره زه موافقه نه کوم. ته بايد له صبر او حوصلې نه کار واخلې. هوښيارانو ويلي دي انسان چې د سختيو سره پـه تنـدی مقابله کوي نو عقل يې الوزي او کار يې خرابېږي. او کـه پـه صـبر او آرامـی ورسـره مقابله وکړي نو بريالی کېږي، نو ښه داده چې ته صبر وکړې تر څو چې شـر د زمـري په سترګو کې وګورې نو بيا به په پوره مېړانه له خپله ځانه دفاع کوی.

برګي وويل:

– زه به نو څرنګه پوه شم چې د زمري سترګې راته سرې دي؟

دمنه وويل:

– چې ورغلـې او مخکـې پښـې يـې درولـې وې او داړې يـې چينګـې وې او سترګې يې سرې وې نو پوه شه چې په زړه کې يې درته ورانه ده.

برګي وويل:

– ښه دا خو پوره نخښې دي.

نو کله يې چې زمری غوايي ته وپاراوه او غوايي زمري ته نو خپـل ورور کليلـه ته ورغی او په ټوله کيسه يې په ټکي په ټکي خبر کړ.

کليله او دمنه دواړه ورغلل او د زمري په دروازه کې ودرېدل چې وګـوري چـې اوس به څه کېږي او د زمري او غوايي په منځ کې به څه پېښېږي:

لږ درنګ وروسته غوایی راغی او زمری هغسې ناست و لکه څرنګه چې دمنه ویلي وو نو په زړه کې یې وویل چې: څوک چې پاچاته ځان ورنږدې کوي او ورسره ملګري کوي داسی دی لکه یو سړی چې د مارانو سره په یوه کور کې اوسېږي . نه په خپل ژوند باور لري او نه په دې چې ګوندې ماران به ورباندې راونه پارېږي شپه ورځ په همدې فکر وي. نو رنګ یې واوښته، اندامونه یې ورپېدل او جسم یې سره وخوځېده.

کله چې زمري غوايي په هماغه حال ولیده چې دمنه ویلي و نو ګومان یې وکړ چې لکه چې راسره جنګ کوي نو سم د واره یې یو په بل ورټوپ کړل او بې له کوم فکر او صبر نه یې سره په جنګ پېل وکړ زمري غوايي په ښپېړو او خپړو واهه او غوايي به په خپلو ښکرونو سوغاوه له دواړو نه وینې وبهېدلې زمری په زګېرویو شو او غوايي په رمباړو.

نو کله چې کلیله زمری په داسې سختۍ او ربړ کې ولیده دمنه ته یې وویل:

– خوار شې ټګه، ناپوهه، او خاینه! تا خو ماسره وعده کړې وه چې یوازې غوايي وژنم او زمري ته ضرر نه رسوم تازه وغولولم او ټګي دې راسره وکړه تا ماسره هغه څه وکړل لکه شادیانو چې د هغه مرغه سره وکړل چې دوي ته یې نصیحت کاوه:

یوه شپه ډېر ساړه شول، نو شادیان د اور په لټولو پسې ووتل چې وربانديې تاوده شي. یو سور مچ یې ولیده چې د اور د سپرغۍ غوندې ښکارېده پرې ورټوپ یې کړ او را و یې نیوه. لرګي یې وربانديې کېښودل او په پوکولو یې پیل وکړ چې اور بل شي. ښه ستړي شول او اور بل نه شو نو یو مرغه و چې دوي یې په دې کار ولیدل د نصیحت په توګه یې ورته وویل: دا خو یو الوتونکی حیوان دی اور نه دی په ده اور نه بلېږي خوشې خواري مه کوئ او ځان مه ستړی کوئ.

خو دوئ د ده نصیحتونه وانه ورېدل او همداسې يې اور پـو کـاوه. مرغـه ورتـه نژدې شو او ورته يې وويل: چې دا اور نه دې خوشي خوارې مه کـوئ، نـو شـادي تـه قهر ورغی ورټوپ يې کړ ، را ويې نيوه او په ځمکه يې وواهه. دستي مړ شـو. سـتا پـه ګناه او خيانت چې زمري سره دې وکړ زه به هم په غم ککړ شم نو ښه دا ده چې نـور درسره ونه اوسېږم تر څو چې هغه کانه راباندې ونه شي چې په يـو سـاده او بـې پـروا ملګري د بل چلي او ټګمار ملګري له لاسه وشوله.

دمنه وويل: ددوي په منځ کې څه پېښ شول؟

کليله وويل: ساده او ټګمار ملګري سره په تجارت کې شريک شول او سفر تـه ولاړل په لاره تلل چې ساده ملګري د زرو روپو بکس بيا موند، را پورته يې کړ او پـټ يې کړ خو مکار او ټګمارورباندې پوه شو او ورته يې وويل:

– زموږ شرط خو دا و چې هره ګټه به نيموو او دا بکس هم په ګټه کـې شـمېر دی.

ساده په دې خبره راضي شو او بېرته راوګرځېدل، په وېـش يـې پيـل وکـړ نـو ټګمار وويل:

– راځه پرېږده ويش يې څه کوو، راځه چې لږې لږې روپۍ ترې واخلو نورې به ددغې ونې بېخ ته ښخې کړو او چې کله مو ورته اړه پېښېدله لږې لږې به ترې اخلو.

ساده ورسره ومنله ، لږې لږې روپۍ يې سره واخيستلې ، بکس يـې ونـې سـره ښخ کړ او ځای يې نخښه کړ. خپل ښار ته راغلل.

د شپې مکار راغی، بکس يې را ووېست، کور ته يې راوړ او هېڅ يې هلته پـرې نه ښودل.

څو ورځې وروسته ساده ملګري ته اړه پېښه شوه نو ملګري ته ورغی چې لـږې لږې روپۍ بيا له خپلې خزانې څخه راوباسي.

چې هغه ځای ته ورسېدل مکار د ځای په سپړلو پیل وکړ. دا ځای سپړي او هغه ځای سپړي خو هېڅ نه مومي. تسکوره یې و غورځوله، په جامو ځیرلو یې پیل وکړ، خپل مخ یې واهه، وېښته یې شکول، چیغې یې وهلې:

– خزانه. بکس روپۍ. مال مې ورک شو! آه! . ای ټګماره، ای خاینه، خزانه دې را نه غلا کړله.

ساده چې دا کار ولید په قسمونو یې پیل وکړ:

– ما نه ده غلا کړې، نه مې لېدلې او نه تر اوسه پورې دلته راغلی یم.

خو مکار ټګمار د ده خبره و نه منله، ویې ویل:

– له موږ سره هیڅوک هم نه وو، بل چا لیدلي هم نه یو نو پرته له تا بل چا دا کار نه دی کړی.

* * *

مکار قاضي ته ولاړ، شکایت یې ورته وکړ. له قاضي څخه یې وغوښتل چې ساده دې ورته خپل مال بېرته ورکاندي. قاضي چې له ساده نه پوښتنه وکړه هغه قسم وکړ چې ما نه دی اخیستی او ما غلا نه ده کړې نو قاضي مکار ته وویل:

– شاهدان لرې؟

مکار ځواب ورکړ:

– هو! هغه ونه چې موږ ورسره مال ښخ کړی و پرده شاهدي بولي.

قاضي حیران شو چې ونه څرنګه شاهدي وایي او دوي ته یې وویل چې راځئ چې هغه ونې ته ورشو.

مکار خپل پلار ته ویلي و چې د ونې په لښتو کې ځان پټ کړي چې څوک یې ونه ګوري نو کله چې قاضي او ورسره کسان ونې ته راغلل له ونې څخه یې پوښتنه

وکړه او وویې ویل: ای امینې او رښتینې ونې، هغه دې لیدلی دی چې هغه مال چې تاسره ښخ شوی و، وړی یې دی.

نو د مکار پلار ځواب ورکړ هو قاضي صاحب. ساده یوه شپه راغی او مال یې له دې ځای څخه واخیسته او کورته یې یووړ.

نو قاضي ورسره په ښکاره دا خبره ومنله او ویې ویل:

– دا خو عجیبه ونه ده ، که نوره په همدې ځای پاتې شي نو خلک به یې د خدای په ځای عبادت کوي نو ښه دا ده چې خلک له دې ګناه څخه وژغورل شي. باید دا ونه وسوځول شي چې خلک ورباندې ګمراه نه شي. ونې ته یې اور ورواچاوه.

د مکار پلار په ونه کې چیغې کړلې:

– ما وژغورئ چې وسوم! زه د مکار پلار یم او اقرار کوم چې بکس همده غلا کړی دی.

نو قاضي پلار او زوی ښه وډبول او پر مکار یې حکم وکړ چې ورشه مال راوړه او ساده ته یې وسپاره.

بیا کلیله وویل: دا کیسه مې درته د دې له پاره وکړه چې ته پوه شې چې غدر او ټګي په خپله ټګمار او غدار ته ورګرځي او ضرر یې همده ته وراوړي.

نور نو سر له نن څخه تا سره په اوسېدلو کې فایده نشته.

دوی چې له خبرو څخه خلاصېدل نو زمری د غوایي له وژلو څخه خلاص شوی و. دمنه کلیله ته جواب ورنکړ او په منډه زمري ته ورغی او ویې ویل:

– پر دښمن بریالیتوب دې مبارک شه ښه ده چې بریالی شوې.

خو زمري د دې په ځای چې خوښي ښکاره کړي ډېر خپه و او ویې ویل:

– زه خو د برګې په وژلو ډېر خپه یم ، د ده د پوهې او اخلاص او مینې تاوان مې وکړ، او په رعیت کې بل څوک نشته چې د ده ځای ونیسي. دا هم کېدلای شي

چې په ناحقه مې وژلی وي او ظلم به مې وربانـدې کـړی وي او چابـه ورپـورې دروغ تړلي وي.

دابشلیم پاچا بیدپای فیلسوف ته وویل:

ربښتیا چې درواغجن، چلي، ټګمار کولای شي چې دوستان سره جلا کـړي، نـو بیا دمنه ته د زمري قرب حاصل شو او په خپل مطلب بریالی شو؟

بیدپای فیلسوف ځواب ورکړ: کله چې زمری د برګي له وژلو نه خـلاص شـو او قهر یې غلی شو نو هغه د خوښۍ ورځې وریادې شولې چې د برګي سره یې تېرولـې او د برګي اخلاص، عقل او لوی لوی خدمتونه وریاد شول ډېر غمجن شو او له ځان سـره یې وویل: د برګي په وژلو کې مې تادې وکړه داسې کوم دلیل هم نه و چې د ده ګنـاه یې ثابته کړې وای او پرته له دمنه څخه مې د ده په باره کې له بل چا نـه هـم کومـه خبره نه وه اورېدلې چې دده په عیب او خیانت یې دلالت کړی وای. دمنه بـه ګونـدې راته ربښتیا ویلي وي؟

په دې ډول زمري د برګي په بېلتانه کې په غم ورځې شپې تېرولې تر دې چـې خوراک او څښاک نه یې هم بد راتلل. جسم یې خوار شـو او رنـګ یـې والـوت. خپلـو خپلوانو او دوستانو سره په ډېره نرمه چلېده.

له برګي څخه پرته کوم هوښیار او عقلمند دوسـت چـې یـې درلـوده هغـه یـو پړانګ و. یوائې همدا پړانګ و چې ده ته ورتلای شو او دده د تسلۍ له پاره به یـې ده ته کیسې او حکایات ویل چې زړه یې له زاړه ملګري برګي څخه صبر شي.

یوه شپه پړانګ او زمری تر ډېره بې خوبه ناست و ، شپه نیمې ته نـژدې شـوله نو پړانګ له زمري څخه اجازه واخیستله او ولاړ.

پړانګ خپل کور ته پر هغې لارې ته چې د کلیله او دمنه په کاله تېرېده.

له کليله څخه يې واورېدل چې دمنه يې ملامتاوه او ورته يې ويل: وروره ما خو درته ډېر نصيحت وکړ چې مه کوه او دا د زمري او غوايي په منځ کې مه ورلوېږه او دا دوستي يې مه ورانوه خو زما خبره دې ونه منله.

اوس زمری د برګي په مرګ کې په خپله غلطۍ او خطا پوه شوی دی او ارومرو هغه ورځ راتلونکې ده چې ستا هغه فکرونه او چلونه، ټګۍ برګۍ به په کې څرګندېږي چې تا پرې زمری د خپل ګران ملګري له ناستې ولاړې او خېرخواهۍ څخه بې برخې کړی دی. په دې وخت کې به در څخه د برګي پوره کسات او انتقام واخلي او د خپل رعيت په مخکې به دې ښه وشرموي. ځکه چې ته ډېر دروغجن ټګمار او نمام يې. که زمری دې ووژني ټول به دې په مرګ خوښ او خوشاله شي. او که دې مړ نه کړي نو ټول رعيت خو به درته په سپکو سترګو ګوري. خپل دوستان او خپلوان به در څخه تښتي او ژوند به دې ډېر په شرم او ننګ تېرېږي. خو ډېر په دې وېرېږم چې که خبر شي چې زه هم له تا سره ناسته ولاړه لرم نو ستا مصيبت به ماته هم ورسېږي او په عذاب او درد به درسره ککړ شم. له همدې وخته زما او ستا سره نور بس دی ، کور دې نور ستاوي زه به يو بل ځای ځان ته پيدا کړم چې څو شپې په کې تېرې کړم او له هغه مصائبو او ربړونو څخه ځان وژغورم چې در باندې راروان دي.

د کليله او دمنه دا خبرې ټولې پړانګ واورېدلې او د برګي قصه يې تر پايه تر غوږه کړله پوه شو چې برګی په ظلم او د دمنه په مکارۍ او خيانت وژل شوی دی.

پړانګ کورته ولاړ نه شو او برابر د زمري د مور کورته راغی، اجازه يې وغوښتله او ننواته. د زمري مورته پړانګ سلام ورواچاوه او ورته يې وويل:

– محترمې باداري عذر غواړم چې د شپې په دې ناوخته وخت درته راغلم چې نه دا د ملاقات وخت دی او نه د اجازې غوښتلو. خو که يو لوی خطري کار نه وای

پېښ شوی نو په دې وخت درته نه راتللم. دا راته ښه ښکاره شوه چې په مناسب وخت دې ورباندې خبره کړم.

د زمري مور وویل:

– زما د کور دروازه خو زما اولاد ته تل ببرته ده اوستا اخلاص چې پاچا سره يې لرې او درته ګران دی د دې باعث ګرځي چې هر وخت راشې شپه وي او که ورځ. اوس هم پوهېږم چې د داسې کار په باره کې راغلی يې چې پاچا پورې اړه لري. خبره همداسې ده کنه، اې پړانګه؟

– ګرانې مورې لکه څرنګه چې وايې همداسې ده. ته خو ګورې چې د پاچا حال څومره خراب او بد دی. د برګي له مرګه وروسته يې ښځي صحت ګډود دی او ورپسې ډېر غمجن دی. اوس نو زه په هغو ټولو خبرو او مکاريو خبر شوم چې د برګي د مرګ او د پاچا د خوابدۍ سبب شوې. برګی مظلوم وژل شوی دی. که پاچا په دې حقيقت پوه شي او له چا څخه چې د برګي د مرګ سبب شوی انتقام واخلي، نو د غم ټول اسباب به ورڅخه ليرې شي او خوښ به شي، ببرته به خوښ اود نېکمرغه ژوند خاوند شي.

د زمري مور چې دا خبرې واورېدلې ډېره خوشاله شوله او ويې ويل:

– ای پړانګه، ووايه څه خبره ده . ما خبره کړه! پاچا به نو ببرته د پخواني ژوند خاوند شي؟ کاشکي داسې وشي!

پړانګ وويل:

– هو مورې! هيله کوم چې ببرته پاچا د ښه ژوند او خوشۍ څښتن شي. خو هيله کوم چې څه چې مانه اورې بايد زما او ستا په منځ کې وي او هېڅوک درنه خبر نه شي او ته په يو چل پاچا په دې خبر کړه او زما نوم مه اخله.

د زمري مور وويل:

– ډاډه اوسه، څه چې دي زما او ستا په منځ کې دي تر دې چې پاچا بـه هـم را څخه خبر نشي. او زه د پاچا په شرف او د نورو ځيروونکو په شـرف قسـم خـورم چـې هېڅوک به خبر نه کړم.

پړانګ هغه ټوله کیسه چې له کلیله او د دمنه څخه يې اورېدلې وه د زمري مور ته ټکي په ټکي وویله. کله يې چې دا کیسه واورېدله نو حيرانه او هکه پکه پاتې شوله او ويې ويل:

– دمنه! هغه دمنه چې خوار زار او ذليل به د پاچا په دروازو کې پروت و او ټولـو به ورته په سپکه سترګه کتل پاچا ته ځان رانژدې کړ تر دې چې د ده په لوړه مرتبـه د رعيت لويانو حسد کاوه او ځان پورې به شرمېدل. دمنه دا پلمې جوړې کړلې او د پاچـا د بدمرغی سبب شو . د ده او د ده د ګران دوست په منځ کې د دښمنۍ پېداکولو باعـث شو. ارمان دی ټګۍ او خيانته! او ارمان دی د درواغو چلونو!

پړانګ اجازه واخيستله او خپل کور ته ولاړ. د زمري مور په کور کې پاتې شـوله تر سبا پورې اوښتله را اوښتله سترګې يې نه پټېدلې تر څو چې سبا شـو نـو زمـري تـه ورغلله چې ګوري په غم کې ډوب ناست دی او چرت وهي نو ورته يې وويل:

– تر اوسه لا په غم کې يې؟

زمري وويل:

– هو مورې څه وکړم، ګران او پوه ملګری مې له لاسه ورواتـه او ګنـاه او غـدر مې ثبوت ته ونه رساوه او ومې واژه.

دې وويل:

– زويه په خپل ځان دې په خپله شاهدي وويله او په خپله ګناه او ګناه تـه پـه سزا کې پر تادی دې اقرار وکړ. ډېره رښتينې شاهدې پـر خپـل ځـان شـاهدي ده نـو ګوره اوس د ځان سره څه ډول حساب کوی. که د راز ښـکاره کـول لويـه ګنـاه او بـد

اخلاقي نه وای نو چې زه پرې پوهېږم په هغې به مې ته هم خبر کړی وای چې پوه شوی وای چې تا د برګي په حق کې ډېر لوی ظلم او سخت زړي کړی ده.

زمري وويل:

– په هر وخت کې خو سِّر ښکاره کول بد نه دي. که د راز پټول د مظلوم حق پټوي او د مجرم سره په ظلم او جرم کې کومک کوي نو دا ډول راز ساتل بد او نا روا دي او خپرول يې واجب دي. او ته خو پوهېږې موري چې زه د برګي د مرګ په سبب کې شکمن يم، نو تاته چې حقيقت مالوم دی بايد ما ورباندې خبر کړې تر څو چې ګناهکار په جزا ورسوم، چې د خپلې ټګۍ او غدر خوند وګوري او د خپل مطلب په کاميابۍ خوشاله پاتې نه شي.

د زمري مور خپل زوی په هر څه چې له پړانګ څخه يې اورېدلي وو خبر کړ خو د ده نوم يې ورته ونه ښوده او په دې يې هم خبر نه کړ چې څرنګه دا پوه شوه او څرنګه يې دا خبرې اورېدلي دي. ورته يې وويل:

– زه د سِّر او راز ښکاره کوونکی په ګناه او عذاب ناپوهه نه يم. خو زه پوهېږم چې ستا او ستا د رعيت صلاح په لاس نه راځي تر څو چې په راز خبر نه شې. نو ته مې ورباندې خبر کړې.

زمري خپل لښکريان او سړي را ټول کړل. محافظ او پيره دار ته يې وويل چې دمنه مجلس ته راوغواړي. کله چې دمنه راغی ډېر خلک او د پاچا ډېر غم يې وليده نو يو ولاړ نفر ته يې وکتل او ويې ويل:

– پاچا ته څه رسېدلي دي؟ او ولې پاچا خپه دی.

د زمري مور وويل:

– هغه څوک پاچا خپه کوي چې ستا یوه ګړۍ ژوند غواړي. تر څو چې ته ونه وژل شې او غوښه دې د بدترینو مرغانو او ځناورو خوراک نه شي د پاچا غمونه به تل وي او ولاړ به نه شي.

د ناستو خلکو مخ ته دمنه وکتل او ویې ویل:

– هوښیارانو ربښتیا ویلي دي: هغه څوک چې د شر له پېښېدلو نه ډار کوي او زیار باسي چې ځان ترې وژغوري کله کله له نورو نه ده ته شر ډېر نږدې وي. دا دی ما غوښتل چې پاچا سلامت او په امن وي او د ده په خدمت کې مې اخلاص وکړ او غوښتل مې چې ځان ته ګټه او خیر واړوم خو په هغه کې ولوېدلم چې ترې تښتېدلم . ما ځان ته خیر غوښته هغه په شر واوښتلم.

بیا یې د زمري مورته وکتل او ورته یې وویل:

– ای باداري، که د یوې سا په ځای مې زر ساګانې وي خو چې پاچا پرې خوشالېږي او غمونه یې پرې لیرې کېږي زه به یې ترې ځار کړم او د یو تشکر تمه قدر به هم ترې ونه کړم. زه ځان نه ساتم او له مرګ څخه نه تښتم، ځکه چې له مرګ څخه څوک نه شي تښتېدلای خو زه نه غواړم چې د داسې ګناه په سبب چې دلیل او برهان پرې نه وي قایم شوی زمری پر ما حکم وکړي. د دې له پاره چې رعیت یې بیا په ظلم او قساوت تورن نه کړي.

یوه لښکري وویل:

– دمنه دا خبره ددې له پاره نه کوي چې ګوندې د پاچا سره مینه لري بلکه په دې خبر ه ځان خلاصول غواړي.

نو دمنه ده ته وکتل او په مسخره یې ورته وویل:

– څه خوار شې، تا ته خو سکوت او چوپوالی ښه و، خو خبرې دې وکړې او خپل جهل او ناپوهي دې خلکو ته وښودله، نه فکر لرې او نه رایه. ځان ساتل نو

ګوندې عيب دی؟ چې ځان سړی ونه ساتي نو څه به ساتي؟ په چا کې چې د ځان لـه پاره خير نه وي نورو ته هم په کې خير نه وي او تا په دې خبره چې زه يې د ځـان لـه پاره وايم، په دې برهان او دليل راوړ چې ته د خپل ځان دښمن يــې. او څـوک چــې د ځان دښمن وي هغه د ټولو خلکو دښمن دی، نه د خلکو سره مينه لري او نــه دخلکـو په خير او ښه راځي. ته په دې فکر د دې وړ نه يې چې د چارپايانو په ډله کې ودرېږې نو څرنګه زړه کوې او پاچا ته ځان نژدې کول غواړې؟

خو د زمري مور د ده په خبرو ونه غولېدله، دمنه ته يې وکتل او ويې ويل:

– درته هکه پکه شوم ای چلي او دروغجنه! څرنګه خبرې ته رنـګ ورکـوی او دروغ رښتيا او باطل حق ښکاره کوې، او هغه څوک چې تاته رښتيا خبرې کوي ته پـه دومره بده او نا وړه لهجه ځواب ورکوې او خبره يې ردوې په داسې حال کې چــې تـه درواغجن او هغه ريښتينی دی.

دمنه ځواب ورکړ:

– زه درواغجن او چلي نه يم، خو ته راته پـه يـوه سـترګه ګـورې چــې هغـه د دښمنۍ او کينې سترګه ده نو ځکه زما هر ښه تا ته بد ښکاري او هر رښـتيا مــې درتـه درواغ. وفا او اخلاص مې درته مکر او ټګي برېښي. نه چل لرم او نه ګناه. څرنګه چــې د خدایّ خوښه وي هغه به راته پېښېږي که خدایّ چاته بده مقـرره کـړي څـوک ترې ځان نشي خلاصولای.

د زمري مور ناستو خلکو ته مخ ورواړاوه او ويې ويل:

– زامنو ګورئ څرنګه دا مجرم او بـدبخت غـواړي چــې ځـان پـاک را وښـيي، لازمه ده چې تاسو د خبرې بېخ ولټوئ او دده پټ اعمال را برسېره کړئ تـر څـو چــې ژبه يې ګونګه او درواغ يې بند شي.

دا خبره يې وکړه او په غضب يې مجلس پرېښود ، کور ته ولاړله.

پاچا قاضي راوغوښته او ورته يې امر وکړ چې د دمنه د محاکمې لپاره مجلس داير کړي. لښکريانو ته يې وويل چې ځئ دمنه په بندي خانه کې واچوئ تر څو چې محاکمه يې تېره شي.

لښکريانو يې په ورمېږ کې غټ غټ زنځيرونه ور واچول او تر بنديخانې پورې يې راښکوده.

کله چې شپه نيمه شوله، نو کليله پوه شو چې دمنه په بندي خانه کې دی. په پټه ورته راغی، کله يې چې په زنځيرونو کې بند په تنګ ځای کې وليده نو ورته يې وويل:

– زه خو له دغې ورځې څخه وېرېدلم، ډېر نصيحت مې درته وکړ خو تا وانه ورېده او له خپل کبر او غرور څخه وانه وښتلې تر څو چې په دې غم ککړ شولې. پوهانو رښتيا ويلي دي: چلي او محتال پخوا له وخته مري ځکه چې په خپلو چلونو او ټګيو ځانته د مرګ مخ را اړوي.

دمنه ځواب ورکړ:

– کليله، څه چې تا ويل هغه ټول رښتيا وو خو له بده مرغه ماونه منل اوس به د مخالفت او نه منڼې دا خوږې مېوې خورم. پوهانو ويلي دي چې په خپله دې ځان په غم ولاړه نو بيا ورته ځان ټينګ کړه او مه خپه کېږه. ځکه چې د خپله لاسه به دې وي.

نو کليه وژړل او ويې ويل:

– زما اوس درباندې زړه نه خوږېږي ځکه چې مادرته خدای کړي ويلي و او که دا نه وای نو اوس به درباندې خپه او غمجن وم.

نور يې پرېښود او خپل کور ته ولاړ.

دمنه سره په محبس کې یو ذکي او هوښیار چیتا و چې ځای یې کلیله او دمنه ته نژدې و. دوی دواړه یې لیدل او د دوي خبرې یې اورېدلې خو دوي دی نه لیده. نو چیتا هر څه چې دوی دواړو سره وویل ټول ټکي په ټکي واورېدل، پوه شو چې دمنه خو په خپله ګناه مقر دی. څه یې چې اورېدلي و ټول یې په زړه کې د شاهدۍ ادا کولو له پاره وساتل.

سبا دوخته د زمري مور خپل زوی ته ورغله او ورته یې وویل:

– ښه داده چې د دمنه په محاکمه کې تادي وکړې چې ګناهکار په خپله جزا ورسېږي او بېګناه ته خپل حق وسپارل شي. نو د دمنه په محاکمه تادي کوه.

کله چې زمري د مور خبره واورېدله نو پړانګ یې راوباله – چې د قضا او حکم متولي همدې و– ورڅخه یې وغوښتل چې د دمنه د محاکمې مجلس جوړ کړي او لښکریان او رعیت راوغواړي چې که له دمنه څخه یې څه لیدلي وي شاهدي پرې ولولي.

پړانګ وویل:

– ستا امر مو منلی دی.

مجلس یې جوړ کړ ، ډنډورچي رعیت مجلس ته راوغوښته. کله چې د جلسې میدان له خلکو ډک شو نو دمنه را حاضر کړل شو او پړانګ وویل:

– ورونو، پاچا دمنه د برګي د وژلو د پلمې جوړولو په ګناه تهمتي او تورن کړی دی او د برګي په وژلو ډېر خپه او غمجن دی خو نه غواړي چې پر دمنه ظلم وکړي. نو څوک چې له حقیقت څخه خبر وي ودې وایي او حقیقت دې نه پټوي.

دمنه دوي ته وکتل او ورته یې وویل:

– ووایئ او څه مه پټوئ او پوه شئ چې ما سره د هرې خبرې ځواب او رد شته. ځوک چې څه ووايي او ورباندې خبر نه وي، په هغه څه به واوړي چې هغه جاهل طبیب پرې اوښتی و.

خلکو ورته وویل په څه اوښتی و؟

ده وویل:

– د یو پاچا لور ناروغه شوله نو یو بې عقله سړی راغی او ویې ویل چې زه طبیب یم او د پاچا له درملتون څخه یې هغه دوا راووېستله چې په حقیقت یې هېڅ پوه نه و چې څه شی دی. نجلۍ ته یې ورکړه. کله چې نجلۍ دوا وڅښله دستي مړه شوه.

چې پاچا دا حال ولیده نو له همدې دواڅخه یې په ده باندې یو کاسه دوا وڅښله او دې هم مړ شو.

په حاضرینو کې د خوګانو مشر و چې د زمري دوست او ورته نژدې و. د خوګانو مشر وویل:

– ښاغلو، پوهان د سړي حقیقت له هغو علامو څخه مالوموي چې د ده له مخ څخه ښکاري او د دې بدبخت دمنه په مخ کې ډېرې تخنبې دي چې د ده په مکر، ټګۍ او خیانت دلالت کوي او پرده د حکم له پاره همدا علامې بس دي.

پړانګ وویل:

– رښتیا ده، د خوګانو مشره، چې د صورتو او اشکالو په پېژندنه ښه پوهېږې، او ستا په خبر په دې کار کې بل څوک مهارت نه لري تا د دمنه په مخکې څه علامې لیدلې دي؟

د خوګانو مشر وویل:

– پوهان وایي چې د چا چې چپه سترګه له ښې سترګې نه وړه وي او پوزه یې ښې طرف ته کږه وي هغه بدبخت خبیث ، مکار او ټګمار وي. او تاسو په خپله دا صفتونه هغه دي په دمنه کې وګورئ.

دمنه ورته وکتل او ورته یې وویل:

– ناپوهه، جاهله. ستا په حال تعجب کوم. ته ما په دې صفاتو ستایې او حال دا چې ناولی، بدرنګ، ګوډ، غټ خېټی او چاود شونډی یې! او که ستا غونډې خلک دباغي او جاروکښي وکړي هم پرې ډېر دي، خو ته له خپلې بې عقلۍ او غرور څخه د پاچا مجلس ته راځې او مړۍ یې خورې. که پاچا دې په ناولتوب خبر شي له مجلسه به دې وشړي او خپل نژدیکت به دربانديې حرام کړي. که زه خبیث او مکار وای، لکه ته چې وایې، نو ما به هم پاچا ستا په دغو ناولو صفاتو خبر کړی وای. خو نه، زه پاک او سپېڅلی یم، نو ما زمري ته ستا هغه څه ونه ویل چې له تا څخه د ده د خوابدۍ باعث شي.

کله چې د خوګانو مشر دا سخته خبره ونغوږله، زړه یې مات شو ، خجل شو، وشرمېده او د جلسې له ډګر نه ووت.

دا ورځ تېره شوه، مجلس پورته شو او دمنه بېرته محبس ته وروستل شو.

په مجلس کې د زمري یو دوست ګیدړ و . دایې په دې مکلف کړی و چې د مجلس ورځني جریانات به ورته په ریښتیا او امانت سره راوړي. نو کله چې یې د دمنه او د خوګانو د مشر په سوال او ځواب خبر کړ نو خوا یې د خوګانو له مشر څخه بده شوله او امر یې وکړ چې بیا دې ما ته نه راځي.

د پاچا د حضور له کسانو څخه یو ګیدړ چې روزبه نومېده دمنه ته محبس ته پټ ورغی او خبر یې کړ چې: کلیله خو ستا له غمه مریض شو او بیا پسې مړ شو. نو دمنه ډېر سخت وژړل او ویې ویل:

– زما نور په دنیا کې کوم په زړه پورې شی نه دی پاتې چې زه د هغه لـه پـاره خپل ژوند وغواړم. یو ورور مې و هغه هم مړ شو، نو اوس دې مرګ راځي چې پـه هـر وخت کې یې خوښه وي.

بیا یې روزبه ته وکتل او ورته یې وویل:

– ځه ښه ده چې ستا غوندې مهربانه او کریم ورور خو لرم. که هغه مړ شو ښـه دی ته خو یې. بیا یې وویل: زموږ چې څه مال دی موږ را ټول کړی و ، زموږ د کاله په یو طرف کې ښخ دی، ورشه هغه مال ماته راوړه.

کله چې روزبه دا مال ورته راوړ نو دمنه دا مال ده ته وروړاندې کړ او ورتـه یـې وویل:

– دا مال واخله او خپلې چړچې پرې کوه . زه له تا څخه یو شی غـواړم او هغـه دادی چې ته د زمري مجلس ته تل ورځه، او څه چې د ده او مور په منځ کې یـې زمـا په خصوص کې پېښېږي ما ورباندې خبروه.

روزبه دمنه سره دا خبره ومنله ، مال یې خپـل کورتـه یـوړاو سـبا تـه د زمـري مجلس ته ورغی.

کله چې د زمري مور راغله او زمري جلسه جوړه کړه نو مور ته یې وویل:

– وېرېږم چې دمنه به مظلوم وي او ګومان کوم چې دی به په دې ګناه کې نه وي.

مور یې په غضب شوله او چیغه یې کړله، ویې ویل:

– دمنه په خپل مکـر نـږدې ده چـې عقـل دې وران کانـدي، او پاچـاهي دې ویجاړه کړي!

نو زمری یې پرېښوده او ولاړه.

زمري امر وکړ ، مجلس جوړ شو، شاهدان راغلل او دمنه راوستل شو او قاضي دمنه ته وويل: ای دمنه! خبره خو پټه نه پاتې کېږي خو موږ تاته فرصت درکوو چې توبه وکاږه او په خپله ګناه او جرم اقرار وکړه نو چې اقرار دې وکړ دا اقرار به ستا د عفوې سبب شي، خو که انکار او اصرار دې وکړ نو خپل ځان ته به يې بده کړې.

دمنه وويل:

– عادله قاضي، ته په داسې ګناه له ما څخه اعتراف او اقرار غواړې چې ما نه ده کړې او که اقرار وکړم نو دا به مې د خپل ځان سره خيانت کړی وي او بې ګناه به مې په بلا کې اچولی وي. ته خو ما اوس محاکمه کوې ځکه چې ته مې په ظلم تومتي کوې. څرنګه ته له ما څخه غواړې چې ځان په زوره تومتي او په بلا ککړ کړم؟ بيا به زه تاسو ته څه عذر کوم چې ځان په زوره تومتي کړم او تاسو راضي کړم؟ اي قاضي ته خو په عدل او پاکی معروف او مشهور يې ته څرنګه له ما څخه داسې اقرار غواړې.

قاضي مجلس خپور کړ او قضيه زمري ته ورواستوله شوه او کله چې قرائت شوله او د زمري مور خبره شوه نو په غضب يې وويل:

– زه په دې خپه نه يم او دا فکر نه وهم چې دمنه څه کړي او يا ګران او محترم دوست يې له تا څخه په مرګ ببل کړی دی، بلکې زه دې ته چرت وړې يم چې ژر دی چې دمنه به دې په پاچاهۍ او رعيت کې په خپل مکر او حيلو ګډوډي پېښه کړي او بيا به مو هېڅ له لاسه پوره نه وي.

نو زمري په کلکه وويل:

– اوس به نو هرومرو هغه څوک راښيي چې تاته يې د دمنه خبرې کړي دي ځکه چې زه په دې نه يم خوښ چې بې دليله او برهانه يې ووژنم.

مور يې وويل:

– دا راز خپروول خو ډېر بد کار دی خو زه به له هغه چا څخه وغواړم چې په خپله درته هغه څه ووايي چې اورېدلي او ليدلي يې دي.

د زمري مور پړانګ ته راوړاندې شوله او د حق د مرستې او په رعيت کې د عدل د خپرولو له پاره يې ترې شاهدي وغوښتله. زمري ته پړانګ راغی او څه چې يې له کليله او دمنه څخه اورېدلي و چې دمنه په خپل جرم او ګناه په خپله مقر و تـول پـه قسم ورته بيان کړل.

کله چې د دمنه سره بندي چيتا داخبره واورېدله چې پړانګ خو شاهدي وويلـه او اعتراف يې وکړ، نو زمري ته يې څوک ورواستاوه او خبر يې کړ چې زه هم شـاهدي وايم. نو زمري دی هم راووېسته او د ده شاهدي يې واورېدله . شاهدي يې کټه متـه د پړانګ د شاهدۍ په شان وه.

کله چې زمري له دوی دواړو څخه پوښتنه وکړه چې دا دومـره مـوده مـو ولـې شاهدي پټه کړې وه نو هر يو وويل:

– وېرېدم چې بل شاهد به نه وي او د يو شاهد شاهدي خو قبوله نه ده.

زمری خوشاله شو او ددمنه په قصاص کولو يې حکم وکړ.

بيدپای فيلسوف وويل:

– څوک چې دا کيسه واوري او دا عاقبت وګوري نو پوهېږي چـې څـوک چـې خپله ګټه د نورو په ضرر او تاوان کې لټوي نو په بده جزا به واوړي.

دابشليم پاچا وويل:

– رښتيا دې وويل ای فيلسوفه او حکيمه.

کوړکوړۍ کوتره

دابشلیم پاچا بیدپای فیلسوف ته وویل چې څرنګه سړی سپېڅلي دوستان موندلای شي او څرنګه دوستي ټینګه ساتل کېږي.

بیدپای وویل چې ښه پوښتنه دې وکړه ځکه چې هوښیار د دوستانو د دوستۍ سره هېڅ شي نه برابروي، او هر څه شتمني چې په دنیا کې سړی لري سړي ته دومره ګټه نه شي اړولای لکه دوستان او اشنایان یې چې سړي ته اړولای شي. د همدې دوستانو په مرسته سړی د هرې ښې خاوند کېدلای شي . د کوړکوړۍ کوترې، موږک، هوسۍ او کارغه کیسه ددې مطلب د ثبوت له پاره ښه مثال دی.

پاچا وویل چې دا کیسه څرنګه ده؟

بیدپای وویل:

– د داهر ښار سره نېږدې یو ځای و چې ډېرې ګڼې ونې، روانې اوبه، ډېر واښه او مېوې په کې وې نو حیوانات او مرغان هم په کې ډېر وو چې ښکاریان به ورتلل او هلته به یې هر وخت ښکار کاوه.

په دې مرغانو کې یو کارغه وه چې په یوه ګڼه لویه ونه کې یې ځاله جوړه کړې وه. یوه ورځ په خپله ځاله کې ناست و چې یو ډېر بدشکله ښکاري یې په نظر ورغی چې ډېر سخت زړی او بې رحمه و، په اوږو یې جال او په لاس کې یې امسا او

لویه ټوکرۍ وه او برابر د ده د ځالې ونې ته را روان و. نو کارغه ترې ووېرېده او په زړه کې يې وويل:

– دا ښکاري خو دلته د کوم حېوان یا مرغه د ښکار له پاره راځي، او دلته چې راغلی دی یا زما او یا د نورو مرغانو هلاکت پسې راغلی، نو ښه داده چې ترې پټ شم او دده په حیلو ونه غولېږم او وګورم چې په نورو مرغانو څه کوي.

کله چې ښکاري دې ونې ته ورسېد جال یې وغوړاوه او دانه یې ورلاندې وشيندله. په يو نژدې ځای کې ورته پټ شو چې مرغان يې ونه ګوري او وانه لوزي.

لږ درنګ وروسته یوه کوتره چې کوړکوړۍ نومېدله او د کوترو مشره وه دلته راغله چې نورې کوترې هم ورسره وې. کله يې چې دانې ولیدلې پر جال ړندې شولې ، پر دانو ور پرېوتلې او ټولولې يې. د جال تارونه يې په پښو پورې ونښتل او د الوتلو څخه عاجزه پاتې شولې. هرې يوې ټوپونه وهل چې ځان خلاص کړي. کوړکوړۍ چې وليدل ورته يې وويل:

– داسې نه کېږي ، هره يوه يوازې د ځان خلاصول مه غواړئ . په دې ډول ځان نه شئ خلاصولای. په يوه زور، زور وکړئ چې جال مو پورته په هوا کړ نو بيا به په يوه پلمه ځان خلاص کړو خو چې اوس د ښکاري له ګوتو ځان خلاص کړو همدومره بس دي. نو دوی په یوه زور، زور وکړ او جال يې په هوا کړ. خو ښکاري ورپسې و په دې تمه چې اخر به ستړې شي، راوبه لوېږي او زه به يې ونيسم.

کله چې کوړکوړۍ وليدل چې ښکاري ورپسې روان دی نو خپلو ملګرو ته یې مخ وروااړاوه او ويې ويل: دا ښکاري خو مونږ پسې را روان دی او تمه يې لا نه ده شکېدلې که په هوا ځو نو دی راپسې راځي او هر ځای کې چې ولوېدلو دی مو نيسي خو راځئ چې په کلو او ښارونو ترې تېرې شو او ځانونه يې له سترګو پناه کړو. نو بيا

به زما د یوه موږک ملګري په سوړه ورپرېوزو ، د جال تارونه به زموږ له پښو نه وشکوي او له دې بلا څخه به مو خلاصې کړي.

کوترې والوتلې او کارغه هم پسې ورروالوته چې وګوري چې اخر څه کېږي.

کله چې له ښکاري نه کوترې پنا شولې نا امیده خپل کور ته راوګرځېده.

کوړکوړۍ چې پوه شوه چې ښکاري نه خلاصې شولې نو د خپل ملګري موږک – چې "زیرک " نومېده – په سوړه ورولوېدلې ورغږ یې کړ، هغه له سوړې ورته ځواب ورکړ:

– څوک یې؟

کوړکوړۍ ورته وویل:

– زه یم ستا ملګرې کوړکوړۍ، درسره مې کار دی.

موږک چې له سوړې راوواته ګوري چې ملګرې یې او د هغې ملګري په جال کې نښتي دي نو خپه شو او ورته یې وویل:

– ته خو هوښیاره او پوهه وې او په هر څه کې به دې فکر کاوه اوس څه شي په دې غم ککړه کړې؟ چې اوس ترې وتلی نه شې؟ عقل دې چېرته الوتی و چې دانې دې لیدلې او جال دې نه لیده؟

نو دې ورته وویل:

– ما مه ملامتوه. څه چې سري ته مقرر وي هغه پېښېږي، که هر څومره سړی پوه وي ځان ترې نه شي خلاصولای.

موږک وویل:

– رښتیا دې وویل خو انسان باید خپل عقل په کار واچوي چې په پای کې بیا پښیماني نه کوي.

بیا نو موږک له کوږ کوږۍ نه د جال د غوټو په پرېکولو پیل وکړ او په ډېره خوښۍ په کار لګیا و. کله چې کوږکوږۍ د موږک توجه ځان ته ولیدله نو ورته یې وویل:

– ملګریه، ما پرېږده او د ملګرو پښې مې له بندونو څخه خلاصې کړه.

خو موږک ددې خبره وانه ورېدله نو بیا یې ورته خپله هیله ښکاره کړله. کله چې له دې نه موږک دا کار ولیده نو په تعجب یې ورته وویل:

– دا څه وایې؟ ځان دې هېر دی او نور دې یاد دي؟ تاته له ځان نه د نورو ژوند ګران دی؟

دې وویل:

– زه وېرېږم که ما اول خلاصه کړې نو ستړی به شې او ملګرې به مې درنه په جال کې بندې پاتې شي او چې یوه هم پاتې شي زما بیا ژوند په کار نه دی. خو که دوی لومړی خلاصې کړې نو زه ډاډه یم چې بیا ما په خوشالۍ خلاصوې.

موږک چې دا خبره واورېدله ورته یې وویل:

– دا خو ډېر ښه خوی او ښه اخلاق دي. او همدا صفات دي چې زما مینه تاسره ورځ په ورځ زیاتوي او ستا په ملګرۍ مې ټینګوي.

موږک ټولې کوترې خلاصې کړلې او په خپله مخه والوتلې.

کارغه چې د موږک دا کار ولیده نو موږک یې ښه په نظر راغی او دده دوستۍ ته یې زړه ښه شو. نو سوړې ته یې را نژدې شو او موږک ته یې ورغږ کړ:

– زیرکه! او زیرکه! راووځه غواړم چې ماته د دوستۍ لاس راکړې ځکه چې زه ستا په خوی مین یم.

نو موږک ځواب ورکړ:

– ته څوک یې؟ او زما دوستي د څه له پاره غواړې؟

کارغه وویل:

– زه ستا کارغه ملګری یم تا چې څه د کوړکوړۍ سره وکړل نو ستا خوی مې ډېر خوښ شو او ستا د دوستۍ مینه را سره پېدا شوله. نو راووځه چې په لیدو او ملاقات دې خپل زړه یخ کړم.

موږک چې د کارغه خبره واورېدله د سوړې خولې ته راغی چې ده ته کارغه ښکارېده او کارغه ته دی نو ورته یې وویل: ستا په حال تعجب کوم. کارغه کله د موږکانو دوست کېدلای شي؟ او موږک باندې کله دومره بې عقلۍ او ناپوهۍ زور کړی چې خپل خوړونکي سره دوستي وکړي؟ د موږک غوښه خو ستا ځان دی، زړه دې جمع کړه او زما له غولېدلو نه تمه پرې کړه.زه ستا په خبرو نه غولېږم.

کارغه چې دا خبره واورېدله ویې ویل:

– رښتیا چې ته خو زما په څېر کارغانو خوراک یې خو زه پوهېږم چې خوراک دې ماته دومره فایده نه رسوي او دوستي به دې تر مرګه پورې وي. نو زه ستا د خوراک په تمه نه یم او دوستي دې غواړم. نو ما مه خپه کوه ، له دوستۍ نه مې مخ مه اړوه او زړه مې مه ماتوه.

موږک وویل:

– ستا په دوستۍ باور نه لرم ځکه چې زموږ او ستاسو په منځ کې دښمني پخوانۍ او په ختګه کې اغېزل شوې ده که ته مې ونه خورې بل ورور به دې راباندې خپله خوا سړه کړي. نو زما له دوستۍ زړه صبر کړه.

کارغه ځواب ورکړ:

– زه ستا په مطلب پوه یم ، ته رښتیا وایې او باید احتیاط وکړې چې په بلا ککړ نه شې خو ګومان کوم چې ستا به هم زما د دوستۍ په رښتیاوالي یقین راغلی وي او تر هغه به دې دروازه پرې نه ږدم چې یا راسره د دوستۍ لاس راکړې او یا له

لوړې او تندې ستا په دروازه کې مړ شم. که ته زما له قوم نه وېرېږې نو دا هم دومره خبره نه ده ځکه چې زه ستا دوست او مین یم او دوست خپل دوست له دښمن څخه ژغوري اګر که دښمن یې ورور هم وي ، زه به ستا په سر ټول کارغان پرېږدم او تا به واخلم.

نو موږک د کارغه په خبره باور وکړ او ورته راوواته او یو تر بله یې سره په مرکه او ملاقات زړونه ساړه کړل او پاخه دوستان شول. یوه ورځ کارغه موږک ته وویل: ستا سوړه په لار کې ده او دلته هلکان لوبې کوي نه چې یوه ورځ دې په تیره وولي او مړشې نو بیا به دې ټول عمر په غم کې تېروم. زموږ په وطن کې هر څه ډېر دي او د خوشالۍ وطن دی نو ښه داده چې له دې ځایه ولاړ شو او هلته و اوسېږو. موږک د کارغه په شا سپور شو او ولاړل یوې چینې ته چې یوه شمشتۍ په کې اوسېدله. چې د کارغه دوسته او ملګرې وه.

شمشتۍ کارغه او موږک ولیدل. اول خو یې ونه پېژندل نو ووېرېدله او وتښتېدله، خو کارغه ورته په نامه ورغږ کړ او له خپله ځانه یې خبره کړله نو ډاډه شوله او راووتله.

کارغه موږک ته وویل:

– دا شمشتۍ زما ملګرې ده ، باید چې ته یې هم خپله ملګرې وګڼې او زما او ددې په منځ کې فرق ونه کړې.

بیا کارغه شمشتې ته د موږک د صداقت کیسه تېره کړله او د خپلې دوستۍ کیسه یې ورته وویله.

نو شمشتۍ موږک ته هر کلی وکړ ، د ده د ښه خوی او اخلاق تحسین او شاباسی یې وکړ. نو ترې ویې غوښتل چې د تېر ژوند کیسه ورته وکړي او خپل سرګذشت ورته بیان کړي . موږک وویل:

– هغه سوړه چې زه په کې اوسېدلم زما اصلي وطن نه و. زه په ماروت ښار کې د یو زاهد سړي په کور کې چې نه یې ښځه درلوده او نه اولاد – یواځې یې ژوند کاوه – وزبړېدلم او لوی شولم. ده به خپل طعام څه خوړ او څه به یې په ځوړندې کې ځوړنداوه. ما به طعام پسې ورخېز کړ او څه به مې ترې را واخیسته، ما به هم خوړ، او ملګرو ته به مې هم ورکاوه.

دې زاهد ډېر زیار وایست چې ما له خپل طعام نه ایسار کړي خو رابانـدې بریالی نه شو. یوه شپه یې مېلمه راغی او ده ورته زما له لاسه ګیلـه وکـړه نـو مېلمـه ترې وپوښتل:

– دا طعام چې خوري یو موږک دی او که ډېر دي؟

زاهد ورته وویل:

– موږکان خو ډېر دي خو یو ځانګړی موږک دی چې ځوړنـدي تـه ورخېـژي ، په خپله هم زما طعام خوري او نورو ته یې هم را غورځوي.

مېلمه تعجب وکړ او ویې ویل:

– شاید چې کوم سبب وي چې دا موږک یې دومره زړور کړی ورشـه تسـکوره راوړه شاید چې دده د زړورتیا علت ومومو.

کله چې زاهد تسکوره راوړه نو مېلمه دستي پاڅېده او زما سوړې تـه راغـی. زه فوراً د بل موږک سوړې ته وروتښتېدلم. زما په سوړه کې سل روپـې وې، نـه پـوهېږم چې چا ایښې وې او د څه له پاره یـې ایښـې وې. نـو مېلمـه زمـا سـوړه پـه تسـکوره وکنودله، او چې روپۍ یې پیدا کړې. نو په خندا یې وویل:

– همدا د ده د زړورتیا سبب و. له ننه وروسته به بیا هېڅ ټوپ ونه وهلای شـي ، نور ترې خلاص شولې.

روپۍ یې سره په خپل منځ کې ووېشلې. د همدې ورځې په ماښام موږکان را ټول شول او ویې ویل:

– ته خو زموږ مشر یې او موږ له لوږې مړه شو. نو د عادت سره سم پاڅه او موږ ته طعام راوړه.

زه ځوړندې پسې ورپاځېدلم خو چې هر څومره ټوپونه مې ووهل ور ونه رسېدلم. موږکان زما په عجز او بې وسۍ پوه شول. ځینو ځینو نورو ته وویل: اوس نو زموږ په مشر کې څه ګټه او خیر نشته، اوس په خپله نورو ته اړ دی نو رانه ولاړل، خپاره شول او زما له دښمنانو او بدخواهانو سره ملګري شول . بیا به یې ماپورې ټوکې او مسخرې کولې، نو په دې وضعیت مې ډېر چورت خراب شو او په زړه کې مې وویل.

– رښتا چې ورونه، دوستان او خپلوان تر هغه پر سړي نه راټولېږي تر څو چې شته ونه لري، چې شته دې پیدا کړل نو بیا دې هر څوک خپل دی، اوچې څوک بې وزلی شو ورونه، دوستان او خپلوان بیا ترې په خپله مخه تښتي.

نور مې نو دلته ژوند تېرول بد راغلل او بیدیا ته ووتلم. د کوږکوږۍ په دوستۍ سر لوړی شولم او ددې د ملګرۍ له برکته د کارغه د ملګرۍ په لاس ته راوړلو هم بریالی شولم. او کارغه به تل ستا ښه بیانول او ستا صفتونه به یې کول دغه دی ستا د ملګرۍ خواږه مې هم وڅکل.

نو شمشتۍ چې د موږک دا کیسه واورېدله زړه یې ورباندې خوږ شو او ورته یې وویل:

– زه خو ستا عقل او پوهې ته هکه پکه یم او څه ښه خوږه ژبه لرې خو راته ښکاري چې د هغه مال او خپل وطن پسې او په خپل مسافرتوب خپه او غمجن یې. له دومره عقل پوهې سره سره دومره غم درسره وړ نه دی ځکه چې د لوړ همت د

خاوند په هر ځای کې قدر او عزت کېږي که فقیر او خوار هم وي. لکه زمري چې ناست هم وي نور حیوانات ترې وېرېږي او هغه ځوان چې ځواني او شجاعت نه لري څوک ورته د احترام په سترګه نه ګوري او خلکو ته سپک ښکاري لکه سپي ته چې د سرو سپینو غاړه کړی او ګونګري ورواچول شي بیا هم څه قدر او منزلت نه لري. نو تر څو چې عقل او خوی لري هیڅ د فقر او مسافرۍ پروا مه کوه ځکه چې عقل د انسان له پاره ښه مال او خوی یې ښه وطن دی.

کله چې کارغه د شمشتۍ او موږک مرکه او مجلس واورېده نو ډېر خوښ شو.

دوی سره کیسې او مرکې کولې چې له سارانه وربانديې یوه هوسۍ راغله. له وېرې شمشتۍ په اوبو غوټه شوه ، کارغه یوې ونې ته وروالوته او موږک په یو سوري کې پاتې شو. ګومان یې وکړ چې ښکاري هوسۍ را په مخه کړې او ورپسې را روان دی.

خو دوی ښکاري ونه لیده. نو کارغه پورته والوته او هر هر ځای ته یې وکتل. ډاډه بېرته خپلو ملګرو ته را وګرزېده او ورغږ یې کړ:

– ګرانو ملګرو هیڅ وېره نشته، راځئ بېرته خپلې مرکې ته.

بیا نو شمشتۍ را ووتله او هوسۍ یې راوغوښتله ورته یې وویل چې اوس نو خپله کیسه وکړه. هوسۍ وویل چې ما یو سړی په سارا کې ولیده ګومان مې وکړ چې ښکاري دی نو ترې را وتښتېدلم او دلته راغلم.

شمشتۍ ورته وویل:

– اوس نو بې غمه اوسه او هیڅ غم مکوه دلته ښکاري نشته. دلته موږ سره د یو ګران ملګري په ډول اوسه واښه ډېر دي.

د هوسۍ هم ورسره خوښه شوه او ورسره پاتې شوه. د یو څپرګي لاندې سره اوسېدل او خپلې مرکې به یې کولې. یوه ورځ هوسۍ څرېدلو ته ولاړه او ایساره شوله

شمشتی کارغه ته وویل هسې نه چې کوم تکلیف ورته رسېدلی وي. ته پسې ورواله‌وزه او پوښتنه یې وکړه.

کارغه والوته او غمجن بېرته راوګرځېده او ورته یې خبر ورکړ چې هوسۍ خو د ښکاري په دام کې نښتې ده.

نو شمشتۍ موږک ته وویل: همدا دې د کومک او کار وخت دی ، بل هیڅوک نه شي کولای چې هوسۍ خلاصه کړي. نو د ملګرې غم دې وخوره!

موږک راغی او له هوسۍ نه یې د لومو په شکولو او کرنجولو پیل وکړ.دی په خپل کار لګیا و چې شمشتۍ راغله او هوسۍ ورته وویل: ښه ونشو چې راغلې ځکه که ښکاري راشي او موږک دام کرنج کړي نو زه به وتښتم! موږک به په سوړه ننوځي او کارغه به والوزي، نو ښکاري به موږ یوه ته هم راونه رسېږي. پاتې ته شوې چې د پټېدلو ځای به هم نه مومې او تښتېدلای به هم نه شې ځکه چې په خوزېدلو کې سسته یې. شمشتۍ ورته ځواب ورکړ:زه نه شم کولای چې له تاسو نه لیرې و اوسم ځکه چې د دوستانو بېلتون د روح بېلتون دی او له دوستانو څخه په لیرې ژوند کې ګټه او خیر نشته.

لږ وخت لا تېر نه و چې ښکاري ددوي پلو را روان شو، هوسۍ موږک او کارغه وتښتېدل ښکاري چې ولیدل چې دام یې شکېدلی دی او له شمشتۍ پرته یې نور څه په نظر را نه غلل نو په غوسه شو او په رسۍ کې یې وتړله. کله چې کارغه هوسۍ او موږک دا منظره ولیده ډېر خپه شول . موږک وویل:

– افسوس د شمشتۍ په حال چې پرته له دوستۍ نه یې نور هیڅ ارمان په زړه نه درلوده.

کارغه او هوسۍ ورته وویل:

– افسوس به دې شمشتۍ له دې غمه چې په کې نښتې ګونـدې خلاصه کړي؟

موږک وویل:

– ماته چل راځي. هوسۍ دې ولاړه شي او د ښکاري په مخکې دې ځان مردار واچوي او کارغه به راشي په ټونګو به يې وهي، چې ښکاري ګومان وکړي چې هوسۍ مړه ده او چا ويشتلې ده نو شمشتۍ به پرېږدي ، دې پسې به ورشي نو کله چې ښکاري هوسۍ ته لږ ورنژدې شو په مخکې دې يې لږه ولاړه شي او د ده تمه دې ځان ته پيدا کړي تر څو چې زه وکولای شم چې رسۍ کرنج کړم او شمشتۍ خوشې شي.

د موږک فکر د کارغه او هوسۍ خوښ شو ، دده په مشوره او پلان يې عمل وکړ. ښکاري د هوسۍ پسې ته، تر څو چې ستړی شو او له ښکاره بې هيلې شو نو بېرته خپل دام او رسۍ ته راغی، ګوري چې شمشتۍ هم نشته او تښتېدلې ده او رسۍ يې نوره هم پسې شکېدلې ده. نو په زړه کې يې وويل: دا خو د پېريانو او شيطانانو ځمکه ده . له کوم ځای نه چې راغلی و بېرته هلته ولاړ . هوسۍ، شمشتۍ ، کارغه او موږک بېرته خپل څپرګي ته ولاړل.

چې دابشليم دا کيسه واورېدله، خوشاله شو او ويې ويل:

– رښتيا چې ښه دوستي په دنيا کې ښه شی دی او د ښې دوستۍ خاوندان د ښه ژوند خاوندان دي.

کونګان او کارغان

دابشلیم پاچا بیدپای فیلسوف ته وویل:

– ماله پوهانو اورېدلي دي چې تر څو چې د سړي او دښمن په منځ کې دښمني باقي وي نو لازمه ده چې په خپل دښمن ونه غولېږي. او د دښمن په ځان ذلیل او بې درکه ښکاره کولو تېر نه وځي. نو که کومه کیسه دې په دې باره کې یاده وي چې ددوي ددې وینا تائید وکړي ویې کړه.

بیدپای وویل:

– پوهانو رښتیا ویلي دي ځکه څوک چې د دښمن په بې وزلۍ او خوارۍ وغولېږي او دښمني یې لا تر منځه پاتې وي نو هغه ډول ضرر او شر به ورورسېږي چې د کارغانو له لاسه کونګانو ته رسېدلی دی.

دابشلیم وویل چې کونګانو ته له کارغانو نه څه مصیبت رسېدلی و؟

بیدپای وویل:

– د یو غره په خوا کې یوه لویه او څانګوره ونه وه. کارغانو خوښه کړه ، په زرګونو ځالې یې په کې جوړې کړې اوپه کې به اوسېدل. او د خپل نظم او انتظام د برابرولو له پاره یې یو کارغه خپل پاچا کړ. د دوی ژوند په خپل مملکت کې په ډېره ښه توګه تېرېده او خوشاله وو.

په غره کې یو تور او تیاره غار و چې د اوسېدو وړ نه و نو کونګانو د خپل سکونت او استوګنې له پاره دا غار خوښ کړ او ځالې یې په کې جوړې کړلې چې د ورځې به ورته راتلل او د شپې به ترې تلل. کونګانو هم یو کونګ د خپلو کارونو د اداري او تنظیم له پاره پاچا کړ.

د کارغانو او کونګانو په منځ کې زړه دښمني وه چې ورځ په ورځ به زیاتېدله او ټینګېدله.

یوه ورځ د کونګانو پاچا د کارغانو په وطن تېرېده ، کارغان او د دوی وطن او ښه ژوند یې ولیده نو په زړه کې یې ورته هغه زړه دښمني را وخوځېدله او دا ښه ژوند یې په کارغانو ونه لورېده.

سبا ته یې خپل وزیران او د وطن مشران را وغوښتل او ورسره یې سلا مشوره وکړه او ورته یې وویل:

– تاسو خو پوهېږئ چې کارغان زموږ زاړه دښمنان دي چې د دښمنۍ بیخ له همدوی څخه نښتی دی . اوس ډېر ښه د کسات اخستلو وخت دی نو تاسو په دې کې څه وایاست؟

حاضرینو ورته ځواب ورکړ:

– ته زموږ پاچا یې ، موږ دې خادمان او لښکر یو چې څه امر کوی موږ یې په سر او سترګو منو او اجرا کوو یې.

نو ده وویل:

– نن شپه خپلې مښوکې او پنجې ښې تېرې کړئ او جنګ ته تیار شئ ، نن شپه زموږ او د دوی جنګ دی.

شپه تیاره شوه او کونګان په کارغانو راولوېدل ، په ډېره بې رحمۍ او تور زړه یې چور کړل.چې سبا شو کارغان خپل پاچا ته راغونډ شول او ورته یې وویل:

– ای پاچا تا خو ولیدل چې کونګانو پر موږ داړه وغورځوله او موږ هر یوه ته یې درد پوره را ورسېده، څوک ووژل شول، څوک ټپیان د چا وزرونه مات، د چا بڼې ووتلې او د چا لکۍ. او له ټولو بده لا دا ده چې را بانـدې زړور شـول. نـو تـا اوس د کسات اخیستلو له پاره څه تیاري کړې ده؟ کېدای شي چې دوی به بیا چپاو تـه ځـان جـوړ کړی وي ځکه چې زموږ ځای یې ولیده او زموږ په بې وزلۍ او کم توانۍ خبر شول!

پنځه تنه کارغان وو چې په ښه فکر او عقل مشـهور وو او پاچـا د وزیرانـو پـه حیث نیولي وو ، په خپلو کارونو کې به یې په دوی باندې تکیه درلوده.

پاچا خپل وزیران را وغوښتل چې ورسره مشوره وکړي. اول وزیر ته یـې وویـل په دې کار کې ستا څرنګه خوښه ده؟

نو هغه ځواب ورکړ:

– په دې باره کې له ما مخکې پوهانو رایه او خپلـه خوښـه ښـکاره کـړې ده او ویلي یې دي چې د زورور دښمن نه تېښته په کار ده.

دده په دې خبره پاچا افسوس وکړ او بل ته یې وویل: ستا څرنګه خوښه ده؟

هغه ځواب ورکړ چې: بې له تېښتې بله چاره نشته.

پاچا چې ددوی نظر واورېده په قار شو او ویې ویل:

– دا څه وایاست؟ همدا رایې لرئ؟ خپل وطن دښمنانو ته پرېږدو؟ ډېـر شـرم او ډېر ذلت دی! مرګ موښه دی نه خپل وطن نورو ته پرېښودل. موږ باید دښـمنانو سـره کلک جنګ وکړو خپل وطن وساتو او بیـا د دوی د ناڅـاپي چپـاو او حملـې مخنیـوی وکړو.

چې دا خبرې یې وکړې قهر یې سوړ شو او دریم وزیر ته یـې وویـل: تـه څـه وایې؟

هغه ځواب ورکړ:

زه خو نه په جنګ موافقه لرم او نه په تېښته زما خوښه دا ده چې جاسوسان ورولېږو چې د دوی حال مالوم کړي که يې خوښه وه چې موږ سره د جزيې په ورکولو – چې موږ به يې هر کال دوئ ته ورکوو – سوله وکړي. پاچاهان د زورورو دښمنانو سره همدا عادت لري چې د خپل ځان او وطن د ساتنې له پاره هر کال خراج ورکوي.

بيا پاچا له څلورم وزير نه پوښتنه وکړه:

ته په دې سوله کې څه وايې؟!

هغه ځواب ورکړ:

– تېښته خو له دې ډول سولې نه ډېره ښه ده چې خپل ځان پـه لـوی لاس دښمنانو ته سپک او ذليل ښکاره کړو. او څرنګه په دې کار راضي شو حال دا چې موږ له دوي نه ساهو، نيک اخلاقه او شريفان يو؟ بې له دې چې موږ سره پـه دومـره مـال سوله وکړي چې زموږ له لاسه نه کېږي په بل ډول به سوله ونکړي. نو ښـه داده چـې ځان جنګ ته تيار او آماده کړو او د دښمن مخ له ځانه واړوو.

پاچا په دې فکر خوښ شو خو دا ورته ښه ښکاره شوه چې له پنځم وزير څخـه هم د خپلې رايې ورکولو پوښتنه وکړي نو ويې ويل ته په دې باره کې کومه ښـه رايـه او فکر لرې که نه؟

پينځم وزير ځواب ورکړ:

– هغه څوک چې له ځانه زورور سره مقابله او جنګ کوي نو [ځـان تـه تـاوان رسوي. زه د جنګ پلوی نه يم خو هغومره چې له جنګه کرکه لـرم همـاغومره مـې دا هم زړه نه مني چې دښمن ته ځان وروسپارم. زه څه نورې خبرې هم لـرم چـې کـه د پاچا خوښه وي يوازې به يې ورته ووايم.

پاچا او وزير يو ځانته ځای ته ولاړل. پاچا پوښتنه وکړه:

زموږ او د کونګانو د دښمنۍ علت درته معلوم دی؟

وزیر وویل:

هو. ډینګانو قصد درلود چې کونګ خپل پاچا کړي. خبره خلاصه وه چې یو کارغه راورسېد. ډینګانو وغوښتل چې د کارغه نظر هم وپوښتي. کارغه ځواب ورکړ چې که ټول نومیالي مارغان، باز، تاووس، او ګوربت هلاک شوي هم وي نو غوره ده چې مرغان بې پاچا ګوزاره وکړي خو د کونګ مشرۍ ته دې هېڅکله غاړه نه ږدي ځکه چې کونګ بد صورته، بد سیرته، بد غږی مارغه دی چې رحم یې لږ او قهر یې ډېر دی. تر دې چې د ورځې د رڼا له نعمته هم محروم دی. ډینګان باید فکر وکړي او د عقل په مرسته ځان ته یوه لار جوړه کړي، لکه هغه سوی چې ځان یې د سپوږمۍ استازی کړ او خپل قام یې د پیلانو له شره خلاص کړ. ډینګانو ترې د کیسې جزییات و پوښتل، کارغه وویل :

« د پیلانو پر ملک وچکالي راغله، ټول ډنډونه، ویالې او چینې وچ شول، تر دې چې نورې یې د څښاک اوبه هم نه میندلې. پیلانو له خپل پاچا څخه و غوښتل چې د دوی د ستونزو له پاره یوه لار پیدا کړي. د پیلانو پاچا هر لوري ته ځري واستول. یو استازي د داسې یوې ورشو خبر راوړ چې یوه لویه چینه په کې بهېده. دې چینې ته یې د سپوږمۍ چینه ویل او د چا نه یادېدل چې کله هم وچه شوې وي. پیلان ټول هغې ورشو ته کډه شول. خو دغه ځای د سویانو وطن و او په هغه ځای کې چې سوی او پیل سره یو ځای اوسي نو سوی ته خود په خوده تاوان رسېږي. ډېر سویان د پیلانو تر پښو لاندې شول. سویانو خپل پاچا ته شکایت وکړ. د سویانو پاچا خپل مشاورین راوغوښتل چې یوه چاره پیدا کړي. یو هوښیار سوی چې پېروز نومېده وویل چې زه به دا ستونزه حل کړم. یوه شپه چې د څوارلسمې سپوږمۍ د اسمان په منځ ځلېده، پېروز د پیلانو مېشت ځای ته ورغی له یو پټ ځایه یې د پیلانو پاچا ته غږ کړ:

– زه د سپوږمۍ استازی یم. سپوږمۍ تاسو ته ډېره په غوسه ده وایي چې پیلانو زما بې احترامي کړې ده، هره ورځ هغې چینې ته راځي چې زما په نامه نومول شوې ده او اوبه یې خړوي. نو ورشه، د سپوږمۍ د چینې په اوبو اودس وکړه او له سپوږمۍ څخه بخښنه وغواړه.

د پیلانو پاچا چینې ته ورغی، سپوږمۍ په کې په خپل ټول ښایست ځلېده. ده چې خپل خرتم ورنېږدې کړ، اوبه و ښورېدې او د سپوږمۍ تصویر ړنګ شو. سوی بیا د پیلانو پاچا ته وویل چې ګوره سپوږمۍ درته دومره په غوسه ده چې له قهره رېږدي. پیل ډېر سخت ووېرېده، سپوږمې سره یې ژمنه وکړه چې نور به په دغه ځای کې نه پاتې کېږي. د سوی حیلې ورشو د پیلانو له شره خلاصه کړه.

کارغه خپلې خبرې پسې اوږدې کړې:

– دا کیسه مې درته د دې له پاره وکړه چې تاسې پوه شئ چې په تاسو کې هم ډېر داسې کسان شته چې له دې خوارۍ مو وژغوري چې کونګ مو پاچا شي. داسې مکر او غدر او بې لوزي نه شته چې په کونګانو کې نه وي او هر څوک چې د غدار مشري ومني هغه څه به پرې وشي چې په زرکې او سویې وشول.

ډینګانو وویل چې هغه کیسه څرنګه وه؟ کارغه وویل:

– په یوه ونه کې مې ځاله درلوده. زما ګاونډۍ چې د ونې ډډ کې په یوه سوري کې اوسېده یوه زرکه وه چې څه موده له کوره ووتله. د هغې په غیاب کې یوه سویه راغله او د دې په کور کې یې واړول. کله چې زرکه بېرته راغله سویې ته یې وویل چې کور ورته پرېږدي خو هغې و نه منله. اخر یې فیصله وکړه چې خپله دعوه به یوې شېخې پیشو ته وروړي چې د ورځې روژه وي او د شپې ټوله شپه په لمانځه ولاړه وي، غوښې نه خوري او یوازې په وښو ګوزاره کوي. د پیشو فیصلې ته به دواړه غاړه ږدي. چې ورغلې و یې لیدل چې پیشو په لمانځه ولاړه ده. دواړه یوه ښه شېبه هلته

کېناستلې چې پيشو سلام و ګرزوي. پيشو چې لمـونځ خـلاص کـړ دوی ورتـه خپلـه قضيه وړاندې کړه].

پېيشو دوی ته وويل:

– په غوږو درنه يم، چندان څه نه اورم لږې رانژدې شئ او خبـره مـو بيـا راتـه وکړئ.

نو دوی ورته را وړاندې شولې او خپله قضيه يې بيا له سره ورواروله نـو پيشـو دوی ته وويل چې غواړم چې پخوا له حکم کولو څخـه تاسـو تـه يـو ورم او نصـيحت وکړم نو غوږ راته کېږدی او زما خبره او نصيحت او ورم واورئ هغه دا چې: لـه خدايـه ډار وکړئ او پرته له حق څخه نور څه مه غواړئ ځکه د حق غوښتونی ژغـورل شـوی او له غمه خـلاص دی کـه څـه هـم حکـم د ده پـه ګټـه نـه وي شـوی او د باطـل غوښتونکي تاواني او زيانمن دي که څه هم حکم دده په ګټـه شـوی وي. او لـه دنيـا څخه د سړي پرته له ښه عمل او کـار څخـه نـور څـه مـال وي کـه اولاد وي او کـه ملګری هېڅ نه پکار ېږي.

دوی چې د پيشو نصيحت او ورم واورېده نو ورته حيرانې او په فکر کې شولې.

دوی لا په همدې فکر کې ډوبې تللې وې چې پيشو پـرې ورټـوپ کـړ ، دواړه يې ونيولې او له ستونې يې تېرې کړلې.

ډينګانو چې د کارغه خبره او نصيحت واورېده نو د کونګ له پاچـا کولـو څخـه يې نټه او انکار وکړ.

کله چې دوی سره سلا او مشوره کوله يو کونګ چې پټ و او دوی نه و ليـدلی د کارغه ټولې خبرې واورېدلې ، ناڅاپه پرې راوواته او ورته يې وويل:

– بې ګناه دې زموږ نوم بد کړ، موږ تاسو سره څه بد کړي دي چـې دومـره دې په سپکو سپکو نومونو ياد کړلو او هغه خير اوګټه دې له موږ نه چپه کړه چې نـژدې وه

چې زموږ په برخه شوې وای. په دې خبره دې زموږ او کارغانو په منځ کې د عداوت او دښمنۍ تخم وکاره او هېڅکله به مو درته له زړه ونه وځي ځکه چې وايي:

پرهر د تورې ښه دی چې به جوړ شي په مرهم

خو بد پرهر د ژبې وي له عمره سره سم

بیا دا کونګ ولاړه خپل ځای ته او نور کونګان یې د کارغه په دې خبره خبر کړل.

کارغه په خپله ګناه او خطا پوه شو او د نورو په کارو کې د لاس وهلو په ګناه یې خپل ځان ملامتاوه، خو ملامتیا او ځان غندلو یې بیا څه فایده نه کوله ، اوبه له ورخه تېرې وې. ګناه ده وکړه او زور یې دادی موږ ته راځي.

پاچا وویل چې رښتا ده چې د پلارانو د ګناه او جرم جزا اولادونو ته رسېږي. ښه اوس نو ووایه چې تا څه فکر کړی دی؟

پنځم وزیر وویل جنګ خو موږ ته ضرر کوي او ګټه نه را رسوي ځکه چې موږ له دښمن څخه په زور او وسله کې کم یو. او تېښته تر دې لا هم بده ده ، هېڅوک چې ازاد او اصیل وي دا سپکاوی نه غواړي نو باید له چل څخه کار واخلو چې دښمن مو پو پنا شي او موږ روغ رمټ پاتې شو. اوس زه له تا څخه دا غواړم چې د خپل ټول لښکر په مخکې زما بنې او لکې وباسې او په ټونګو مې ځای په ځای ووهې تر څو چې وینې را څخه وبهېږي نو بیا مې د دې ونې بېخ ته ورګوزار کړه او ته دې د خپلو لښکرو سره ځنګل ته ځه زه به نو بیا خپل چل او حیله سرته رسوم.

پاچا چې دا خبره واورېدله نو حیران او په تعجب شو او ورته یې وویل:

– ستا زړه غواړي چې په داسې ربړونو او کړاوونو اخته شې؟

وزیر ځواب ورکړ:

– پاچا، وطن، کورنۍ او قوم ته ګټه اړول که څه هم د روح په بيه او قيمت وي اسان او ارزان دي.

نو پاچا پرده هغه څه وکړل چې ده غوښته نور له خپل لښکر سره ځنګله ته ولاړ.

شپه راغله او کارغه پوه شو چې اوس نو کونګان د حملې او چپاو له پاره راځي او پر ونه را لوېږي نو په زګېرويو يې پيل وکړ. ويل يې:

– آه، آه! خدای دې خوار کړه ظالمه پاچا، خپله جزا به د کونګانو د پاچا له لاسه وګورې. ما درته نصيحت وکړ او تا زما نصيحت ونه مانه او خپله سرتمبګي دې وکړه ته ډېر بې عقله او بد تدبيره پاچا يې، د خپلو ساده وزيرانو خبرې نغوږې چې هيڅ خير په کې نشته ارمان مې خپلې بڼې، لکۍ او پر هر ژلۍ بدن دی! په ژوند غواړم چې بڼې وتلی او لکۍ پرېکړی دې د ځان په ځېر وګورم او سخه مې درباندې وشي.

کله چې کونګانو د ده زګېروی او خبرې واورېدلې نو د نامه او د دې مصيبت د سبب پوښتنه يې ترې وکړله. نو ورته يې وويل:

– زه برګ کارغه او د کارغانو د پاچا وزير يم، ما غوښتل چې نصيحت ورته وکړم خو زما يې ونه منله او په دې ډول او حال يې کړم چې په خپله مې ګورئ نور نو د خپل لښکر سره کوم پلو وتښتېده.، نه پوهېږم چې کوم پلو به تښتېدلي وي.

کونګانو له ځان سره يوړ او خپل پاچا يې د ده له کيسو څخه چې ترې اورېدلې يې وې خبر کړ، پاچا ترې بيا هغه کيسه وغوښته او کارغه ورته وويل:

– ښاغلی پاچا، دا خبره کول مې نور هم درد زياتوي خو ته وعده راکړه چې زما کسات ترې واخلې چې پر ما خبرې کول اسان شي.

کله چې پاچا د ده زګېروی او دردونه وليدل، نو وربانـدې وغولېده او زړه يې پرې وسو او ويې ويل:

– ای بې وزلیه! زما درسره کلکه وعده ده چې ستا پوره کسات به ستا له دښمن څخه درته واخلم خو ته خپله کیسه وکړه.

نو کارغه وویل:

– زما کیسه د نورو هغه بې وزلانو د کیسو غوندې ده چې د ظالمانو پاچاهانو په لاس کېوتلي وي. ما د کارغانو پاچا ته وویل چې تاسې سره سوله وکړي او څه چې ستا خوښه وي هغومره جزیه او خراج تاسې ته درکړي ځکه چې زه پوهېدم چې موږ تاسې سره جنګ نه شو کولای. د دې پر ځای چې زما خبره او نصیحت یې نغوږلی وای هغه څه یې راباندې وکړل چې ته یې په خپلو سترګو ګورې.

د کونګانو پاچا له خپلو وزیرانو څخه پوښتنه وکړه چې ددې کارغه سره څه وکړي نو لومړي وزیر وویل:

– د چا چې لاس په دښمن ورسېږي او بیا یې له خپله لاسه خوشي کړي پرته له ندامت، پښېمانۍ او لاس مړلو نور څه په لاس نه ورځي او دا کارغه هم زموږ یو ټګمار او چلي دښمن دی ښه داده چې پر وژلو یې تلوار وشي تر څو چې دده د چلونو او ټګماریو په دام کې ونه نښلو.

دوهم وزیر وویل:

– نه نه د بې وزلانو وژل بده نتیجه لري. او ده خو بیا تاسو ته پناه راوړې ده له تاسو نه حمایت او ساتنه غواړي. دی د اکرام او امن وړ دی.

دریم وزیر وویل:

– ښه داده چې ژوندی یې پرېږدئ او د خپل پاچا سره د ده له عداوت او دښمنۍ څخه ګټه واخلئ ځکه چې دی د خپل جنس په هغه څه پوهېږي چې موږ پرې نه پوهېږو او کولای شي چې موږ ته ډېر خدمتونه وکړي. بلـه داده چې هوښیار چې خپل دښمنان سره په جنګ او دښمنۍ وګوري نوورباندې خوښي کوي ځکه چې

دوي سره په خپل منځ کې په غم او بده ورځ ککړوي یو بل سره خوري نو کېدای شي چې له دواړو څخه خلاص شي. لکه هغه لمانځی (زاهد) چې له غله او شیطان دواړو څخه خلاص شو چې دده په لوټلو کې سره وران شول:

پاچا وویل:

– ته پوره پوه او هوښیار یې، د لمانځي او دښمنانو کیسه موږ ته وکړه ګوندې موږ او لومړی وزیر ترې ګټه واخلو .

درېیم وزیر وویل:

– لمانځی یوه غوا وپېرودله او خپل کورته یې راوستله چې په لاره کې یو غله ولیده او ویې غوښتل چې په یو چل ترې دا غوا غلا کړي. نو ورپسې شو په دې کې ګوري چې یو شیطان هم ورسره روان دی نو ترې پوښتنه یې وکړه چې:

– شیطانه ته دلته څه کوې؟

شیطان ورته وویل:

– غله ته څه کوې؟

غله وویل:

– زه غواړم چې ویده شو چې دا غوا ترې غلا کړم.

شیطان وویل:

– دا سړی ډېر عبادت کوي په عبادت کې موږ ته تل ښکنځلې کوي. د ده دې ښکنځلو نه مو ببخي اور واخیست. نو زړه مې دی چې چېرته یې ونیسم او ځان ترې خلاص کړم.

غله وویل:

– چې داسې ده نو راځه دواړه زه او ته ملګري یو. ته دې خپل کار وکړه او زه به خپل.

شیطان ځواب ورکړ:

– هو! رښتیا ملګري یو زه خوشالیږم چې په انسانانو کې غله، داړه مـار، قـاتلان ډېر پیدا شي . ځکه چې دوی موږ سره په ځمکه کې د شر او فساد خپرولو کې مرسـته کوي.

شپه راغله او لمانځی له لمانځه وروسته په درانه خـوب ویـده شـو. نـو غـل او شیطان یې سرته ودرېدل چې هر یو خپل کار وکړي.

غله شیطان ته وویل:

– ته یې لږ وروسته ووژنه چې زه لومړی غوا غلا کړم.ځکه زه ډاریږم که ته یې لومړی وژنې هسې نه چې پوه شي او له ما نه غوا پاتې شي.

شیطان وویل:

– نه . نه زه نور نه ګورم ځکه که تا غوا غـلا کـړه نـو ګونـدې آواز واوري او را ویښ شي بیا پرې زما وسه نه کېږي. ته لږ وار وکړه چې زه یې ووژنم بیا ته غـوا غـلا کړه.

ددوی مجادله او شخړه سره توده شوه او زور یې وموند نو غله چیغه کړه:

– ای لمانځي، پاڅه! شیطان غواړي چې ودې وژني!

شیطان چیغه کړه:

ویښ شه غل غواړي چې غوا دې غلا کړي.

لمانځی او ملګـرو یـې د دوی غږونـه واورېـدل او لـه خوبـه را ویښ شـول او دښمنان یې وتښتېدل. نو که ددوی په منځ کې اختلاف نه وای پیدا شـوی د لمـانځی کار وران و.

کله چې پاچا دا کیسه واورېدله نو ویې ویل:

– ښه دې وویل ای پوهه وزیره اوښه متل دې راوړ، دا کارغه واخلئ او ښه یې وساتئ کېدای شي چې ګټه ترې واخلو او له پوهې خو به یې استفاده وکړو.

کارغه ژوندی پاتې شو ، د کونګانو او ددوی د پاچا مینه یې له ځان سره پیدا کړه د نورو کارغانو له نوو، نوو خبرو نه به یې پاچا خبراوه تر څو چې پاچا وربانديې کلک زړه وتاړه او خپل سلاکار یې وټاکه . هیڅ شی ترې پټ نه و.

ده کتل تر څو چې بنې یې را وټوکېدې او په الوتلو یې وس ورسېده نو په یوه ډېره شنه ورځ چې د کونګانو نظر او څار په کې نه لګېده والوته او خپلو کارغانو سره ملګری شو.

د کارغانو پاچا ورته هر کلی ووایه او ورته یې وویل:

– ای مخلصه او پاک زړی او پوهه وزیره څه خبر دې راوړی دی؟

نو وزیر ځواب ورکړ:

– ښه خبر مې راوړی دی. کونګان په یوه غار کې استوګنه لري چې په مخکې یې وچ خس او لرګي پراته دي اوس به نو څه سکروټې واخلو او په دې خسو او لرګیو به یې ورواچوو او په خپلو وزرو به ورته پکی ووهو تر څو چې بل شي.

نو څوک چې له کونګانو څخه راووځي هغه به سوزي او څوک چې په غار کې پاتې شي هغه به په لوګي مړه شي.

دابشلیم وویل:

– هوښیارانو او پوهانو رښتیا ویلي دي چې څوک چې د دښمن په بې وزلی او عاجزی وغولېده نو هغه کانه به پرې وشي لکه پر کونګانو چې د کارغانو له لاسه وشوله.

بیزی او شمشتی

دابشلیم پاچا بیدپای فیلسوف ته وویل:

د هغه سړي مثال راته بیان کړه چې د یو شي پیدا کولو پسې ډېره هڅه کوي او چې له ډېر ربړ او کړاو وروسته په لاس ورشي نو بیا یې د خپلې بې پروایې او بې اعتنایې له کبله له لاسه ووځي، او ټینګولای یې نه شي.

نو بیدپای ورته وویل:

– د شي پیداکول اسان دي خو ساتل یې ډېر ګران دي. خلک د شي په پیدا کولو پوهېږي خو د ساتلو په چل یې بیا سر نه خلاصېږي. نو څوک چې څه پیداکولای شي او ساتلای یې نشي د هغه مثال د کیشپ غوندې دی چې د بیزي دوستي او ملګري یې په برخه شوه او خوشې په خوشې او په خپله بې عقلۍ یې تر ېبرته ولاړه.

پاچا وویل د کیشپ کیسه څرنګه وه؟

بیدپای ځواب ورکړ:

– یو بیزی و چې پر نورو بیزوګانو یې ډېر کلونه پاچاهي وکړه، بیا زوړ شو او له زوره ولوېده نو کله یې چې له ضعف څخه تر بوران خبر شول او پوه شول چې اوس

یې نو له لاسه څه نه دي پوره پسې را پاځېدل ، له ملک نه یې وشاړه او زلمـي تربـره یې ځای ونیوه.

د زاړه بیزي پلوي هېڅا ونه کړه او ټول د زلمي بیزي پر خواشول. کله چې یـې دا حال ولیده چې څوک پرې پېښه هم نه را کاږي نو په غوسه شـو ، پـه زړه کـې یـې وویل:

– هغه وزیران، منصب داران او مشـران څـه شـول چـې ځانونـه بـه یـې راتـه دوستان ښکاره کول او زما په سر له خپلو سرونو هم تېـر وو؟ اوس یــې لــه مانــه تمــه وشکېدله ، زه یې په ځای پرېښودم او له دښمن سره مې یو لاس شول.

نو خوایې بده شوله ، له خپله وطنه ولاړ او د بحر ساحل ته ورغی. هلتــه یــې د یو اینځر په ونه کې ځای ونیوه ، انځر به یې خوړل او اوبه به یې څښلې په خوښـی بـه یې ژوند تېراوه او زړه به یې له پاچاهۍ او وطن څخه صبراوه.

ده اینځر خوړل چې یو ځل ترې یوه دانه اینځر ولوېده او په اوبو کـې تـرې یـو موزیکي ښکلی اواز راواته دا آوازې یې خوښ شو ، بله دانه یې ورګوزار کړه نـو لـه دې هم همغسې ښکلی آواز را جګ شو خوند یې ورکړ، د اینځر دانـه بـه یـې اوبـو تـه ور اچوله او آواز ته به یې غوږ نیوه.

په اوبو کې یو کیشپ و کله به چې بیزي د اینځـر دانـه ورواچولـه ده بـه پـرې ورټوپ کړ او دانه به یې له ستوني تېره کړه. چې کیشپ دا کار مکـرر ولیـده نـو خیـال یې وکړ چې ګوندې دا اینځر ما ته را اچوي خوشاله شو او پر ځان یې لازمه کـړه چـې بیزي ته تشکر وکړي.

راغی او ونې لاندې یې له اوبو څخه سر را پورته کړ ، بیزي ته یې وویل بـاداره ډېر تشکر څه خواږه اینځر دي او تا څـه ښـه مهربـاني پـر مـا وکـړه. زمـوږ کیشـپانو

(شمشتیو) اینځر ډېر خوښ دي خو داسې څوک نه مومو چې موږ ته یې راکړي. نـو زه له تا ډېر تشکر کوم.

بیزی هم له یواځې والي څخه ستړی شوی و او هیله مند و چې یو څـوک پیـدا شي چې د ده ساعت ورسره تېر شي. کله یې چې کیشپ ولیده چې ده ته تشکر کـوي او خیال کوي چې ګوندې بیزي اینځر ده ته ور اچولی نو بیزي ورته وویل:

– ای د شمشتیو مشره، دا څه د تشکر ځای دی او ما تا سره څه کړي، خو یـوه یا دوه دانې اینځر به مې دراچولي وي. پر ما ښه ولګېدل نو ومې ویل چې ته یـې هـم خوند وګورې، دا څو دانې اینځر مې درواچول. خلک وایي په هغه انسان کې خیر نشـته چې هر څه مومي او یواځې یې له خپل ستوني تېروي او بل چا ته یې پام نه وي. سـتا چې دومره اینځر خوښ دي نو څه چې په دې ونه کې دي زما او ستا سره نیم دي، نـه غواړم چې زه یې یوازې ځانته وخورم.

کیشپ بیا ورته تشکر وکړ، د ده د سخا او کرم شاباسی یې ووایه او د ده خبـرې یې خوښې شولې. یو دبل ملګري شول او ډېرې شپې ورځې یې سره تېرې کړې.

کیشپ یوه ښځه درلوده. کله چې د ده پردیسي اوږده شو ورپسـې خپـه شـوله. هغه ډارېده چې هسې نه چې په کوم ربړ او کړاو نه وي اوښتی نو یـوه ورځ یـې یـوې ګاونډۍ ته د خپل مېړه له ځنډېدو نه شکایت وکړ.

ګاونډۍ یې ورته وویل:

– ته خو ډېره ښه ښځه یې، مېړه دې ځان ته خپله مشغولتیا پیدا کړې ده او تـه ورپسې خپه یې.

– ګرانې خورې داته څه وایې؟ زما مېړه بله شمشتې کړې د ه؟ کاشـکې چـې د دې خبرې له اورېدلو څخه پخوا مړه وای. نه. نه. کاشکې همدې مړ وای چـې زه یـې پرېښودلم او بل ځای یې ځان ته ځای پیدا کړ. ما ورسره د خپل وس سره سم هر څـه

ښه وکړل له ځان نه مې دی پورته ګاڼه او ده زه هېره کړم بلـه شمشـتۍ یـې غـوره کړله! کاشکې چې دا شمشتۍ مې پېژندای او ځای مې یې لیـدلی وای چې سـره مـې ځیرې کړې وای ، دې څرنګه زما مېږه له مانه نیولی دی.

کله یې چې ګاونډۍ په دې حالت په قهر او غضب ولیده نو ویې خندل او ورتـه یې وویل:

– خورې مه خپه کېږه مېږه دې کومه شمشتۍ نه ده کړې، بلکـې د یـو بیـزي سره یې ملګرتیا اچولې ده هغه ورته خوراک ورکوي او سره خوشاله خپل ژوند تېـروي او ته یې هېره کړې یې.

دې وویل:

– اوس نو څه وکړم چې خپل مېړه بېرته په لاس راشي.

ګاونډۍ یې وویل:

– تر څو دې چې بیزی وژلی نه وي تر هغـې پـورې خپـل مېـړه پـه لاس نـه درځي.

دې وویل:

– څرنګه یوه بې وزلې شمشتۍ کولای شي چې قوي بیزی ووژني؟

ګاونډۍ یې وویل:

– په چلونو بې وزلان او ضعیفان کولای شي چې پر قویـانو او زورورو برلاسـي شي؟ چې کیشپ درته راغی نو ځان ورته ناروغه کړه. چې درنه یـې د مـرض پوښـتنه وکړه نو ورته ووایه: ماته ډاکټرانو د بیزي زړه ښودلی دی. نو دی به هم بیزي تـه چـل جوړ کړي او وبه یې وژني. زړه به یې درته راوړي. په همدې چل به د خپلـو هیلـو پـه لاسته راوړلو باندې بریالۍ شې او مېړه به دې بېرته خپل شي.

شپې ورځې تېرې شولې، د کیشپ خپله ښځه او کـور یـاد شـول نـو لـه خپـل ملګري څخه یې اجازه وغوښته او کورته راغی. ګـوري چـې ښـځه یـې ناروغـه ده او خوزېدلای نه شي خپه شو او د مرض د سبب پوښتنه یې ترې وکړله.

ګاونډۍ ځواب ورکړ: له کومه وخته چې ته له کوره وتلی یې ښځه بې وزله دې مریضه ده، موږ هم د دې په علاج کې ډېر زیار وویست خو ښه نشوله. د ډاکټرانو مشـر وویل چې بې د بیزي له زړه نه په بل څه نه ښه کېږي او همدا یې دوا ده.

کیشپ چې دا خبره واورېدله ویې ویل:

– ځرنګه به نو د بیزي زړه پیدا کړو ، حال دا چې موږ پـه اوبـو کـې اوسـېږو او بیزوګان پر وچه او ځنګلونو کې . موږ هغه ځای ته نشو ورتللای په کوم ځای کې چې بیزوګان سکونت لري؟

ده لا خپله خبره نه وه تمامه کړې چې ښځې یې ځـان ورېـړداوه و ورتـه یـې ځان په ځنکدن وښوده. کیشپ چې دا منظره ولیده نو وربانديې وغولېده او ګاونډۍ تـه یې وویل:

– را یاد شول زما خو یو بیزی ملګری دی وربه شم ، چل بـه ورتـه جـوړ کـړم ګوندې په دې چل بریالی شم.

نو ګاونډۍ او خپله ښځه یې په ځای پرېښوده او د بحر غـاړې تـه ورغـی کلـه چې بیزي خپل ملګری ولیده ډېر خوښ شو او ښه هر کلی یې ورتـه ووایـه او بیـا یـې ورته وویل:

– وروره! چېرته وې ډېره موده وشوه چې له مانه غایـب وې لکـه چـې سـاعت دې د خپلې ښځې سره تېر و ځرنګه ایسار شوی وې خیر خو و؟

کیشپ ورته وویل:

– تا خو ماسره ډېر ښه وکړل او شپې ورځې مې درسره ښې تېرې شوې نو درنه ډېر شرمېدلم ځکه چې ستا احترام مې ونه شو کړلای. اوس غواړم چې ماسره ولاړ شې او زه ستا په خدمت په خپل کور کې مشرف شم.

له دې ځای سره نېږدې زه په یوه جزیره کې استوګنه کوم چې ډېرې خوږې خوږې مېوې او ښه ښه څیزونه په کې شته نو راځه زما په شا را سپور شه چې ځو . زه به هم خوښ شم او کورنۍ به مې هم ستا په لیدو خوشاله شي .نو بیزی خو لا پخوا دده په ښه خوی او ښه خلق مین و د ده په خبرو وغولېده، د واره یې په شا سپور شو او کیشپ په لامبو سر شو.

کیشپ لا لامبو وهله چې خپلې ټګۍ او د بیزي ښو ته په فکر کې ولاړ نو له ځانه وشرمېده او سر یې ټیټ کړ.

بیزي ورته وویل:

– داسې غمجن غوندې ښکارې او سر دې ځوړند اچولی دی دا ولې؟

کیشپ ځواب ورکړ:

– را یاد شول چې ښځه مې ناروغه ده او ددې د مرض له کبله ستا وړ خدمت او قدر نشم کولای نو ځکه په چرت کې شوم.

بیزي وویل:

– ته فکر مه خرابوه زما خپل کور دی په ملګرۍ کې دا خبرۍ نشته چې دا مې ونه خوړل او دا مې ونه څکل، چې څه تیار وي هغه د یار وي، ماته همدا ستا دوستي او ملګري هر څه دي.

کیشپ ځواب ورکړ:

– ملګریه، رښتیا او حقه خبره دې وکړه ځکه چې دوست ته د دوست لـږ شـی ډېر او ووړ یې ورته لوی ښکاري نو رښتیا داده چې ستا خپل کور دی او تـه خپـل کـور ته ځې.

کیشپ بیا په لامبو پیل وکړ او چې بیا یې خپله ټګي او دده صداقت را یـاد کـړ او فکر یې شو نو لامبو یې بس کړه او فکر یې ګډوډ شو.

بیزي چې دی په دې حال ولیده نو په زړه کې یې وویل:

– د کیشپ درېدل خو بې څه نه دې او داسې مالومېږي لکـه چـې چـورت یـې ماته وران دی ځکه چې زړونه خو په یو حال نه دي ، هوښیار باید لـه خپلـه ځانـه بـې پروا نشي او زړه جمع نشي تر څو چې په خپله زړه جمعۍ په بلا ککړ نشي.

نو بیا یې کیشپ ته وکتل او وویې ویل:

– بیا ولې په چورت کې شوې او فکر کوې؟

کیشپ ځواب ورکړ:

– زه خو ځکه خپه یم چې د خپلې ښځې د ناروغتیـا لـه کبلـه بـه سـتا قـدر او احترام ونه شم کړای او ستا د حق د اداکولو له عهدې څخه به پوره ونه وځم.

نو بیزي وویل:

– ګرانه ملګریه خپه کېږه مه ځکه چې خپګان څه فایده نه لـري، د ښـځې پـه علاج او دوا کې دې باید فکر وکړې زه تیار یم چې هـر رنګـه مرسـته درسـره وکـړم پوهانو ویلي دي: مال باید په څلورو ځایونو کې ولګول شي په ملګرۍ کې پـه احتیـاج کې پر عیال او ښځه.

نو کیشپ چې دا خبره واورېدله ویې ویل:

– ښه دې وویل ډاکټرانو زما د ښځې د علاج له پاره د بیزي زړه ښـوولی دی او ویلي یې دي چې بې له دې یې بله چاره نشته.

نو بیزي په زړه کې وویل:

– لکه چې په غم ککړ شوم او تمې مرګ ته روان کړم. رښتیا یې ویلي دي چې قانع ښه ژوند لري او تمه کوونکی او توسن درست عمر په ربړونو او کړاوونو کې نښتی وي.

–بیا یې کیشپ ته وویل:

– اوس نو ستا خدمت پر ما واجب دی، او دا دوا خو بیخي ډېره اسانه ده زما خپل زړه شته نو نوره څه پروا ده خو خبره داده چې زه دې نو ولې اول نه خبرولم چې زړه مو له ځان سره راوړی وای. ځکه چې موږ بیزوګان چې له کوره د دوستانو لیدلو کتلو ته ځو نو زړه په کور کې پرېږدو د دې له پاره چې هسې نه چې د دوست په کاله کې مو کوم شي چې هغه د دوست سره ورځ وي خوښ نه شي. او بیا مو پسې زړه خوربېري نو راځه چې بېرته ولاړ شو او زما زړه بېرته را واخلو او په خوښی کورته راشو.

کیشپ خوشاله شو او په زړه کې یې وویل:

– ښه دی چې بې چل او ټګی مې کار وشو.

بیزی یې بېرته خپلې ونې ته را وګرزاوه.

ساحل ته لا نه وو راغلي چې د کیشپ له شانه یې ټوپ کړ او پر ونه ور وخاته ، قرار په کې کېناسته.

چې ایسار شو کیشپ ورغږ کړ:

– ملګریه، زړه دې راواخله چې ځو ځکه چې ښځه مې ډېره سخته ده، مري.

نو بیزي وخندل او ورته یې وویل:

– ته پر ما د هغه خره ګومان کوی چې سورلنډي غولولی و او بیا یې وویل چې خرنه زړه درلود او نه غوږونه.

کیشپ وپوښتل چې څرنګه یې غولولی و.

بیزي وویل:

– یو زمری نژدې اوبو سره په یو ځنګل کې اوسېده او په همدې ځنګله کې بـه يې حېوانات ښکار کول او خپله اړه به يې پرې پوره کولـه خـو بـالاخره زوړ شـو او لـه کاره ولوېده نو وړی شو او جرب مرض وربانديې له خوارۍ نه ولګېده. نـور خوځېـدلای هم نه شو. په ځنګله کې نژدې زمري ته یو سورلنډی اوسېده او چې له زمـري نـه بـه څه پاتې کېدل ده به خوړل، نو زمري چې ضعیف شو او لـه کـاره ولوېـده د سـورلنډي حال هم خراب شو. نو سورلنډی زمري ته راغی او ورته يې وویل:

– ای د ځناورو پاچا پر تا څه وشول چې له ښکاره ولوېدلی؟

زمري وویل:

– دغه جرب مرض چې ته يې په خپله ګورې زه په دې حـال کـړم چـې اوس مې ښکار هم له لاسه نه کېږي.

سورلنډي ورته وویل:

اوس به درته د ډاکتر پوښتنه کوم ځکه چې ته نه يې نو نور ژونـد بـې خونـده کېږي او څه فایده په کې نشته.

زمري ځواب ورکړ:

– ډاکټرانو راته ویلي دي چې ستا مرض ته د خره زړه او غوږونه ښه دي.

سورلنډي وویل:

– اوس نو ستا دوا او علاج اسان دي د ځنګله پـه هغـه بلـه خـوا کلـي کـې د رنګریز خر دی چې کالي وربانديې وړي. او لږ ساعت وروسته به يې درته راولم.

سورلنډی ولاړ او پر خره باندې يې سلام واچاوه او ورته يې وویل:

– ملګریه ولې داسې خوار او ډنګر ښکاري، لکه چې دا ډېره موده دې هـيڅ نـه دي خوړلي.

خره ځواب ورکړ:

– څرنګه به نه خوار یږم، خاوند مې نه په آرام پرېږدي او نه خوراک راکوي!

سورلنډي ورته وویل:

– نو ځمکه خو لویه ده ولې ورسره اوسېږې څه ترې په خپله مخه؟

خره وویل:

– تېښته مې هم څه فایده نه کوي، ځکه چې هر چېرته چې ځم په انسان اوړم او چې څه مې دا خاوند را باندې کوي هغه یې هم را باندې کوي نو د غلامۍ نه پرته بله هیله نه لرم.

سورلنډي وویل:

– وروره ښه دې وویل دا انسان پر موږ ټولو حیواناتو ظلم کوي خپل کارونه را باندې کوي او بیا زموږ هغه حق چې خوراک او څښاک دی هم نه راکوي خو زه به درته یو ښه شین ځای دروښایم چې لویه ورشو او ډېر واښه لري او له دغو ظالمو انسانانو څخه هلته هېڅوک نه پېښېږي. نور خره هم هلته شته چې ډېر تیار، چاغ او د ښه زور او قوت خاوندان دي.

خره وویل:

– ډېر تشکر وروره! راځه چې ځو زه دلته نور له لوږې مړ شوم.

نو سورلنډی او خر ولاړل . په ځنګل کې د زمري ځای ته ورسېدل نو سورلنډي خر پرېښوده او زمري ته ورغی او د خره په راوستلو یې خبر کړ.

زمری له خپله غاره راوواته ، غوښتل یې چې پر خره ورټوپ کړي خو له دې کبله چې ډنګر او خوار و په خره یې زور ونه رسېده او خر وتښتېده.

کله چې سورلنډي ولیدل چې پر خره د زمري وسه ونه شوله نو ورته یې وویل:

ای د حیواناتو او ځناورو باداره! تر دې اندازې کمزوری شوی یې؟

نو زمری خجل شو ، سورلنډي ته يې وويل:

که بیا دې راووست نو رانه هېڅ خلاصېدلی نه شې.

سورلنډی بیا خره پسې ولاړ او ځان يې ورورساوه او ورته يې وويل:

– ملګریه ولې را وتښتېدلې؟ يوه خره ته ولیدلې ستا د هرکلي او پېژندګلوۍ لـه پاره درته راوواته چې نورو خرو ته دې ورولي.

خره هم پخوا کله زمری نه و لیدلی، د سورلنډي په خبره يـې بـاور وکـړ او بیـا ورسره د زمري ځای ته راغی.

سورلنډی ترې مخکې شو او زمري ته ورغی ، ورته يې وويل:

– پام کوه چې بیا درنه ولاړ نشي ځکه چې ما داځل بیـا وغـولاوه کـه دا ځلـې خلاص شو نو بیا مو پرې وسه نه کېږي.

زمری د سورلنډي په خبرو زړور شو او پر خره يې ورټوپ کړ او ښکار يې کړ نـو بیا يې سورلنډي ته وويل:

ته ورګوره ته چې زه غسل ورته وکړم، ځکه چې طبیبانو ماتـه ویلـي دي چـې ځان دې نه وي پاک کړی نو لاس مه وروړاندې کوه. زړه او غوږونه به يې زه وخـورم او نور دې ستا وي.

کله چې زمری لمبا ته ولاړ نو سورلنډی د ټول خـره خوړلـو تـه بـډې ووهلـې. غوږونه او زړه يې وخواړه او قرار کېناسته.

زمری بېرته راغی ګوري چې زړه او غوږونه يې نشته نو سورلنډي ته يې وويـل چې زړه او غوږونه يې څه شول.

سورلنډي وويل:

که زړه او غوږونه يې وای نو چې يو ځل وتښتېده او خلاص شـو ولـې بـه بیـا بېرته راته او غولېده به؟

کله چې بیزي کیسه تمامه کړه نو کیشپ ته یې وویل:

– اوس پوه شوې؟ زه نو د خر غوندې نه یم چې بیا وغولېږم. تا خو پـر مـا چـل وکړ او ودې غولولم خو زما چل او حیله دې هم ولیـده چـې ځرنګـه مـې درنـه ځـان خلاص کړ.

کیشپ په درد او افسوس ځواب ورکړ:

– رښتیا دې وویل خو زه په خپل جرم او ګناه او ملامتیا او اعراف او اقرار کوم ، له تانه عفو غواړم او هیله کوم چې ماسره به همغسې دوستي وکړي لکه ځرنګـه چـې وه او چې ځرنګه دې خوښه وي هغسې مې پـه ادب کـړی ځکـه هوښـیار چـې ګنـاه وکړي نو له ډب نه یې بیانه شرمېږي. لکه چې وایي چې چېرته ډب نه وي هلتـه ادب نه وي.

بیزي ورته په مسخره وکتل او ورته یې وویل:

– له ورخه تېرو اوبو پسې بیا یوم مه کړنګوه او په مخه ځه!

کله چې بیدپای دا کیسه پای ته ورسوله نو دابشلیم پاچا ورته وویل:

رښتیا دې وویل: چې د یو شي موندل اسان دي او ساتل یې ګران دي.

پردېسي او زرګر

دابشلیم پاچا بیدپای فیلسوف ته وویل:

کله کله سړی د هغه چا سره ښه وکړي چې وړ یې نه وي او بیا ورنــه د تشــکر په تمه او انتظار وي.

بیدپای وویل: څوک چې د هغه چا سره ښه وکړي چې د ښو وړ نــه وي نــو بیــا دې یې د تشکر او ښه بدل په تمه کېږي نه.

خلک مختلف طبیعتونه لري څوک ښه او څوک بد دي چــې ښــه وربانــدې نــه مالومېږي او د هغه چا قدر نه پېژني چې ښه یې ورسره کړي او دا ډول خلک لــه هغــه حیواناتو څخه ډېر کم او ناوړه دي چې ښه وربانديې مالوم وي.

نو ښه داده چې اول سړی د ښو وړ سړی وګــوري خپــل وي کــه پــردی او بیــا ورسره ښه وکړي. ځکه چې کله له خپل ورور نــه پــردی هــم ښــه وي او د ښــو قــدر پېژني.

او انسان باید پخوا له اختلاط څخه خلک وازمېيي چې بیا په خپلو ښــو پښــېمانه نه شي او که نه نو هغه به ورته ورسېږي چې پردېسي ته له زرګر نه رسېدلي وو.

دابشلیم وویل: پردېسي ته له زرګر څخه څه رسېدلي و؟!

بیدپای وویل:

یو پردیسي په یوه لاره روان و. ګرمي وه ستړی او تږی شو نو ویې غوښتل چې چېرته کوم کوهی وګوري چې خپله تنده ماته کړي.

وروسته له ډېر مشقت څخه یې یو کوهی پیدا کړ چې لړې اوبه یې درلودې او یو سړی، یو مار، یو بیزی او یو ځناور یې په کې بیا مونده.

نو چې پردېسي دا سړی ددې ضرري او وحشتناکو حیواناتو سره ولیده زړه یې ورباندې خوږ شو او دده د ژغورلو په چاره پسې ولوېده ولاړه چېرته یې زړې لتې، پاړې پیدا کړې پړی یې ترې تاو کړ او کوهي ته یې ورواچاوه چې سړی را وباسي خو بیزي پرې ورخیز کړ او پړي پورې ونښته چې بیا یې ورواچاوه مار ورپورې ځوړند شو نو پردیسي په زړه کې وویل: بدې برخې! ما خو ددې له پاره زیار نه دی ایستلی چې خپل دښمنان پرې را جګ کړم که پوهېدلای چې لومړی دوی راخیژي نو دومره ربړ به مې نه و ګاللی، بیا یې دربیم ځلې پړی کوهي ته ورکښته کړ دا ځلې ځناور ورپورې ونښته او را وواته. په دې وار نو پردېسي ښځي حیران او پښېمانه شو کله چې دا درې واړه د کوهي په غاړه را جمع شول نو له پردېسي څخه یې تشکر او د ښو مننه وکړه او ورته یې وویل ته به اوس غواړې چې دا سړی هم را وباسې خو موږ درته نصیحت کوو چې پرېږده چې په کوهي کې له لوږې مړ شي ځکه دی د ښو کولو وړ نه دی او هیڅ ښه به ترې بې له بدو ونه ګورې. دا پرېږده او په خپله مخه ځه.

خو پردېسي د نرم زړه خاوند و چا سره د خپلو ښو د بدل په تمه نه و نو دوی ته یې وویل:

– څرنګه به یو انسان په ربړ او کړاو کې ګورم او په ژغورلو کې به یې زیار نه باسم؟ هغه څوک چې یو انسان په ربړ ککړ وګوري او کولای شي چې ورسره مرسته وکړي او سره له دې هم ورسره کومک نه کوي او له دې غمه یې نه ژغوري نو په دنیا کې د ژوند حق نه لري او نه باید انسان ورته وویل شي.

بیا یې پړی ورکښته کړ سړی ورپورې ونښته او را جګ یې کړ.

څلورواړه له پردیسي د تشکر او منني له پاره را تاو شول تشکر او مننه یې ورنه وکړه نو بیزي وویل:

– زما کور د نوادرخت ښار سره نژدې په یوه غره کې دی هیله کوم چې د سیاحت په وخت کې په خپل راتګ موږ سر لوړي کړې او راشې.

ځناور وویل:

زه د همدې ښار سره نژدې په یو ځنګل کې سکونت کوم نو کله چې دې د بیزي د لیدلو مهرباني وکړه ما هم په خپل ملاقات مشرف کړه.

مار وویل:

زه د همدې ښار په دېوال کې اوسېږم ما هم وګوره چې ستا په لیدو خوښ شم.

او سړي وویل: ددې دښمنانو په خوله مه غولېږه دوي د ښـو وړ نـه دي او دوي سره ښه کول څه فایده نه لري نوکه راغلـی زه د همـدې ښـار زرګـر یـم او سـتا هـر کومک ته تیار یم. هر څه ډېر دي.

بیا سره بېل شول او هر یو په خپله لاره ولاړل.

کله چې پردېسی په ښارونو وګرځېده نو په نوادرخت ښـار کـې زرګـر ملګـری وریاد شو، له ځان سره یې وویل:

– هوښیار د دوستانو اشـنایانو پوښـتنه ګروېږنـه لازمـه ګڼـي او څـوک چـې د دوستانو پوښتنه ونه کړي نو څه خیر په کې نه شته باید چـې زه هـم د زرګـر پوښـتنه وکړم.

نوادرخت ښار ته ورروان شو چې د خپل ملګري زیارت وکړي. کله چې ښار تـه نژدې غره ته ورسېده د بیزي پرې سترګې ولګېدلې ورمنډې یـې کـړې او لاسـونه او پښې یې د ده ښکل کړل بیا یې خپل کورته بوته او عذر یې ورته کاوه چې د بیزوګـانو

کورونه له هر څه تش وي خو ته لږ وګوره چې زه بېرته راشم لږ ساعت تېر شو چې بېرته راغی او خوندورې مېوې يې راوړې او ورته يې په مخکې کېښودلې او ورسره په مرکه لګيا شو نو کله چې پردېسي د بيزي دا قدر او عزت وليده ويې ويل: ما خو دا ګومان نه کاوه چې دا حېوان چې د ټولو خلکو په نظر مکرجن او چلي دی، دومره به ښه او احسان پېژندونکی وي.

پردېسی له بېزي نه رخصت شو او هغه ځنګل ته ورننژدې شو چې ځناور په کې و. ځناور پردېسي وليده او ويې پېژانده، ورمنډه يې کړله، په پښو کې يې ورته مخ کېښوده او هر کلی يې ورته وکړ بيا يې له لمنې ونيوه او ځنګله ته يې بوته.

چې ځای ته يې ورساوه نو دې يې پرېښوده او دی په خپله ولاړ او د ښار د پاچا لور يې وليدله چې په خپل باغ کې ګرځېدله او ډېرې ګاڼې او جواهر يې په ځان بار کړي وو چې ډېره بيه يې درلودله نو وربانديې يې خېز کړ او ګاڼې جواهر يې ترې واخستل رايې وړل او پرديسي ته يې په مخکې کېښودل.

پردېسي دا ګاڼې او جواهر واخستل نه پوهېده چې ځناور کومه خوا ولاړ .

پرديسي خپل زرګر ملګري کره ورغی او په زړه کې يې وويل:

ملګری مې ددې شيانو په بيه ښه پوهېږي دا به ورکړم خرڅ به يې کړي نيمې پيسې د ده او نيمې زما.

چې پردېسي دې ښار ته راغی ګوري چې ټول خلک حزين او غمجن دي او تورې جامې يې اغوستي دي نو په زړه کې يې وويل:

لکه چې د دې ښار پاچا يا کوم ګران ته يې څه پېښه شوې.

د زرګر کور يې ولټاوه تر څو چې بيا يې مونده. کله چې زرګر وليده ښه هر کلی يې ورته وکړ او کور ته يې بوته چای او ډوډۍ يې ورته راوړه. پرديسي له زرګر څخه پوښتنه وکړه چې څه پېښه شوې ده او دا خلک ولې داسې غمجن او حزين دي؟!

زرګر وویل: پر پاچا لویه تکه او غم را لوېدلی دی یواځینی لور یې چې بلـه نـه لري د سیل له پاره باغ ته ولاړه غله ورباندې راغلي دایې وژلې او ګاڼې او جـواهر یـې ترې تښتولي دي او هېڅوک وربانې خبر شوي هم نه دي نو د پاچا او خلکو د حـزن او غم سبب دا دی. د دې خبرې په اورېدلو پردیسي هم ډېر خپه شو.

زرګر ترې بیا د سفر د احوالو او واقعاتو پوښتنې شروع کړې او ده ورته هغه ټـه وویل چې لیدلي یې وو او پرې تېر شوي وو. تر څو چې د بیزي ښه هر کلی او د ځناور ښه مکافاتو ته خبره ورسېده او ویې ویل: نه پوهېږم چې ځنـاور دا ګـاڼې او جـواهر لـه کومه کړي وو خو ماته یې راکړل او دادی تاته مې راوړل چې ته یې وپلورې او پیسـې به یې سره ووېشو. زه د دې په بیه نه پوهېږم او تا ته یې بیه او قـدر مـالوم دی ځکـه چې ستا همدغه کار دی. له جیب نه یې ګـاڼې راواېسـتلې او زرګـر تـه یـې مـخ کـې کېښودلې. زرګر چې ولیدل نو ورته یې ډېر وکتل او ده ته یې وویل:

– ملګریه ته خو د جوهر او ښیښې فرق نه شې کولی او سـره او مـس هـم نـه شې بېلولی دا جواهر او ګاڼې نه دي بلکه د سرو اوبه یې ورکړې چې پوونـده (کـوچي) خلک ورباندې ځان ګاڼي. او البته چې ځناور به هم د هغه ځنګل سره نـژدې پـه کـوم ځای کې موندلي وي، ته یې ورباندې غولولی یې او درکړي یې دي. تا ګومـان کـړی دې چې دا ګوندې ډېر قیمتي شی دی.

نور یې له دغو ګاڼو او جواهر څخه په ښکاره مخ واړاوه او پرې یې ښودل خو په زړه کې یې ورته واچوله بیا یې پردیسي ته وکتل او ورته یې وویل: ته د کور خاوند یې څه مېلمه خو نه یې، له مانه په دکان کې څه پاتې شوي هغه پسې ځم او ژر بـه بېرتـه راشم. پردېسی یې پرېښود او زرګر ترې ولاړ. لږ وخت لا تېر نه و چې د زرګر کالـه تـه ګڼ شمېر پولیس او لښکریان را سر شول. زرګر هم ورسره و. پردیسی یې ونیوه او پـه ځنځیرونو یې تړلی د پاچا دربار ته بوته.

کله چې پاچا دی او د خپلې لور ګاڼې او جواهر ولیدل نو ورته یې وویل:

– خوارشې غله: چې زما لور دې ووژله او ګاڼې او جواهر دې ترې ولوټل او بیا غواړې چې زما په ښار کې یې وپلورې؟ که دا امین او صادق زرګر نه وای خو له منځه وتلی او تښتېدلی وې.

پردیسي کوښښ کاوه چې خپل عذر وروړاندې کړي او حقیقت ووايي خو پاچا ورته غوږ ونه نیوه او پولیس ته یې غږ کړل:

– ویې نیسئ، دا مجرم ګناهکار او بدبخت چې لور یې زما ووژله او ګاڼې یې ترې ولوټلې! بویې ځئ، کلک یې په ځنځیرونو وتړئ، په ښار کې یې کوڅه په کوڅه وګرځوئ چې زما د مملکت اوسېدونکي خبر شي او نور غم ونه کړي. ما خپل دښمن او جاني ونیوه. چې په کوڅو کې مو وګرځاوه نو بیا یې ووژنئ او د ښار پر دروازو یې ځوړند کړئ چې نور خلک یاد ولري او داسې ونه کړي.

پولیسو دی کوڅه په کوڅه وګرځاوه. ده به له خپله بده بختــه ژړل او ځان بـه یې ملامتاوه او ویل به یې: زه ددې ټولو نادودو وړ یم، او لا زیات هم، ځکه چې ما د مار، بیزي او ځناور ورم ونه مانه که ددوی خبره مې منلې وای او دا خسیس او ټګمار زرګر مې له کوهي څخه نه وای را جګ کړی نو په دې بلا به نه ککړېدلم او پـه دې پردېستوب کې به راباندې د دې ډول بد مرګ او اعدام حکم نه کېده.

دې په همدې ژړا او چیغو سر و چې لښکریانو د مار په مسکن او ځای تېراوه. مار د ده اواز وپېژانده له سوړې څخه راوواته او د ده هرکلي ته یې ورمنډې کړې.

نو کله یې چې په ځنځیرونو کې بند ولیده وډارېده چې بیا یې وکتل نو پـه هر څه پوه شو او ورته مالومه شوه چې پاچا یې په وژلو امر کړی دی. چل یې جوړ کړ، پـه منډه ولاړ د پاچا زوی یې سخت وچیچه او پرې یې ښوده چې لـټ پـه لـټ اوښـته را اوښته.

کله چې پاچا له خپله زویه خبر شو نو په سترګو یې توره شپه شوه او پرده‌س یې هېر شو خلک یې طبیبانو او پاړوګرو پسې ولېږل.

پاړوګرو تاویزونه څکاکونه او دمونه وکړل خو څه فایده یې ونه کړله طبیبان یې هم له دوا څخه عاجز شول. ټول ښار د پاچا تر مانۍ را تاو و، په انتظار کې و چې څه به کېږي.

د مار یوه پېرۍ ملګری وه چې یو پر بل سره ډېر ګران او قدرمن وو او یو د بل په خدمت کې ډېر په اخلاص وو. نو مار پېرۍ ته ورغی او کیسه یې ورته تر سره کړه نو پېرۍ را والوته او د پاچا د زوي په مخکې ودرېدله او ځان یې ورته ښکاره کړ. داسې چې بل چانه لیدله او نه یې ددې آواز اورېده، د پاچا زوی ته یې په ټیټ اواز وویل:

– ستا دوا د هغه بندي په وس کې ده چې ستا پلار یې بې ګناه په وژلو امر کړی او متهم کړی یې دی نو که غواړې چې روغ شې پلار ته دې ووایه چې هغه درته راولي او له بنده یې خلاص کړي.

کله چې د پاچا زوی دا خبره واورېدله نو خبرې یې وکړلې او چیغه یې کړه. دی چې مخکې تر دې چې بې هوښه پروت و، پلار یې خوښ شو، په مخکې یې ودرېده او هیله یې ورته پیدا شوه.

زوی یې ورته وویل:

– پلاره! زما علاج د هغه پردیسي بندي په لاس کې دی چې په ظلم دې بندي کړی دی.

نور یې یوه خبره هم ونه کړه او بیا چپ شو.

مار بند ته خپل ملګری ته ورغی او د ځان سره یې د خپلو زهرو دوا – د یوې ونې پاڼې - وروړلې، پوره یې له کیسې څخه خبر کړ چې پېرۍ څه وکړل او ورته یې وویل:

– اوس دې خپل زرګر ملګری ولیده چې څه خیر او امیـد دې پـه کـې و؟ مـوږ درته نه وو ویلي چې دا ډېر خبیث او بد ذاته دی ښـه نـه پېژنـي د ښـو بـدل پـه بـدو ورګرځوي؟

نو پردېسي – په داسې حال کې چې خجل او شرمنده وو – ځواب ورکړ

– ګرانه ملګریه ډېر تشکر که زما ښه پر انسـان خوشـې ولاړل خـو تـا او سـتا ملګرو، بیزو او ځناور کلک ساتلي دي او درباندې مالوم دي.

مار ورته وویل:

– ته پر ما حق لرې ځکه چې لومړی تا راسره ښه کړي دي او زه پرتا د تشـکر کولو حق نه لرم. اوس به پولیس راشي او تا به د پاچا ماڼۍ تـه بـوځـي دا پـاڼې درسـره واخله او جوش یې کړه د پاچا په زوی یې وڅښوه روغ به شي.

مار لا خپله خبره تر سره کړې نه وه مشر وزیر سره له نورو مشـرانو او لویـانو را ورسېده او په ګاډۍ کې یې پردېس د پاچا ماڼۍ ته سپور بوته.

کله چې پاچا ته ورسېده نو پاچا یې ښه هر کلی وکړ او د زوی دمول یـې تـرې وغوښتل پردېس وویل: باداره زه په دم او تاویزونو نه پوهېږم او نه وربانـدې عیقـده او باور لرم چې دا به څه فایده او ګټه لري. بله دوا ده را سره چې د ده شـفا او عـلاج دی. له جېب نه یې پاڼې را وویستلې، یو لوښی او اوبه یې ترې وغوښتلې پاڼې یـې پـه اوبـو کې وایشولې او د پاچا زوی ته یې ورڅښولې.

د پاچا زوی چې لومړی پیاله وڅښله نو په پښو ودرېده او داسـې ښـکارېده چـې هیڅ ضرر ورته نه وي رسېدلی. خلک او طبیبان او پاړوګر ورته هک پک شول.

پاچا خپل زوی په غېږ کې ونیوه. ښکلاوه یې او د خوښۍ اوښـکو یـې سـترګې ډکې کړې وې، د ډولونو او سورنیو آوازونه پورته شول، سازونه او تماشې بنا شـوې او د شاهزادګۍ د مرګ غم په خپله مخه ولاړ.

کله چې پاچا د خپل زوی په روغتیا ډاډه شو نو پردېسي ته یې وویل:

– کیسه څرنګه وه ما پر حقیقت پوه کړه.

نو پردیسي ورته ټوله کیسه وکړه: له کوهي نه د زرګر لـه راایسـتلو د زرګـر تـر مکر او ټګۍ پورې او بیا د غله په توګه پاچا ته ورښودل، تر څو چې پاچـا تـرې خـوښ شي اګر که د هغه چا مرګ په کې وي چې ده سره یې ښه کړي وي.

کله چې پاچا دا کیسه واورېدله هک پک شو، د پردیسي ډېر احترام یـې وکـړ او عذر یې وغوښت او تشکر یې ورته ووایه.

بیا پاچا خپل وزیران را وغوښتل او د زرګر خبیث او پلیت په باره کې یې ورسـره مشوره او مرکه وکړه نو یوه وویل:

– ښه داده چې دا ټګمار زرګر په زولنو کې کلک وتړل شي او بیا په کوڅو کـې وګرځول شي او ډنډورچي دې دا آواز کوي چې: دا هغه لئیم خسیس او بـد ذات سـړی دی چې د ښو پر ځای یې بد وکړل. بیا دې ووژل شي او په هغه ځای کـې دې پـه دار شي په کوم ځای کې چې پردېس په دار کېده.

دوهم وزیر وویل:

دا عذاب اسان دی ځکه چې ژر به مړ شي او له عذابه بـه خـلاص شـي ده تـه باید اوږد عذاب ورکول شي. نو ښه داده چې په کوڅو کې دې وګرځول شي او بیـا دې په هغه کوهي کې ورواچول شي چې پردېسـي تـرې را ایسـتلی و او پـر هغـه کـوهي باندې دې یوه لویه بنا جوړه شي او درباندې دې ولیکل شي چـې «دلتـه هغـه انسـان بندي دی چې د بیزي ځناور او مار څخـه هـم بـد او شـري دی، ښـو د دې حېوانـاتو سترګې ونیولې او د ده سترګو ته ښه ونه درېدل او هغه چا سره یې بـد وکـړل چـې ده سره یې ښه کړې وو».

کله چې پاچا دا خبره واورېدله خوښه یې شوله او په یوه اواز یې وویل دا ده جزا د خاینانو او ټګمارانو.

کله چې بېدپای کیسه تر سره کړه نو ویې ویل: دا د هغه چا مثال دی چې د ښو کولو ځای نه پېژني.

دابشلیم پاچا وویل: ښه او حقه خبره دې وکړه ای فیلسوفه او حکیمه. انسان کله کله سره له عقله او پوهې هم بدو ته مخ اړوي او بد کوي تر څو چې له ډېرو تیتو حیواناتو نه هم ځان ټیټ او کم ښکاره کړي.

د نوادرخت خلکو به چې هر کله دا کیسه لوستله او یا به یې اورېدله دې کوهي ته به ورتلل چې په خپلو سترګو د خاینانو او ټګانو جزا وګوري.

سلار، بیلار او ایران دخت

دابشلیم پاچا بیدپای فیلسوف ته وویل:

– په کومو صفتونو یو پاچا کولای شي چې خپل مملکت وساتي چې ضایع نه شي؟!

بیدپای وویل: ښه پوښتنه دې وکړه که څوک غواړي چې خپل مملکت وساتي نو ډېرو صفتونو ته اړ دی چې هغو څخه یو شجاعت او زړورتیا، بل کرم، بل مروت او بل حلم دی، خو حلم په دې ټولو صفاتو کې ښه صفت دی او ګټه یې ډېره او د مملکت د ټینګولو لوی او مهم عامل دی، ځکه که پاچا حلیم او زغمونکی نه وي نو ظلم ډېر کوي او چې ظلم ډېر شي نو مملکت ورانېږي او له منځه ځي. کله کله پاچا په غضب کېږي او ناوړه امرونه کوي که عملي شي نو ډېر ضررونه لري نو چې حلم او زغم لري بېرته خپل حال ته راځي، خپل امر لغوه کوي او له ظلم او شر نه ځان ژغوري.

دابشلیم وویل: په دې خبره یو مثال راوړه چې ښه پوه شم او خبره راته جوته او ښکاره شي.

بیدپای وویل:

د هند په یو ولایت کې یو پاچا و چې سلار نومېده او یو یې وزیر و چې بیلار نومېده او ډېر ښه او عالم سړی و.

ددې پاچا او برهمنانو په منځ کې خلاف او دښمني پېښه شوې وه، ځکه چې برهمنان له دې کبله چې دینداران وو نو د خلکو ورته ډېره توجه او پام لرنه وه او د دوی به یې ډېر احترام او مننه کوله.

سلار پاچا له دوی نه ډارېده چې پاچاهي به ترې ونیسي نو د دوي د وژلو او ځان خلاصولو فکر یې وکړ. ډېر یې ترې ووژل او ډېر ترې په غرونو او غارونو کې پټ شول او وتښتېدل. پرته له څو تنو نه چې ځان یې ده ته وسپاره او ذلت یې قبول کړ نور ټول وتښتېدل.

شپې، ورځې، میاشتې، کلونه تېر شول او پاچا یواځې د خپل وزیر په مرسته خپل مملکت اداره کوله.

یوه شپه پاچا یو اوږد خوب ولیده او په ډېر ډار له خوبه را بېدار شو. په خوب کې ګوري چې په یو لوړ سپین غره باندې دی او په مخکې یې دوه ماهیان پر لکی ولاړ دي، دوه بتی یې د شا له خوا را والوتلی او په مخکې یې ولوېدلې، او یو مار له ځمکې څخه راوواته او د پاچا په چپه پښه راخاته. خپل ځان یې په وینو کې لېت پېت ولیده او یوه د اور ټوټه یې پر سر راولوېدله او یو مرغه له هوا راغی او پر سر یې را ښکته شو او دده سر یې په ټونګه وواهه.

دې خوب ته هک پک پاتې شو او په تعبیر او مانا یې هېڅ پوه نه شو. د برهمنانو زړه دښمني او میرځی یې له یاده وتلې وه. د دوي مشر یې را وغوښته چې د خوب تعبیر ورته ووایي او زړه یې په آرام شي.

نو کله یې چې د برهمنانو مشـر او د ده معاونـان راوغوښـتل او د خپـل خـوب کیسه یې ورته وکړه. نو دوی سره په خپل منځ کې یو بل ته وکتل بیـا مشـر بـرهمن وویل:

– دا خو یو عجیب خوب دی نو موږ ته اووه ورځې مهلت راکړه چـې تـر څـو د دې د تعبیر او تفسیر پسې کتابونه او نجوم وګورو او ښه مانا یې پیدا کړو.

نو اجازه یې ترې واخیستله او ولاړل. کله چې یو پټ او ګوښه ځای تـه ورغلـل چې څوک یې په دې ځای کې په سِر نه خبرېدل نو مشر یې وویل:

– اوس نو د کسات اخستلو ښه موقع په لاس راغله، تاسو خو په خپله پـوهېږئ چې دې ظالم له موږ نه دولس زره خلک بې ګناه او بـې خطـا ووژل او کـه مـوږ اوس فکر په ځای کړو نو کولای شو چې خپل او د خپلو ملګرو انتقام ترې واخلو.

نو ټولو وویل:

– اوس نو څه غواړې چې څه وکړو؟ ته زموږ مشر یې او ته چې څه وایـې مـوږ یې منو او کوو یې.

برهمن وویل:

زه وایم چې ښه یې وډاروو او ورته ووایو چې کـه زمـوږ پـه خولـه نـه شـو نـو پاچاهي او هر څه به ترې ولاړ شي. او کله مو چې وډار کړ او د خوب عواقب مـو ورتـه وخیم وښودل، نو ورته به ووایو چې ایران دخت او زامـن یـې، زلمـي او زمـري، بـیلار وزیر، سپین فیل، تېز اس، تېره توره یې او کباریون حکم موږ ته په ګوتو راکړی.

که راڅخه پوښته یې وکړه چې څه یې کوئ نو ورته به ووایو:

– وژنو یې او د وینو ډنډ یې یو ډنډ ډکوو او تا پکې لمبوو، تر څو چـې تـه هـم له خطره خلاص شې او پاچاهي دې هم په ځای پاتې شي نجوم خو داسې وایـې نـور

نو ستا خوښه او که دا کار مو وکړ نو بيا پاچا ضعيف کېږي او څه يې له لاسه نه کېږي نو بيا کار اسان دی او له پاچاهۍ څخه به يې وباسو او تخت به يې ونيسو.

وروسته له اوو ورځو څخه براهمه بېرته راغلل چې ځانونه يې ډېر خپه او غمجن ښکاره کول او افسوس يې کاوه، چې پاچا وليدل چې خپه او غمجن غونډې ښکاري نو لا ډېر وډارېده او د براهمه و مشر ته يې وويل:

– وايه کنه، نجوم او کتابونو زما د خوب په تعبير کې څه ويلي دي؟

خو د برهمنانو مشر سر ځوړند واچاوه او په ژړا شو او نورو برهمنانو هم په همدې ډول ځان حزين او غمناک ښکاره کاوه.

نو د پاچا نوره ويره او ډار هم زيات شو او ويې ويل:

– زما خو دې نور له ډاره زړه وچاوه څرنګه چوپ او ځوړند سر ناست يې؟ په نجوم کې دې څه وليدل. ته بې غمه اوسه، زه تا ته امان درکوم خو ووايه چې کيسه څرنګه ده؟

د برهمنانو مشر سر را پورته کړ، سترګې يې د درواغو په اوښکو ډکې وې ويې ويل:

– ته به له دې خطر او غم نه هلته خلاص شې چې ډېر ګران شيان له لاسه ورکړې لکه ايراندخت، ځامن دې زلمی او زمری، سپين فيل ، تېز اس، بيلار وزير، توره، او کباريون حکيم.

پاچا چې دا خبره واورېدله نو بې سده پر ځمکه ولويده، برهمنانو سره يو تر بله وکتل او بيا يې دده علاج وکړ تر څو چې په سد شو. د برهمنانو مشر ورته وويل.

– اې باداره جار دې شم، په مملکت کې هر شی له پاچا څخه ځار دی، مور، زمور اولادونه ، وزيران مشران، ښځې، نر، واړه، لوي، مال او شتمني ټول له تا قربان دي نو ولې دومره خپه کېږې او غم کوې؟ تاته چې څه مقرر شوي وي له هغه به دې

ځوک وژغوري؟ موږ ته نجوم په دې خبره خبر راکړی دغو کسانو تـه خـو بـه دا افـت ورسېږي خو دایې هم وویل: چې که صبر او حوصـله دې وکـړه لـه دوی نـه بـه ښـه عوض او بدل درکړل شي.

سلار پاچا چې دا خبره واورېدله نو ویې ویل:

– تاسو لاړ شئ اوس، او ما پرېږدئ یواځې چې زه هم څه فکر په کې وکړم.

په غم یې ژوند تېراوه چا سره یې خبـرې نـه کـولې نـه یـې خـوراک و او نـه څښاک.

بیلار وزیر چې کله پاچا په دې غم او حزن کې ولیده او له پاچا نه په خپلـه پـه پوښتنه قادر نه و نو ایران دخت ته ورغی او ورته یې وویل:

– ګرانې باداري، له کومه وخته چې زه د پاچا په خدمت کې داخل شوی یم نـو بې زما له مشورې او مصلحته یې کوم کار نـه کـاوه. اوس غمجـن مـالومېږي او خپـه دی، ماته د خپل غم د سبب په باره کې څه نه وایي او رانه پټوي یې. زه ګورم چې پـه دې وختونو کې د برهمنانو سره پټپټونی کوي. وېرېږم چې دا برهمنان یې په کوم غـم ککړ نه کړي.

ایران دخت وویل:

– زه ترې خپه یم او نه غواړم چې اوس ورشم.

بیلار وویل:

– پاچا په داسې حال دی چې ته باید له خپل قهر او غضب نه تېره شې او کینه دې پرېږدې ځکه بل ځوک خو ورتلای نه شي او تـرې د ده د حـزن او غـم د سـبب پوښتنه نه شي کولی. او ما ترې دا هم اورېدلي چې ویل یې: «کله چې پـر مـا غـم زور وکړي نو چې ایران دخت وګورم نو غم مې ورک شي او خوشاله شم.» نو پاڅـه ورشـه او د غم د سبب پوښتنه ترې وکړه.

ایران دخت ورغله او د تخت سره یې کښېناستله ورته نرمه نرمه کېده، موسکۍ شوه او ورته یې وویل:

– ګرانه ولې دومره په غم او غصه کې یې؟ څه دې اورېدلي دي؟ لـه کلـه نـه چې برهمنانو سره دې خلوت کړی خپه ښکارې، دا ولې؟

پاچا ځواب ور نه کړ.

ایران دخت ورته په عتاب وویل:

– اوس دومره درته سپکه شوم چې د خپلې پوښتنې د ځواب حق هم نـه لـرم؟ ښه پوه هغه دی چې د خپل غم د لیرې کولو چاره وکړي نه چې ورتـه کښـېني او پـه زړه یې تېروي.

پاچا وویل:

– هغه څه چې ته یې له ماڅخه پوښتې په هغه کې زما سـتا او د ټولـو دوسـتانو عزیزانو هلاکت دی. ځکه چې برهمنان وایـي چـې زه بایـد تـا او نـور پـه زړه پـورې دوستان ټول ووژنم، نو بیا به زما په ژوند کې څه خونـد وي؟ اوس وګـوره چـې زه پـه حقه په غم او حزن کې یم او که نه؟

ایران دخت چې دا خبره واورېدله نو وډاره شوه خو خپل ډار یې پټ کړ او بیا یې وویل:

– ګرانه موږ ټول له تا څخه ځار یو، نو زموږ پر وژلو مه خپه کېږه، زما پـر ځـای به بله ښه ښځه خدای درکړي خو ووایه چې څه دي؟ او خبره مه پټوه.

پاچا وویل:

– ګرانې ته له ماڅخه څه غواړې؟

ایران دخت وویل:

– پر برهمنانو له نن وروسته اعتماد او باور مه کوه او په خپلو کارونو کې ورسره مشوره او مصلحت مه کوه ځکه چې دوي ستا دښمنان دي، دولس زره دې په کې وژلي دي نو ته دا ګومان مه کوه چې دوی دې ګوندې دښمنان نه دي، دوی په خپلو اسرارو مه خبروه، دوی غواړي چې تا او دوستان دې په قتل ورسوي.

له کباریون نه ولې پوښتنه نه کوې؟ او چې کباریون ستا د خوب له تعبیر څخه عاجز شي نو ته ووایه بل به څوک وي چې دا کار وکړای شي. نو ورشه کباریون ته اود خوب تعبیر ترې وغواړه. کېدای شي چې هغه څه درته ووایي چې ستا خوښي په کې وي.

سلار پاچا کباریون ته ورغی کله چې دده کور ته چې د غره پر سر و ورسېده کباریون یې ښه هر کلی وکړ. بیا نو پاچا خپل خوب او د برهمنانو تعبیر ووایه نو کباریون د دوی دې تفسیر او تعبیر ته هک پک شو او پاچا ته یې هغه څه وویل چې ایران دخت ورته ویلي و ورته یې وویل:

– ددوی دښمني دې هېره شوه او خپل اسرار دې دوی ته وویل: دوی غواړي چې خپل کسات درڅخه واخلي دا خوب دې ډېر خیر دی چې درته به ژر ورسېږي. د وطنونو پاچاهان به درته ښې ښې تحفې او پېشکشونه را واستوي، دوه دانې به بې مثاله یاقوت وي، یو به سپین فیل وي، یوه به غوڅوونکې توره وي، دوه به داسې اسونه وي چې په نړۍ کې به ساری نه لري، یوه به بې جوړې ورېښمینه سره جامه وي چې تیاره به رڼوي او یو به د سرو او یاقوتو تاج وي.

او هغه مرغه دې چې لیدلی دی چې ستا پر سر یې ټونګې وهلي د هغه تعبیر درته اوس نه وایم، خو دومره پوه شه چې ضرر درته پکې نشته. یوه اونۍ وروسته به درته دا ټول شیان راشي نور نو بې غمه اوسه او چرت مه خرابوه.

لکه کباریون چې ویلي اوه ورځې لا تېرې نه وې چــې د وطنونــو د پاچاهــانو د هدیو او تحفو زیري را ورسېدل او استازي یې یو د بل پســې راغلــل چــې اســتازي بــه هدیه راوړه د پاچا تعجب به د کباریون علم او حکمت ته زیات شو او خوشاله به شــو او و به یې ویل:

– که مې د برهمنانو په خوله عمل کړی وای نو دوستان بــه مــې هــم هــلاک کړي وای او ورپسې به زه هم هلاک شوی وای نــو هوښــیار تــه پــه کــار دي چــې د مخلصو دوستانو سره مشوره وکړي او ددښمنانو له مشــورې او مصــلحت څخــه ځــان وژغوري، او ما هم د ایران دخت سره مشوره وکړه او دا دی راته ښه شوه.

بیا پاچا بیلار ته وکتل او ورته یې وویل:

تاج، جامه او هدایا درسره را واخله او حرم ته راځه!

کله چې کورته ورسېدل دا ټول شیان یې ایران دخت ته کېښــودل او ورتــه یــې وویل:

ګرانې ایران دخت زه خو ستا په مشوره او سلا له بــلا خــلاص شــوم او د ښــې ورځې خاوند شوم، نو اوس ته حق لرې چې په دغو شیانو کې هر څه ستــا خــوښ وي وایې خله.

نو د ایران دخت تاج خوښ شو، پر سر یې کېښود او د پاچا یو ښکلې وینځــه وه او جامه یې هغې ته ورکړه چې دا وینځه بزم افروز نومېده او پر پاچا ډېره ګرانــه وه نــو وینځې چې دا جامه واغوستله ډېره پرې ښکلې ښکارېدله نو پاچا ایران دخت ته وویل: چې سهوه دې وکړه که دې جامه خوښه کړې وای درته ښــه وه. ایــران دخــت چــې د پاچا خبره واورېدله نو قهر ورغی د بنتوب تاو و د شرابو ګیلاس یې پورته کړ او پاچا پــر سر باندې یې وویشته نو شراب یې پر مخ او جامو را وبهېدل.

پاچا ډېر په قهر شو او بیلار ته یې وویل:

ودې لیدل چې دې ناپوهې ځومره سپک را ته وکتل او حال دا چې زه د عالم پاچا یم؟ ویې نیسه او ویې وژنه، او پام کوه چې زما له امر څخه مخالفت ونه کړی. که دې مخالفت وکړ نو جزا دې مرګ دی.

بېلار ایران دخت راوویستله او په زړه کې یې وویل:

پاچا خو ایران دخت ته قهر شو او د دې په وژلو یې راته امر وکړ خو زه یې نه وژنم تر څو چې د پاچا غضب او قهر کښېني نو که بیا هم هغسې په خپل امر ټینګ و نو بیا به یې ووژنم او که پښېمان شوی و نو ایران دخت به بېرته روغه رمټه ورولم. ځکه چې ایران دخت خو د وژلو ښځه نه ده، ښه فکر لري، د پاخه تدبیر خاونده ده، د ښه خوی صاحبه ده که دا مړه شي نو پاچا بیا بله داسې ښځه نه شي پېدا کولای او په خپل ژوند به هم له دې وروسته خوښ نه شي.

وزیر ایران دخت خپل کور ته بوتلله او پټه یې وساتله او د پام لرنې امر یې ددې وکړ.

وزیر بیلار څه ګړۍ ایسار شو چې د پاچا قهر غلی شوی و نو ورته راغی او ورننواته کله چې پاچا وزیر ولیده نو ایران دخت او د هغې فضل او ښه خوی ورياد شول خو له وزیر څخه یې له شرمه پوښتنه هم نشوای کولای. وزیر د پاچا په زړه پوه شو او ورته یې وویل:

باداره، غواړې چې یوه ښکلې کیسه درته وکړم؟

پاچا وویل:

هو، غواړم چې د ډاډینې کیسې واورم.

نو بیلار وویل:

دوه کوترو، چې یو نر او بله ښځه وه، په یو دېوال کې ځاله جوړه کړه او له غنمو یې ډکه کړه نو نر او ښځې سره سلا وکړه چې تر څو چې پر ځمکه دانې پیدا

کېږي دابه نه خوري څه موده نر چېرته تللی و، اوړی و او دانې وچې شوې او وړې شوې وې لږې ښکارېدلې. چې نر بېرته راغی نو دانې یې له نظره لږې راغلې او ښځې ته یې وویل چې ما او تا خو ویلي وو چې دا دانې به نه خورو نو دا دې ولې خوړلي دي؟ هغې ورته قسمونه وخوړل چې ما نه دي خوړلې او یوه دانه مې هم تېرې کنډوه کړې نه ده عذر یې کاوه او ورته یې ژړل خو ده د دې پر قسمونو باور ونه کړ او تر ټونګو لاندې یې ونیوله تر څو چې مړه شوه.

کله چې ژمی راغی او بارانونه شروع شول، دانې لمدې شولې او بېرته هغومره شوې لکه چې وې. نو چې نر دانې ولیدلې نو ډېره پښېماني یې وکړه اود خپلې ښځې اخلاص او صداقت ور یاد شو نو خواته یې روغی او ورته یې وویل:

زه بې له تا دانې څه کړم. او چې ته نه یې زما به څه ژوند وي، او بې ګناه او خطا مې درباندې ظلم وکړ او ومې وژلې.

بیا یې له خوراک او څښاک نه لاس واخیسته تر څو چې د هغې په خوا کې مړ شو.

پاچا چې دا کیسه واورېدله نو پوه شو چې د وزیر مطلب په دې کیسه کې څه دی نو ورته یې وویل:

– ما خو د ایران دخت د قتل امر پر تا وکړ او زه خو په غضب وم نو تا ولې ددې په وژلو تادي وکړه؟

بیلار ورته وویل:

– د پاچاهانو امرونه باید ژر جاري کړلای شي او بله دا چې تا راته وویل چې که زما له امر نه دې مخالفت وکړ نو سر به دې پرېکړم.

پاچا هیله درلوده چې ګوندې بیلار به دده له امر نه مخالفت کړی وي خوچې د بیلار خبره یې واورېدله چې ایران دخت یې وژلی ده نو خپه شو او نژدې و چې له تخت نه پر ځمکه رالوېدلی وای.

کله چې بیلار ولیده چې د پاچا حال د ایران دخت پسې ویجاړ دی نو ورته یې وویل:

– زېری مې دربانديې ایران دخت ژوندی ده!

پاچا ډېر خوشاله شو او وزیر ته یې وویل:

– زما پر تا عقیده وه چې زما له امر نه به د ایران دخت په وژلو کې مخالفت وکړې ځکه چې ته پوهېدلی چې زه څومره مینه له دې سره لرم او دې چې وکړل هغه هم د بنې له غېرته وو او زما بې احترامي یې په زړه کې نه وه سربېره پردې د دې په فکر او تدبیر د برهمنانو له غدارۍ او تګۍ نه هم خلاص شولو. اوس نو ستا پر ما ډېر حق دی چې ایران دخت دې ژوندۍ ساتلې او د هر ډول احسان او ښو وړ یې. اوس نو مهرباني وکړه او ایران دخت راوله بیلار په خوشالۍ ایران دخت ته راغی او ورته یې وویل:

– زېری مې دربانديې پاچا ستا د وژلو په امر پښېمانه شوی دی او عفوه یې درته وکړه. نو پاڅه او ښکلې جامې، ګاڼې واغونده او ورشه د خپلې بې ادبۍ عذر ورته وکړه او خوشاله یې کړه.

ایران دخت دستي پاڅېدله او څه چې وزیر ویلي وو هغه یې وکړل او پاچا ته ورغله ځمکه یې ورته ښکل کړه او ورته یې وویل:

– ما خو ډېره ګناه وکړه که دې وژلې وای نو ته خو په حقه وې اوس دې چې وبخښلم او له ناپوهۍ څخه مې تېر شولې نو زه هم وعده درکوم چې بیا به داسې بې ادبي نه کوم.

بیا یې بیلار ته مخ ورواړاوه او ویې ویل:

– د پاچا په اجازه د بیلار تشکر هم کوم چې زه یې ونه وژلم او په خپل علـم او پوهه یې د بیا ژوند مېرمن کړم.

پاچا یې عذر قبول کړ او په ژوندانه یې ډېر خوښ شو او بیلار ته یې وویل:

– د ایران دخت له کبله د زړه له کومي تشکر درته وړاندې کوم، ځکـه چـې تـا مړه ژوندۍ کړه. نور زما د هرڅه واک ستا دی.

بیلار وویل:

– ایران دخت دې در پېرزو او در باندې زړه شي او د دې مینـه او اخـلاص دې روزي شه. زه د تشکر او ثنا وړ نه یم ځکه چې زه خو ستا خادم او مریي یم، او زمـا کـا رهمدا دی چې ته رانه خوښ او راضي اوسې او بس. خو یو شی درنـه غـواړم، هغـه دا چې د غضب په وخت کې به بیا امر نه صادروې چې بیا پرې پښېماني ونه کـړی چـې بیا به وار تېر وي او څه به په لاس نه درځي.

پاچا وویل:

– دا خو دې ډېره ښه ګټوره خبره وکړه او بیا به بې د پوهو دوستانو له جرګې او مرکې د کوم امر په حصه کې امر نه کوم.

بیا نو پاچا د برهمنانو واک بېلار ته ورکړ، بـیلار لـه وطنـه وشـړل نـور پاچـا او رعیت سره په ښه ژوند بوخت شول.

که چې دابشلیم دا کیسه واورېدله نو ویې ویل:

چې رښتیا دې وویل چې پاچا له نورو څخه زغم او حلم ته ډېره اړه لري.

بیدپای وویل: همدارنګه هر مشر په خپلو کارونو کې حلم او زغـم تـه اړ دی او چاره نه لري.

شېخ ګيدړ

دابشليم پاچا بيدپای فيلسوف ته وويل:

کله کله پاچا يو چاته په قهر شي او له خپله مجلسه يې وشړي بيا چې ورته مالومه هم شي چې دا سړی پاک او بې ګناه دی بيا هم عفوه ورته نه کوي او بيا يې په هغه خپله لومړی منزله نه مقرروي.

بيدپای چې دا خبره واورېدله نو ويې ويل:

رښتيا دې وويل: پاچاهانو ته ګرانه ښکاري چې پر يو کار يې امر وکړ او بيا ترې بېرته رجوع وکړي که څه هم په خطا وي. دوی په دې خطا فکرونو او امرونو هم ځان سره بد کوي هم وطن او هم رعيت سره او د پاچا په نژديکانو او غټانو کې داسې سړي چې هوښيار او مخلص وي ډېر کم پيدا کېږي نو که کله داسې يو مخلص ته په قهر شو لازمه ده چې ډېر ژر ورته عفوه وکړي او ترې تېر شي، او د ده د پوهې په مرسته ډېرې ګټې او ښې ځانته واړوي لکه زمری چې د شېخ ګيدړ له ګناه تېر شو او ښښنه يې ورته وکړه.

دابشليم پاچا وويل:

د زمري او شېخ ګيدړ په منځ کې څه پېښه شوې وه؟

بيدپای وويل:

یو ګیدړ و چې په یو ځنګل کې چې د نویو مرغانو او نورو حېواناتو ښکار په کې ډېر و او استوګنه درلودله نور ګیدړان، سورلنډیان او لېوان او وحوش هم په کې وو دا ګیدړ شېخ و او د نورو ځناورو په څېر یې د حېواناتو ښکار نه کاوه نه یې غوښه خوړله او نه یې وینه څښله یواځې واښه او له ونو څخه رالوېدلې مېوې یې خوړلې او بس:

تل به یې عبادت کاوه او پرته د دوستانو له لیدو د ، د ناروغانو له پوښتنې او عیادت بل کار ته نه راواته.

کله چې نورو ګیدړانو، سورلنډیانو او لېوانو ولیدل چې ده پر ځان د مرغانو او حېواناتو غوښه حرامه کړه او نه یې ښکار کوي، نه غواړي چې ظلم وکړي نو ورته راغلل او ورته یې وویل:

– ای ګیدړه ته پر ځان ظلم کوې چې ښکار او غوښې دې پر ځان حرامې کړې دي اخر به له لوږې مړ شې دا مرغان او ډېر حېوانات خو خدای زموږ له پاره پېدا کړي دي.

شېخ ګیدړ ځواب ورکړ:

– دا چا ویلي دي چې دا حېوانات زموږ له پاره پیداشوي دي او چا ویلي دي چې ددې حېواناتو او مرغانو غوښې موږ او زموږ د اولادو له پاره روا دي؟ نه، داسې نه ده، موږ په خپل زور او قوت غولېدلي یو او هر ظلم او تېری مو ځان ته روا ګڼلی دی او په ناحقه د حېواناتو او مرغانو غوښې خورو.

په داسې حال کې چې دوی ورپورې خندل ورته یې وویل:

– ځان وږی کوې او ښه خوراکونه په ځان حراموې خو سره له دې هم موږ سره په ظلم کې شریک یې ځکه چې ته موږ سره یوځای اوسېږې او هغه څه ظلم او تېری چې موږ کوو ته یې په خپلو سترګو ګورې نو څه چې پر موږ راځي پر تا هم راتلونکي دي نو په دنیا وږی او په اخرت کې به په عذاب وې.

دی په خپل عزم ټینګ و او دوی ته یې وویل:

– دا چا ویلي چې زه تاسو سره اوسم نو ستاسو په عذابونو به هم اخته کېږم؟ زه جسماً تاسو سره یم او په روح ستاسو له ظلمونو او تعداګانو نه بېزاره او بري یم. ستاسو په اعمالو راضي او خوښ نه یم.

نو کله چې دی یې ولیده چې زموږ خبرې پرې اغېزه نه لري نو ورپورې یې وخندل او ترې ولاړل.

په ځنګل کې یو هوښیار زمری و چې د حیواناتو پاچاهي یې کوله چې ددې شیخ ګیدړ له زهد او صلاح څخه خبر شو نو راویې غوښته ښه نمانځنه یې د ده وکړه او څو ورځې یې له ځان سره پاتې کړ، تر څو چې د ده په ښه والي او سپېڅلتوب او ایمانداری یې عقیده راغله نو ورته یې وویل:

– اې ګیدړه ته خو پوهېږې چې زه ددې ځنګله پاچا یم او ډېر یاران او مرستیالان لرم چې په ډېره تادی مې هیلې تر سره کوي. خو ما چې ستا خوی او خصلت ته وکتل خوښ مې شولې او غواړم چې ته زما له ډېرو را تېرو نژدیکانو څخه شې او زه غواړم چې پر دوي ټولو دې مشر کړم او مرتبه دې لوړه کړم.

نو شیخ ګیدړ ورته ورته په مخکې ودرېده احترام یې وکړ او ویې ویل:

– ډېر تشکر، ښه دې وویل، پاچاهان غواړي چې هغو خلکو سره ناسته ولاړه ولري چې د دوی او مملکت په کې ګټه وي او له خپل فکر نه کار واخلي او پاچا او مملکت ته کار وکړي خو که یو انسان ډیر را نژدې کړي چې له کار او عمل سره علاقه نه لري، که څه هم ډېر پوه او هوښیار وي، بیا هم په کې ګټه او فایده نه شته. زه چندان د پاچاهی په کار نه پوهېږم او په دې هم نه پوهېږم چې پاچا څرنګه له ځان نه خوښ کړم، ډارېږم هسې نه چې داسې کار رانه ولاړ نه شي چې ستا د ملال او خپګان سبب شي. په رعیت کې دې داسې خلک هم شته چې له ما څخه په کار پوه

او د قدرت خاوندان دي او ستا پر هیلو او رغباتو هم عالم دي او دوی ستا د قرب په تمه هم دي ځکه چې ستا قرب ډېره لویه سرلوړي ده. نو که ته له دوی نه یو تن خوښ کړې ښه به وي ځکه چې هم به ګټه درواړوي او هم به در څخه خوښ شي.

زمري وویل:

– زیار مه باسه چې له کاره وتښتې اوس رانه هیڅ خلاصېدلای نه شي د پاچا خدمت او کار په هر هوښیار او په هغه چې په رعیت کې وي واجب دی ځکه چې د پاچا کار یواځې د ده نه دی بلکهې دا د ټول مملکت او ولس خدمت او کار دی.

شیخ ګیدړ وویل:

– تا خو مهرباني وکړه خو د پاچا کار دوه ډوله خلک غواړي: فاجر، ظالم، خبیث چې ډېر حاجتونه او تمې لري او زیار باسي چې په هره لار وي خپل مطلب پوره کړي نو چې د پاچا نوکر شي خپلو مطلبونو ته هم رسېږي او په خپله چالاکۍ او حیلې له ناوړو پېښو ځان هم خلاصولای شي. بل ناپوهه ساده سړی د پاچا کار ته زړه ښه کوي چې وړاندې فکر نه شي کولای او دا ډول سړی ضرور په غم ککړېږي او په شر کې لوېږي. هوښیار او پوه سړی د پاچا کار ته زړه نه ښه کوي ځکه که د پاچا په کار کې ولوېده نو بیا دپاچا دوستان او دښمنان دده غورځولو پسې هڅه کوي او ټول یې په ښکاره او پټه د ده بېخکنۍ پسې لوېږي. د پاچا دوستان خو ځکه د ده بده ورځ او تباهي غواړي چې کینه یې ورته راځي چې د پاچا په نظر کې ولې دومره قدر لري او له موږ نه ولې دومره ورتېر دی. او دښمنان یې ځکه ورسره حسد او جنګ کوي چې پوهېږي که دا سړی د پاچا مرستیال او معاون وي نو زموږ پر پاچا وسه نه کېږي او دده د پوهې په واسطه له موږ نه ځان ژغورلای شي او تل به پر موږ برلاسی وي. نو چې دوستان او دښمنان د چا په لوېدلو او بدبختۍ پسې شول نو بیا له ضرر او هلاکت څخه ځان نه شي ژغورلای.

کله چې زمري له ګیدړ نه دا خبرې واورېدلې نو پوهې ته یې هک پک شو او دده کومک او مرستې ته یې هیله پیدا شوله نو ورته یې وویل:

– اې هوښیاره ګیدړه زه ستا په خبره پوه شوم او په دې هم پوه شوم چې ته ولې ډارېږې چې زما اتباع به درته چل جوړ کړي او تا به له مانه لیرې کړي او وبه دې وژني خو ډاډه اوسه او زړه را پورې وتړه تر څو چې ژوندی یم نو د چا پر تا باندې وس نه رسېږي چې ضرر درته ورسوي او تا خپه کړي.

ګیدړ وویل:

– ماته خو دا ښه ښکاري چې ما پرېږدې چې په خپله خوښه آزاد وګرځم او غم مې نه وي او خپل ساعت په وښو او اوبو تېروم، ځکه د پاچا نژدیکانو ته چې په یوه ګړۍ کې کوم مصیبت او ضررونه متوجه وي د آزاد ژوند درست عمر سره برابر نه دی او ارام لږ ژوند له ډېر ناآرامه ژوند څخه ښه دی.

زمري وویل:

– هېڅ مه ډارېږه دا نه منم چې رانه خلاص شې او وتښتې نو ضرور به کار کوې او دستي به په خپل کار شروع کوې.

کله چې ګیدړ ولیده چې اوس خلاصېدلای نه شي نو ویې ویل:

– اوس مې نو چې خوشې نه پرېږدې او ضرور را باندې کار کوې نو زه هم له تانه یوشې غواړم

کله چې زمری پوه شو چې د ګیدړ خوښه خو راغله نو ډېر خوښ شو او ویې ویل:

– اې ګیدړه څه غواړې؟ هر څه چې غواړې تیار دي. غواړه هر څه چې غواړې.

ګیدړ وویل:

– زه غواړم چې زما له کار سره تړلي امر کې به تادي نه کوې. زه پوهېږم چې څوک چې له مانه په رتبه کې جګ دي هغوی به په یو چل له دې جهته چې د دوی ځای ونه نیسم زما خرابي او بربادي غواړي او هغه چې رانه ټیټ دي د دې له پاره چې زما ځای ونیسي زما د تباهۍ پسې ګرځي او شاید چې ته به د دوی خبرې زما په حق کې واورې او له ما به دې خوا خوا بده شي. نو کله دې چې دا واورېدل نو ډېر ژر دا خبرې مه منه او پر ما حکم مه کوه، لومړی تحقیق او پلټنه وکړه چې خبره درته ښکاره شي نو که بیا مې درته خیانت ښکاره شو بیا دې چې څه خوښه وي هغه را باندې وکړه او چې دا وعده دې را سره وکړه نو زه به دربانـدې ډاډه شم او خپل اخلاص او کار به زیاتوم او په زړه، عقل او جسم به دې مرسته او کومک کوم.

زمري په خوښۍ وویل:

– زما درسره وعده ده چې تادي به ستا په حق کې نه کوم او ته د خزانې وزیر شوې، ځکه چې ته ښه او د مالونو په ساتنه کې امانت کاری یې.

ګیدړ دا کار په اخلاص ونیوه او پر خزانو به یې پاملرنه کوله چې د ده د پاملرنې په سبب په خزانو کې زیاتوالی راغی او زیادت یې وکړ.

نو پاچا ته یې اخلاص ښکاره شو او ورته ګران شو، نور یې هم ځان ته نږدې کړ او د اعتماد وړ یې وګرځاوه او د پوره واک خاوند یې کړ.

کله چې د پاچا ملګرو او اتباعو د ده قدر او شان ولیده ده سره په کینه کې ولوېدل او غوښتل یې چې اوس په یو چل ترې د پاچا زړه تور کړي او له ده نه یې کرکه او نفرت زیات کړي.

یو ځل ددوی یو ټولی ښکار ته ولاړ او یو ګوړا خر یې ښکار کړ چې تیار غوښن او کم عمره و او هیڅ یې ترې کم نه کړ غونډ یې پاچا ته راووړ چې تر څو ځان ورته اخلاصمند او مینه ناک وښیي.

زمري چې ددې خره غوښه وخوړله خوند یې ورکړ او لکه نور کله چې به یې د نورو ملګرو برخه کوله په دې غوښه کې یې ونه غوښتل چې ددوي برخه وکړي نو ګیدړ ته یې امر وکړ چې دا نوره غوښه کلکه وساته او سبا ته یې بیا د نورو خوراکونو سره راته راوړه.

چې شپه شوه نو یو له دغو حاسدانو څخه په پټه خزانې ته ورغی او دا نوره غوښه یې را پټه کړه او په پټه یې د ګیدړ په کور کې کېښودله چې هېڅوک ترې خبر نه شول.

سباته په وخت د زمري اتباعو د خپل چل او مکر د سرته رسولو له پاره زمري ته مړی راوړه نو کله چې خادم مړی راوړه زمري وکتل چې د ګوړا خر غوښه په کې نشته. نو په قهر شو او ویې ویل:

– د خره غوښه څه شوه او ولې ګیدړ په خپل کاله ځان سره ساتلې ده؟ خبر نه دی چې د مړی په منځ کې ماته ددې غوښې خوړل خوند راکوي؟

نو دوی دا موقع غنیمت وګڼله او یو یې د اخلاص ښکاره کولو له پاره پاچا ته وروړاندې شو او ویې ویل:

– موږ باید پاچا په خبره خبر کړو اګر که ځینې نژدیکان یې وربانـدې خپه کېږي هم، ځکه له پاچا خبره پټول د پاچا او رعیت د خرابۍ سبب ګرځي. خبره دا ده چې د ګیدړ هغه غوښه په خپله خوښه شوې او خپل کورته یې وړې ده او ویلي یې دي چې د پاچا هم هغه بس ده چې پرون یې وخوړله.

بل وویل:

– ای وروره داسې به نه وي. چې ګیدړ په ناحقه په غم ککړ نه شي راځئ چې لومړی د خبرې پلټنه وکړو تر څو ظلم او تېری مو له لاسه ونه شي.

دریېم وویل:

– که یې ولټوئ نو د همده په کور کې به یې بیا مومئ ځکه چې دا ګیدړ خاین او غادر دی او ما ترې ډېر ځله داسې خیانتونه او ټګۍ لیدلي دي.

څلورم وویل:

– دا څه وایې؟ ګیدړ غوښه غلا کړې او کور ته یې وړې ده؟ که دا رښتیا وي خو له بد نه بده ده چې د خپل بادار سره دومره خیانت کوي.

پنځم وویل:

– که اجازه وي موږ به څوک ورولېږو چې د ګیدړ کور ولټوي چې ګیدړ داسې مخصوص جاسوسان لري نه چې چېرته یې بې ځایه نه کړي.

دوی د ګیدړ په حق کې داډول خبرې کولې چې تر څو یې زمري په قهر کړ او امر یې وکړ چې ګیدړ راولئ.

ګیدړ راغی ده ترې د غوښې پوښتنه وکړه او ګیدړ وویل:

ما خو د غوښو خزانه دار ته د ساتلو له پاره ورکړه او ورته مې وویل چې سبا ته یې تاته حاضره کړي نو هغه څه کړه؟

زمري د غوښو خزانه دار راوغوښته هغه هم نټه وکړه چې ما له ګیدړ څخه هېڅ نه دي اخیستي ځکه چې دا خزانه دار هم ددې نورو سره په دې مشوره کې ګډ و.

زمری یو امین خوښ کړ او د ګیدړ کور ته یې د غوښې د لټولو له پاره ورواستاوه او ګیدړ یې په خپل مجلس کې پاتې کړ.

دا امین چې بېرته راغی نو همغه غوښه ورسره وه چې زمري ګیدړ ته ورکړې وه په مجلس کې یو لېوه و چې تر اوسه یې لا یوه خبره هم د ګیدړ په باره کې نه وه کړې او داسې مالومېده چې دی ناحقه خبره نه کوي. نو کله چې غوښه یې راوړه ده وویل:

– اوس نو پاچا د ګیدړ په خیانت او فساد خبر شو اوس نو که پاچا د ده تـر ګنـاه تېر شي او عفوه ورته وکړي نو بیا به یې هېڅوک د چا په خیانت او غدر خبر نـه کـړي او د مملکت امور او کارونه به خراب شي.

دې لېوه وویل:

– د ده ګناه د بخښلو نه ده. له ګناه سره وړ عذاب او زجر ورکـړه چـې بـل وي چې بیا داسې خیانت او غدر ته زړه ښه نه کړي.

د زمري زړه ګیدړ ته له قهره پړسېدلی و، پولیس ته یې امر وکړ او بندیخانې ته یې داخل کړ.

کله یې چې ګیدړ بندې کړ نو دوی ټول ورباندې خوشاله شول، خـو د خبـرې د رښتیا کېدو ډار یې هم په زړه کې و او ویل یې نه چې خبره رښتیا شي دې خـلاص او موږ په بلا ککړ شو. نو یو بل ته یې سره وکتل او یوه وویل:

– محترمه پاچا ښه جزا دې ورکړه. اوس دې هم ورسره ښه وکړل که نـه نـو د وژلو وړ دی. ښه داده چې کوم جاسوس ورواستوې چې څه یې چـې درتـه پـه زړه دي هغه ترې واوري، که براات او پاکي یې ښکاره شوه عفوه به ورته وکړې او که جرم یې ښکاره شو او په زړه کې یې نور څه هم درته وي نو برسېره پر بند د نور عذاب وړ هـم دی.

پاچا دا خبره ومنله او د حال مالومولو له پاره یې سـورلنډی ورولېـږه چـې د زړه حال ترې واخلي.

سورلنډی چې ورغی ګوري چې ګیدړ په عبادت بوخت دی او دعـا کـوي چـې زمري ته یې پاکي ښکاره شي او له دې بلا څخه خلاص شي.

نو سورلنډی بېرته راغی چې زمري ته ووایي:

– ګيدړ درته ښېرې کوي او وايي: که له بنده خلاص شوم نو په داسې غم خو به يې ککړ کړم چې نه يې سر خلاصېږي او نه پښې.

نو حاضرينو ځان په تعجب ښکاره کړ او يوه وويل:

– اوس درته مالومه شوه ای باداراه چې دا مجرم او ګنهکار او د لوی عـذاب وړ دی. ځکه چې د ده وجود نو نور ستا او ستا د دوستانو لپـاره لـوی خطـر دی. او دا تېـر کارونه، چې هغه څه چې موږ خوړل او ده نه خوړل، هغه هم دده په خبث نفسي او پـه دې چې موږ يې بد راځو واضح او ښکاره دليل دی او ښه کلکه يې په زړه کې ده.

زمري چې فکر وکړ نو د دغو دليلونو د رد لپاره يې لار پېدا نه کـړه او بـاور يـې راغی چې نور يې نو د ګيدړ په ژوندي پرېښودلو کې خطر او ضـرر دی، نـو سمدسـتي يې د ده پر وژلو امر وکړ.

د زمري يوه هوښياره پوهه مور وه چې خبره شوه چې زمری پر ګيدړ د قتل امر صادر کړی دی نو خبر يې ورواستاوه چې د ګيدړ مرګ او قتل وځنډوي بيا زمـري تـه ورغله او زمري ته يې وويل:

– زويکه په کومه ګناه دې پر ګيدړ د قتل امر کړی؟

نو زمري ورته ټوله کيسه تر سره کړه نو هغې وويل:

– زويه په حکم کې دې تادي وکړه او څوک چې تادی کوي پښـېمانه کېـږي. که نور خلک په يو کار کې فکر کولو تـه اړ دي نـو پاچاهـان خـو لا اړ او محتـاج دي، ځکه چې هره غلطي اصلاح کېدای شي او د پاچاهانو غلطي هېڅ کله بيـا نـه اصـلاح کېږي او د دې ګيدړ رښتيا او اخلاص خو تا تجربه کړي او تر اوسـه يـې کـوم قصـور درته نه دی ښکاره شوی او دا هم ترې نه ده ليدل شوي چې دی غل او يا خـاين دی. بله دا ده چې د پاچاهانو اتباع يو د بل ضرر پسې ګرځي او چې وسه يې وشي نـو يـو د بل په وژلو او مرګ هم صرفه نه کوي. هوښيار عازم پاچا هغه دی چې خپـل ملګـری

وپېژني او د دوي له نفسي احوالو څخه ځان خبر کړي. تا د هغه ګیدړ پـه وژلـو حکـم کړی چې پاکي او ښه والی یې درته په وارو وارو ښکاره شوی او هغه هم د یوې تـوتې غوښې په ګناه او جرم.

زمري ته لا مور په همدې نصیحتونو لګیا وه چې یـو امـین او مخلـص سـړی راغی او زمري ته یې وویل:

– نژدې وه چې لویه ګناه دې کړې وای!

زمري ورته وکتل او تعجب یې وکړ او ورته یې وویل.

– څرنګه؟ او کله؟

– کله دې چې د ګیدړ بې وزلي د مرګ حکم صادر کړ، او دی بې وزله له هغـه تورنه پاک او بري دی او خوشي تور پرې لګول شوی دی.

زمري وویل:

– تاته یې کله پاکي او برائت ښکاره شو؟

ما چې کله دا ټول واورېده نو ورته په شک کې شوم نو په زړه کـې مـې وویـل چې څرنګه ګیدړ غوښه پټوي او حال دا چې غوښه خوړل یې پر ځان حرام کـړي دي؟ او که له خپله عادته اوښتی وي او زموږ په څېر ده هم د غوښو خوړلو تـه رجـوع کـړې وي نو د پاچا په خزانه کې خو لمـدې او وچـې غوښـې لـږې نـه دي چـې ده د پاچـا شخصي غوښه خوړله او ځان یې هلاکت کې غورځاوه غلا یې کولـه پـه داسـې حـال کې چې د ښه فکر او عقل خاوند دی؟ نو دا خبره مـې دروغ وګڼلـه، ولاړم دوی پسـې شوم، د دوی حرکات او کارونه مې د سترګو لاندې ساتل تر څو چې خبره راته ښـکاره شوه. له دوي نه مې واورېدل چې تا د ګیدړ په وژلو حکم وکړ چـې یـو او بـل تـه یـې مبارکي ویله او د خپلو چلونو او ټګیو په کامیابۍ یې خوښي کوله.

د زمري مور چې دا خبره واورېدله نو خوشاله شوه او زمري ته یې وویل:

– نژدې وو چې په ظلم دې بې ګناه ګیدړ وژلی وای اوس دغو خیانتکارو او ټګانو ته کلکه او وړ جزا ورکړه چې بیا داسې کار ته زړه ښه نه کړي.

زمري ددغو ټګانو په اعدام حکم وکړ او ګیدړ یې له بندیخانې څخه را ووېسته د خپلې خطا چې نژدې وه چې وژلی یې وای عذر ورته وکړ او د خپلو ټولو امورو او کارونو واک یې ورکړ او عزت یې نور هم لا پسې ډېر شو.

کله چې دابشلیم دا کیسه واورېدله نو ویې ویل:

– رښتیا، بېدپای چې د پاچاهانو ټینګار د یو خطا امر په اجرا کولو لوی خطر او ظلم دی.

شاهزاده او ملګري يې

دابشليم پاچا بيدپای فيلسوف ته وويل:

– خلک په دې ژوند کې د برياليتوب په اسبابو کې سره مختلف دي. ځينې وايي چې برياليتوب چانس او بخت دی ځينې وايې چې په زيار او عمل دی. ای حکيمه ستا په دې کې څه رايه او فکر دی؟

بيدپای ځواب ورکړ:

– د خلکو د اختلاف سبب دادی چې ځيني يې په چانس او بخت خوري، ځينې په زيار او عمل او شک نشته چې په ژوند کې هم عمل شته او هم چانس او هوښيار هغه دی چې په کار کې زيار وباسي او بيا د چانس په تمه او هيله شي. زما يوه کيسه زده ده چې په هغې کې د خلکو اختلاف د دې ژوند په باره کې ښه تمثيل شوی دی. او هغه کيسه دا ده:

څلور تنه زلميان سره په لار کې ملګري شول، يو شاهزاده بل د سودا ګر زوي، بل د يو شريف زوی او څلورم د بزګر زوی و او ورسره پرته له جامو چې اغوستلې يې وې نور څه نه وو. دوی په همدې حال وو چې ډېر په تکليف او زحمت شول.

يو ځل دوی د يوې ونې لاندې کښېناستل چې ستړيا وباسي او دمه وکړي نو د دنيا خبره يې منځ ته راواچوله او د چا چې څه زړه وو په دې باره کې يې وويل:

شاهزاده وویل:

– ما ژوند پېژندلی او ازمویلی مې دی. خبره دا ده چې هر څه په قضا او قدر پورې تړلي دي.

کله چې دوی دا واورېدله نو د سوداګر زوی وویل:

– چې هر څه په قضا او قدر دي نو دا عقل څه په کار دی؟ انسان باید له عقل څخه کار واخلي تر څو چې بریالی شي.

خو د شریف زوی دا یوه هم ونه منله او ویې ویل:

– داسې نه ده او ستاسو دواړو خبره ډېره خطا ده. چانس هر وخت نه وي او عقل کله کله تېروځي ډېر د عقل خاوندان په دې دنیا کې محروم دي. خو ښکلا وجاهت، شرف، ښه کسب دی. مخور هېڅ کار او عمل نه کوي او له هر چا څخه یې ښه خوري او ښه یې اغوندي او خلک یې قدر او عزت کوي، نو څوک که غواړي چې بریمند او کامیاب وي باید مخور او شریف وي.

کله چې د دهقان زوی دا خبرې واورېدلې نو ویې ویل:

– تاسو خو عجیبه فکرونه کوئ او څه، څه وایئ! څه چې دي خو کار او عمل دی، نه قضا او قدر په کار دي، نه چانس، نه عقل او نه مخوري او وجاهت او ښکلا! که څوک غواړي چې بریالی او کامیاب وي نو باید چې کار او عمل وکړي.

هر یوه خپل خپل دلیل راووړ خو اختلاف یې له منځه ونه واته. نو سره یې وویل:

– دا اختلاف څه ګټه نه کوي راځئ چې هر څوک خپله رایه تجربه کړي. دا دی تیار وړي یو او هېڅ راسره نشته ښار هم نژدی دی او هر څه په کې شته.

د دهقان زوی ته یې وویل چې ته ولاړ شه او موږ ته مړی راوړه چې مالوم شي چې ته څه کوې؟

د دهقان زوی ښار ته ولاړ او د کار لټون یې وکړ چې تـر څـو خپلـو ملګـرو تـه مړی پیدا کړي خلکو ورته وویل:

ښه کار دلته خس او لرګي کول دي.

نو دی ځنګل ته ولاړ، له لوخو یې رسی وغړله او د خپل قدرت پـه انـدازه یـې بوټي را ټول کړل په رسی کې یې ښار ته راوړل، په یوه روپۍ یې وپلورل او ملګرو تـه یې پرې مړی واخیستله.

کله چې د ښار دروازې ته ورسېده پر دروازه یې ولیکل چې «د یوې ورځې کـار یوه روپۍ ارزي»، ملګرو ته راغی او مړی یې ورته مخ ته کېښوده.

ملګرو ورته وویل چې کار خو دې ثمره ورکړه اګر که دروند او ګران و.

بله ورځ یې د شریف زوی ته وویل چې نن ستا وار دی ولاړ شـه او وجاهـت او مخ دې وازمېیه او موږ ته طعام راوړه.

دې هم ښار ته ولاړ. چې دروازې ته ورنژدې شو نو فکر یې وکړ چـې زمـا خـو څه کار هم نه دی زده او د نورو مخورو او اشرافو غوندې خادمان هم راسـره نشـته نـو ویې ویل:

– د څه له پاره ښار ته ولاړ شم؟ او څه به وکړم؟ زه نه پوهېدم چـې ویـل مـې چې وجاهت بې کاره نفع رسوي.

شرمېده چې بېرته ملګرو ته بې طعامه راوګرځي نو فکر یې وکـړ چـې وتښـتي. وروسته له ډېره فکره یې د دمې جوړولو لپاره یوې ونې ته ډډه ووهله او ویده شـو. دی لا ویده و چې د ښار له غټانو او اشرافو څخه ورباندې یو سړی تېرېده او دی یې خوښ شو په زړه کې یې وویل: دا ځوان خـو شـریف او د کـوم شـریف زوی دی چـې اوس ورباندې لکه چې سخته راغلې وي نو زړه یې ورباندې ولورېده او له خوبه یـې را ویښ کړ پنځه سوه روپۍ یې ورکړې او ولاړ.

نو د شريف زوی خوشال شو او په دروازه يې وليکل «د يوې ورځې د وجاهت او ښکلا بيه پنځه سوه روپۍ ده.» نور يې ملګرو ته طعام او نور ضروري شيان وپېرودل او راغی او روپۍ يې منځ ته واچولې او ويل يې: «اوس مو زما خبره ومنله؟ وګورئ چې ما په ښکلا او شرف څومره ګټه وکړله؟»

په درېيمه ورځ يې د تاجر زوی ته وويل چې نن ستا وار دی ځه او خپل فکر دې وازمېيه. دی ولاړ، اخوا دې خوا په بازار کې ګوري که د تجارت کوم شی پيدا شي چې د بحر ساحل ته ورغی. ګوري چې په بېړۍ کې داسې قيمتي مالونه پراته دي چې هيڅ په بازار کې يې پته هم نشته.

خو ده د ښار له سوداګرو نه اورېدلي و چې ويل يې؟

نن دا مال مه اخلئ او ووايئ چې دا مال خو موږ سره ډېر دی او کومه اړه ورته نه لرو نو د مال خاوندان به ورپورې په تنګ شي او ارزان به يې را باندې وپلوري.

د تاجر زوی د دوی خبرې واورېدلې او په بله لار يې سوداګرو ته ځان ورورساوه او ورسره يې اتفاق وکړ چې دا مال ده ته په نېټه ورکړي. مال يې له هغو څخه واخيسته او په ښار کې يې اعلان وکړ چې زه دا مال بل ښار ته وړم. د ښار سوداګرو چې دا خبره واورېدله پسې په منډه ورغلل او يو لک روپۍ ګټه يې ورکړه او مال يې ترې واخيسته.

د سوداګر زوی وويل:

«د يوې ورځې د عقل او پوهې بيه يو لک روپۍ ده» او دا خبره يې په دروازه وليکله. روپۍ يې ځان سره واخستلې او ملګرو ته ورغی او ورته يې وويل:

– دا هغه عقل دی چې تاسې يې له برکته خبر هم نه وئ او په قدرت يې نه پوهېدلئ وګورئ چې د عقل په مرسته څرنګه سړی بريالی کېدلای شي.

په ځلورمه ورځ يې شاهزاده ته وویل چې نن ستا وار دی، ورشه چې پر قضـا او قدر او چانس باندې باور لرې نو موږ تـه طعـام راوړه. شـاهزاده ولاړ او د ښـار دروازې سره نژدې په یوه چوتره کښېناست.

پېښه داسې وه چې د ښار پاچا په دې ورځ مړ و او کوم وارث يې نـه درلـود پـه دې وخت کې خلکو د پاچا جنازه پر ده تېروله. له غمه يې تورې جامې اغوسـتې وې او سترګې يې له اوښکو ډکې وې. شاهزاده چې ورته وکتل نـو څـه چـرت يـې وربانـدې خراب نه کړ او غم شریکې يې ورسره ونه کړه.

کله يې چې ولیده چې د دوی په غم يې څه پروا نشته نو ښـکنځلې يـې ورتـه وکړې او دروازه چي ورته وویل ته څوک يې ای ځوانه؟ او زموږ پر پاچا ولـې خپـه نـه يې؟ او له کوم ځای نه دلته راغلی يې؟

بیا يې له دې چوترې نه وشاړه او د ښار له دروازې څخه يې لیرې کړ.

د جنازې خلک ولاړل او دروازه چي هم ورسره و چې پاچا ښخ کړي.

چې دوی لیرې شول نو د پاچا زوی بېرته راغی او هملته کښېناسته.

کله چې د جنازې خلک بېرته راغلل. دروازچي ګوري چې هغه ځوان بیا هملتـه ناست دی نو ورته په قهر شو او ویې ویل:

– ای بې شرمه مساپره ما خو ته منع کړی وې چې دلته م کښېنه تا زمـا خبـره ولې ونه منله؟ او چا درته د بیا کښېناستلو اذن او اجازه وکړه؟

په ډېر تور زړه يې را ښکوده او په هغه بندیخانه کـې يـې واچـاوه چـې دروازې سره نژدی وه.

چې سبا شو نو خلک د نوي پاچا د درولو په تکل شول. نو اشـراف او خـوانین را ټول شول هر څوک د پاچاهۍ په تمه و.

هر یو به چې ځان کاندید کړ نورو به په کې په شل رنګه عېبونـه را وسـپړل او قرار به کښېناسته. په همدې ډول د هر چا حـال و نـو خبـره آخـر جنـګ و جـدل تـه ورسېده او نژدې وه چې جنګ وشي.

په دې وخت کې د دروازه چي شاهزاده را یاد شو نو دوی ته یې وویل:

– ای مشرانو پرون ما یو ځوان مساپر بندي کـړی دی، نـه چـې جاسـوس وي چې زموږ دښمنانو زموږ د حال مالومولو له پاره رالېږلی وي اوس مـې لـه وېـرې هلتـه بندي کړی دی.

دوی ورته وویل:

– ښه دې وکړل: ورشه رایې وله چې پوښتنې ترې وکړو، په حال یې ځان پـوه کړو چې څه بلا راته پېښه نه کړي.

دروازه چي راغی او شاهزاده یـې راواېسـته. چـې مشـرانو او اشـرافو ولیـده نـو پوښتنه یې ترې وکړه چې ته څوک یې؟ شاهزاده وویل:

– زه د پاچا زوی یم او یو کال کېږي چې پلار مې مړ دی د تخت د نیولـو حـق زما و خو کشر ورور مې راباندې زوروور شو منصبدارانو او مشرانو ته یې رشوت ورکـړ او پاچاهي یې رانه په زور ونیوله او زه یې له خپلې وېرې چې ګونـدې پاچـاهی بـه تـرې ونیسم را وشړلم او دادی دلته راغلم.

اشرافو او مشرانو د خپل اختلاف د لیرې کولو له پاره شاهزاده پاچا کـړ. او ورتـه یې وویل:

په ډېر ښه وخت کې را ورسېدلې که نه نو زموږ په منځ کې د جنګ اور بـل و او نژدې وه چې سره دل شوي وای. بیا یې نو پر سـپین اوښ د خپـل عـادت سـره سـم سپور کړ او د درناوي له پاره یې په کوڅو کې ګرځاوه چې دروازې ته را ورسېده نو امـر

يې وکړ چې د ملګرو د ليکونو لاندې وليکي چې «کوشش، ښکلا، عقل او هر شی چې انسان ته له ښو، بدو نه رسېږي دا ټول د قضا او قدر په واسطه دي.»

شاهزاده پر تخت کښېناست او درې واړه ملګرې يې راوغوښتل او ښه يې ونمانځل د عقل څښتن يې وزير کړ د بزګر زوی يې پر بزګرۍ وټاکه او د ښکلا خاوند يې ډېر ونمانځه او څه مال يې ورته ورکړ او له ښاره يې نور وشاړه، چې دی دلته د اوسېدلو حق نه لري ځکه چې نه عقل لري او نه کار.

دابشليم چې دا کيسه واورېدله نو ويې ويل:

– اې بيدپای ښه دې وويل او پوه دې کړم چې خلک ولې په ژوند کې د برياليتوب په سببونو او علتونو کې سره اختلاف لري.

موږک او پیشو

دابشلیم بیدپای فیلسوف ته وویل:

– کله سړی د خپل دښمن سره هم د مرستې په تمه پخلا کېږي او سوله ورسره کوي په دې باره کې هم یوه کیسه راته ووایه چې دا موضوع راته واضحه او ښکاره شي.

بیدپای وویل:

– دوستي تل نه وي او دښمني هم نه پاتې کېږي، ډېر ځله دوستي په دښمنۍ بدله شي او دښمني په دوستۍ. هوښیار کولای شي چې د شدت او سختۍ په وخت کې له دښمن نه هم مرسته وغواړي. لکه چې موږک او پیشو سره یو تر بله مرسته او کومک وکړ او ځانونه یې له غمه خلاص کړل.

دابشلیم وویل:

– ددوی کیسه څرنګه وه؟

بیدپای وویل:

یوه پیشو وه چې د یوې ونې په یوه خوا کې اوسېدله او یو موږک یې په بله خوا کې چې له پیشو یې ډېر ځان ساته له سوړې به تر هغه نه راواته چې باور به یې وشو

چې پیشو چېرته لیرې تللې ده. یوه ورځ پیشو د ښکاري په دام کې ونښتله او میاو میاو یې کول او چیغې وهلې.

موږک هم له سوړې د طعام لټولو پسې راوواته، ګوري چې پیشو په دام کې نښتې ده نو خوشاله شو او خیال یې وکړ چې پیشو نه خو نور د عمر تر پایه پورې خلاص شوم خو ګوري چې د پاسه کونګ ورپسې دی او غواړي چې دی ونیسي او له بلې خوا نولی هم د ده د نیولو په تمه دی نو وډارېده او په زړه کې یې وویل چې زه خو له هرې خوا په بلا ککړ شوم که په ځای دربړم کونګ مې خوري که بېرته ځم نولی مې خوري او که وړاندې ځم د پیشو مړی کېږم.

بیا یې وویل:

– تر څو چې عقل لرم باید له نجات او خلاصی نه بې هیلې نه شم نو دا پیشو خو اوس زما په شان په بلا ککړه ده، وربه شم او ورته به ووایم که ماسره مرسته کوي نو زه به یې له دام څخه خلاصه کړم که هوښیاره وي نو زما په خبره به راضي شي.

پیشو ته ورغی او ورته یې وویل:

– څرنګه یې؟ او ولې په دې غم کې لوېدلې یې؟

پیشو وویل:

– خوشاله اوسه. زه خو د ښکاري په دام کې ونښتلم، او ته نور زما له ډاره تر عمره خلاص شوې.

موږک په غم او حزن تظاهر وکړ او ویې ویل:

– څرنګه ستا په حال خوشاله شم او ته په دې حال یې؟ هوښیار د چا پر غم نه خوشالیږي ځکه پوهیږې چې هر څوک درد او غم لري. او کېدای شي چې له دښمن نه یې ده ته لوی غم پېښ شي. که دا اوس هم راته وګورې نو زه له تا نه په لوی غم

ککړ یم شاته مې نولی ولاړ دی او د حملې په تمه دی او د پاسه را باندې کونګ د غوټې په انتظار دی او ته هم که څه هم په دام کې بنده یې که درنـژدې شـم نـو پـه خوړلو مې هیله نه کوې . اوس دې ومنله چې زما مصیبت ستا له مصیبت څخه لـوی دی؟

پیشو ورته وویل:

– هو شک نشته چې دواړه په غم او مصیبت ککړ یو.

موږک وویل:

– زه درسره یو مصلحت لرم که خوښه دې ورته راغله نو زمـا او سـتا دواړو لـه پاره ښه ده.

پیشو وویل:

– ووایه کنه څه مصلحت دی؟ زه خو داسې مصلحت ته تیاره یم چې هم زما د خلاصی تعهد وکړي او هم ستا.

موږک وویل:

– تر څو چې زه دام په غاښـونو کـرنج نـه کـړم تـه نـه شـې خلاصـېدلای او همدارنګه ماپسې کونګ او نولی دي که ته راسره کومک ونه کړې زه هم ځان نه شم ژغورلا ی نو که ته راسره عهد او وعده کوې چې که دې خلاصه کړم ما به نه خـورې نو خلاصه به دې کړم او له ښکاري نه به دې وژغورم.

پیشو چې د موږک خبره واورېدله خوشاله شوه او د ده په صـداقت یـې زړه ډاډه شو، ورته یې وویل:

– اې موږکه خبره دې حقه ده. زه پرته ستا له مرستې ځان نه شم ژغـورلای او که زه دې له دام څخه خلاصه کړم د خپل عمر ملګری به دې وګڼم غوښه به دې پـر ځان او اولاد حرامه کړم او اولادونه او لمسې به دې هم زما له اولادونـو او لمسـیو پـه

امن او سلام کې وي نو اوس ژر شه او ما خلاصه کړه ځکه چې د ښکاري د راتلو وخت نژدی دی.

موږک دام ته ورمنده کړه او د دام په کرنجولو يې پیل وکړ. کله چې کونګ او نولي ولیده چې کار يې اوږد شو نو دواړه ترې ولاړل.

موږک چې خپل دښمنان ولیدل چې ولاړل نو زړه يې ډاډه شو او ډار يې وتښتېده نو که له پیشو سره يې د خلاصولو وعده او عهد نه وای کړي نو په خپله خلاص شوی و. خو خپل عهد او وعده يې په یاد شو او ويې غوښتل چې پیشو خلاصه کړي، له دام نه يې وژغوري خو په زړه کې يې راغله چې که پیشو له دام نه خلاصه شي نه ویل کېږي چې را باندې را ټوپ کړي او ورمېږ راباندې تاو کړي نو په زړه کې يې ځان سره مشوره وکړه او د دام تارونه به يې ارام ارام، سوکه سوکه کرنجول. چې پیشو دده سوکه والی او سستي ولیده نو ورته يې وویل:

– ولې دومره په ارام او قرارۍ د دام تارونه کرنجوې؟ زړه دې ډاډه شو چې له دښمن څخه دې خلاص شولې او نه غواړې چې ما وژغورې؟ دا خو د ښو خلکو کار نه دی ما او تا خو سره د دوستۍ لاس ورکړ او له زړې دښمنۍ څخه تېر شولو. زه هیله کوم چې له دې دام څخه مې وژغورې چې اوس به ښکاري راشي او حیات به مې خراب کړي. پوهانو ويلي دي چې څوک له چا څخه مرسته وغواړي او د هغه له لاسه پوره وي او ورسره يې ونه کړي نو خاین او غادر دی او د غدر او خیانت په ربړ به ککړ شي.

نو موږک وویل:

– داسې نه ده. زه نه غواړم چې تاسره ټګي وکړم او په دام کې دې پرېږدم او زه پوهېږم چې زما او ستا ملګري سرسري ده او له وېرې پیدا شوې ده، که دا وېره ولاړه نو کېدلای شي چې بیا به هم هغسې دښمنان یو نو له همدې کبله غواړم چې

ټول تارونه پرېکړم او يو تار پرېږدم چې ته پرې بنده پاتې يې. کله مې چې ښکاري وليده چې راغی او را نژدی شو نو هغه به هم کرنج کړم نو په دې وخت کې به بيا درسره زما د نيولو فکر نه وي ځکه چې ته به په خپله لار تښتې او ځان به له ښکاري څخه ژغورې او زه به خپلې سوړې ته وتښتم نو ستا لاس به پر ما ونه رسي او نه به ښکاري راته کوم اذيت ورسوي.

دوی لا سره همداخبرې کولې چې ښکاري راغی نو پيشو وويل: اوس دې نو د کوشش وخت راغی ژر کوه چې ښکاري را نژدې شو. نو موږک ژر ژر د دام تارونه پرې کړل تر څو چې ښکاري رارسېده پيشو پر ونه ورټوپ کړ او موږک په سوړه ننواته.

ښکاري هاخوا دې خوا وکتل او هيڅ يې په نظر رانه غلل خپل کرنج شوی او شکېدلی دام يې را ټول کړ او خواشينی په خپله مخه ولاړ.

په دې وخت کې پيشو موږک ته غږ کړ:

– ګرانه ملګريه راووځه چې يوه ګړی د خپل صداقت او دوستۍ مېوې وخورو او ساعت تېر کړو.

موږک وويل:

– ملګريه نور نو راته په تمه کېږه مه، ځکه چې هر شي بېرته خپل طبيعت ته ګرځي کله چې سبب د تغيير مزاج يې ليرې شي لکه اوبه چې پر اور ګرمې شي او چې اور ليرې شي بېرته سړې شي. زموږ او ستاسو دښمني طبيعي ده او تغيير نه خوري او زما او ستا ملګري له ضرور منځته راغلې وه اوس خو هغه اړه پوره شوه نو ډارېږم چې هغه زړه دښمني مو بېرته را برسېره نشي. او زما په څېر ضعيف او ناتواني ته ښه نه ده چې ستا غوندې قوي او زورور ته ځان درنژدې کړي نو زه دې ملګری يم خو له ليرې.

دابشلیم بیدپای ته وویل:

– ډېره ښه خبره دې وکړه کېدای شي چې ستا د حکمت له برکتـه او سـتا پـه علم خلکو ته ګټه ورسېږي.

لمانځي او نولی

دابشليم پاچا بيدپای فيلسوف ته وويل:

د هغه چا مثل راته ووايه چې په کار کې تـادي کـوي او د خپـل کـار پـايلې او نتيجې ته نه ګوري او پام نه کوي.

بيدپای وويل:

څوک چې په خپل کار تادي کوي او فکر په کې نـه کـوي نـو پـه پـای کـې پښېماني او ندامت کوي او د هغه لمانځي کانه به پرې وشي چې خپل ګـران ملګـری نولی يې وواژه.

دابشليم وويل: چې ددوی کيسه څرنګه وه؟!

بيدپای وويل:

وايي چې يو لمانځی و او ډېره ښه ښکلې او ښايسـته ښـځه يـې درلـوده ډېـره موده ورباندې تېره شوه او ددوی کوم اولاد پېدا نه شو بيـا دا ښـځه حاملـه شـوه دا او مېړه يې دواړه خوښ وو.

سړي وويل چې څه ښه به وي که دا حمل نر وي او ښـځې تـه يـې ويـل زه هيله کوم چې دا حمل نر وي او زما او ستا لـه پـاره پـه کـې فايـده وي ښـه نـوم بـه ورباندې ږدو او ښه استاد به ورته را غواړو.

ښځې ورته وویل:

دا څه وایې ته څه خبر یې چې نر دی او که نه؟ او څوک چې داسې خبرې کوي د هغه لمانځي کانه به وربانديې وشي چې پر سر یې غوړي او شات توی شوي وو. مېړه ښځې ته وویل چې دده خبره څرنګه وه؟ ښځې وویل: وایي چې یو لمانځي ته یو سوداګر هره ورځ څه غوړي او څه شات ورکول او ده به څه خوړل او څه به یې په یو ګړي کې سپمول تر څو چې ګړی ډک شو او په موړي کې یې ځوړند کړ. یوه ورځ لمانځي ستوني ستاخ پروت دی او شلګی یې په لاس کې دی چې غوړیو او شاتو ته یې فکر شو نو د ځان سره یې وویل چې دا ګړی غوړي او شات به وپلورم او په پیسو به یې لس سره وری واخلم هغه به بلاربې شي او بچي به راوړي او بیا به یې بچیانې هم لنګې شي تر څو چې درې څلور سوو ته ورسېږي بیا به یې وپلورم او غواګانې به واخلم ځمکه او غوایان به واخلم او بزګر به هم ورته ونیسم او له هرې خوا لکه د غواوو شیدې، بچي او نور به ګټه کوم او د ډېرو شتو څښتن به شم، ښه ښکلې کور به جوړ کړم وینځې او مریونه به واخلم او یوه ښه ښکلې ښځه به هم وکړم چې ښه ښکلي او پوه زوی به راته وزېږوي، ښه نوم به پرې کښېږدم، چې لږ لوی شو نو پرسبق به یې کښېنوم او که یې نه وایه نو په دې شلګي به یې په دا سر دغسې وهم په دې وخت کې یې ګړی ته اشاره وکړه او هغه یې مات کړ نو څه چې په کې وو هغه ټول وبهېدل او پر سر یې را توی شول.

دا کیسه مې درته د دې له پاره وکړه چې هغه څه چې یادونه یې وړ نه وي او پرې نه پوهېږې په یادونه یې تادې مه کوه ځکه چې یا به وشي او یا به ونه شي. نو مېړه د خپلې ښځې په خبره پند واخیست او په خپله خطا پوه شو.

ښځې ښکلی زوی وزېږاوه. پلار یې پرې ډېر خوښ شو. څه موده وروسته د ښځې حمام کولو ته اړه پېدا شوه خپل مېړه یې زوی سره کښېناوه لږ ساعت تېر نه وه

چې ده پسې د پاچا استازی راغی او دی یې وغوښته نو سړي فکر وکړ چې زوی خو مې اوس یواځې پاتې کېږي نو پرته له نولي څخه یې بل څوک ونه لیده چې زوی سره یې پرېږدي، دا نولی هم پرې له زوی نه کم ګران نه و. څکه چې وړوکی یې ساتلی او لوی کړی و، نو زوی او نولی یې دواړه پرېښودل او دروازه یې ورپسې پورې کړه. په دې وخت کې له یوې سوړې څخه یو مار راووواته او چې هلک ته را نژدې کېده نولي پرې ورټوپ کړ او مار یې وواژه او د مار په وینو یې خوله سره شوه چې لمانځې راغی او دروازه یې پرانیستله. نو نولی په منډه مخې ته ورغی چې ګوندې ما خو مار وواژه او ستا زوی مې له مرګ نه وژغوره. ګوري چې د نولي خوله په وینو سره ده ګومان یې وکړ چې د ده زوی یې خفه کړی او خوړلی دی بې له دې چې فکر وکړي په شلګي یې نولی د سر په کوپړۍ وواهه او مړ یې کړ چې ننواته ګوري چې زوی یې روغ رمټ دی او وژلی تور مار ورسره پروت دی. کله چې خبره ورته جوته شوه او په حقیقت پوه شو خپل مخ ته یې څپېړې ونیولې او ویل یې کاشکې چې دا زوی خو مې نه وای شوی او دا غدر خو مې نه وای کړی.

چې ښځه راغله نو ترې پوښتنه یې وکړه چې ولې داسې خپه یې او خبره څه ده؟

ده ورته د نولي ښه او خپل بد یاد کړل، نو ښځې ورته وویل چې دا د تادۍ مېوه وه.

بیدپای وویل: چې دا د هغه چا مثال دی چې فکر نه کوي او د خپلو غرضونو او هیلو په پوره کولو کې چالاکي او تادي کوي.

پاچا او فنزه مرغه

دابشلیم پاچا بیدپای فیلسوف ته وویل:

– د هغو میرڅمنو مثال راته induced وواﻳﻪ چې هرومرو باید یو له بله ځان وژغوري.

بیدپای وویل:

وایي چې د هند یو پاچا و چې فریدون نومېده او یو مرغه یې ساتلی و چې فنـزه نومېده او فنزه یو بچی هم درلوده. دې مرغه او بچي یې ډېرې خوږې او ښـې خبـرې کولې، پاچا هم پردوی زړه ورکړی و، نو دا مرغان یې خپلې ښځې ته ورکـړل او ورتـه یې وویل چې ښه پاملرنه یې کوه. د پاچا ښځې زوی وزېږاوه. د شاهزاده او د مرغـۍ د بچي سره یو تر بله ډېره جوړه وه او دواړو به سره لوبې کولې. فنزه به غـره تـه تللـه او دوی دواړو ته به یې ښې ښې مېوې راوړلې چې دوی به پرې ډېره ښه وده کولـه. څـه به یې شاهزاده ته ورکولې او څه به یې خپل بچي ته نو له دې کبله د پاچا نـوره مینـه هم د فنزه سره زیاته شوله او د دې قدر به یې کاوه. یوه ورځ فنزه مېوو پسې تللـې وه، بچی یې د شاهزاده په غېږ کې په پړتکو شو شاهزاده ورته په قهر شو او په ځمکه یـې وواهه او مړ شو. چې فنزه راغله ګوري چې بچی یې مړ پروت دی ډېـره خپـه شـوه او ویې ویل: پاچاهان ډېر بد او بې وفا خلک دي افسوس دې د هغه چا په حال وي چـې د دې بې همتو او ټیټو خلکو په صحبت او مجامعت خوښي کوي. دوی د هغه چا قـدر

او عزت کوي چې مال ته یې په تمه وي او یا یې له علم څخه استفاده کوي او چې حاجت او اړه یې پوره شي نو بیا نه دوستي وي او نه ورورولي، نه احسان پېژني او نه ګناه عفوه کوي، او نه حق پېژني. دا هغه خلک دي چې کار یې ریا او بدکاري وي، خپله لویه ګناه ورته وړه ښکاري، او که دوی په مخالفت وړه ګناه هم څوک وکړي دوی ته لویه برېښي. دا پاچا بدبخت له دغه ډول خلکو څخه دی چې د خپل ملګري او ورور سره یې خیانت وکړ بیا یې نو پر شاهزاده ورټوپ کړل او سترګه یې پرې ړنده کړه او والوت په یوه ونه کې کښېناست. پاچا ته دا خبره ورسېده او ډېر خپه شو ویې غوښتل چې د دې مرغۍ نیولو ته چل جوړ کړي. نو نژدې ورته ودرېده، غږ یې وکړ او ویې ویل «زما له خوا تا ته امن دی راځه راکښته شه.»

فنزه ورته وویل:

– څوک چې ټګي کوي د خپلې ټګۍ په جزا ژر وي که پسته رسېږي. که په خپله ټګ ته جزا ورونه رسېږي نو لمسیو ته خو یې رسېدونکې ده. ستا زوی زما زوی سره غدر وکړ ما هم مناسب عذاب ورکړ.

پاچا وویل:

– رښتیا چې زما زوی ټګي وکړه او د خپلې ټګۍ جزا وروروسېده نور نو زما او ستا په منځ کې نور څه نه شته. راځه نوره ته زما له خوا په امن یې.

– فنزه وویل نور مې په تمه کېږه مه، ځکه چې پوهان وایي چې له چا نه دې چې مړی وکړ بیا نو مه ورنژدې کېږه ځکه چې هر څومره ښه ورسره بیا وکړې ځای نه نیسي او بد ګوماني یې لا پسې زیاتېږي نو ډار ترې په کار دی او لیرې والی ترې ښه دی. ماته له تاسو نه پوره درد راورسېده نور نو خدای پامان.

پاچا وویل:

– څه چې موږ وکړل او تا یې له موږ څخه جزا نه وای اخیستې او یا تا موږ سره لومړی غدر او خیانت کړی وای نو بیا تاته ډار په کار و اوس چې لومړی موږ ګناه وکړه نو ستا څه ګناه ده؟ او ولې پر ما باور نه لرې؟ راځه راشه زما له پلوه تاته امن دی.

فنزه وویل:

– کینه په زړه کې کلک ځای نیسي اوپه ژبه هغه څه رښتا نه ویل کېږي چې په زړه کې وي. زړه پر زړه له ژبې څخه ښه پوهېږي نو زما زړه ستا په ژبه تصدیق نه کوي او ستا زړه زما پرژبه.

پاچا وویل:

– کینه خو د ډېرو خلکو په زړه کې وي. ښه دا ده چې سړی په زړه کې کینې ته ځای ورنه کړي او له زړه یې وباسي.

فنزه وویل:

– خبره خو همداسې ده، خو دا غلطه ده چې د وینو پورووړی به خپله کینه له زړه وباسي او ترې وبه ګرځي. پوهان له ټکیو او چلونو څخه ډار کوي او ځان ساتي. ډېر دښمن وي چې پوه شي چې په زور خو کار نه کېږي نو د کسات اخیستلو له پاره خپل دښمن سره نرمي کوي تر څو چې خپل مطلب پوره کړي.

پاچا وویل:

– هوښیار او کریم د دوستانو او اشنایانو دوستي او اشنایي نه پرېږدي اګر که ډار هم ورپسې وي.

فنزه وویل:

– د هر چا له کینې څخه باید ویره وشي خو د پاچاهانو له کینې څخه ډېره ویره په کار ده ځکه چې د پاچاهانو دین او قاعده کسات اخستل دي او له دې څخه

ډېر خوند اخلي او فخر وربانديې کوي. بله دا چې هوښيار د کينې په غلي کېدلو نه غولېږي، ځکه چې کينه لکه سکروټه داسي ده کله چې سکروټه لرګي نه مومي نو غلې پرته وي او چې لرګي پرې واچول شي بيا ترې لمبې پورته شي. همدارنګه د کينې را پاروونکی که هم پېدا شي بيا غلې نه پاتې کېږي، بيا نو په زاريو او عذرونو هم څه کار نه کېږي تر څو يې چې خپل سرنه وي ورپه خوله کړی. نو زما او ستا په منځ کې نور څه علاقه او اړيکه پاتې نه ده.

پاچا وويل:

– ته خو پوهېږې چې څوک چاته نه ضرر رسولای شي او نه ګټه هر څه د قضا او قدر پورې تړلي دي او لکه څرنګه چې څوک نه شي کولای چې څه پېدا او خلق کړي همدارنګه فنا کولای او هلاکولای يې هم نه شي نو نه زما زوی ملامت و او نه ته، دا ټول قضا او قدر دی نو بايد يو تر بله سره په ګناه ونه نيسو.

فنزه وويل:

– خبره خو همداسې ده لکه چې ته وايې خو حازم او وړاندې کتونکی بايد چې ډار له زړه ونه باسي خو بايد چې په قدر هم تصديق وکړي او پر حزم هم عمل وکړي او وړاندې فکر وکړي. زه وېرېږم چې څه دې چې په زړه کې دي هغه رنګه دې په خوله نه دي. زما او ستا خبره هم دومره وړه خبره نه ده، ځکه چې ستا زوی زما زوی وواژه او ما ستا د زوی سترګه ړنده کړه. ته غواړې چې زما په وژلو اوس خپله خوا سړه کړې او پر ما ځان ګران دی، نه غواړم چې ومرم. تر څو چې ستا خپل زوی ياد وي او زما خپل نو له زړونو څخه مو سره نه وځي.

پاچا وويل:

– په هغه چا کې خير او ګټه نه شته چې څه يې په زړه کې وي او له هغه نه ځان نه شي خلاصولای.

فنزه وویل:

– هغه څوک چې تله یې ژوبله وي او بیا هم ځي نو مالومه ده چې د تلې زخم به یې نور هم پسې وشړېږي. سړی باید په زوره ځان په بلا ککړ نه کړي څوک چې د دښمن په خوله وغولېږي او له حزم څخه کار وانه خلي نو د خپل ځان لوی دښمن دی د قضا او قدر حال مالوم نه دی چې څه به کېږي خو باید چې سړی حازم او مهال سنج وي ، خپل ځان ورک نه کړي. هوښیار زود باوره نه وي او چې د ژوند بله لار یې وي نو په ډار کې ژوند نه غواړي. زما مخه هم آزاده ده. پینځه خویونه دي چې سړی پرې په هر ځای کې بسیا او خوښ وي: چاته ضرر نه رسول ، ښه ادب ، څوک نه غولول، ښه خلق، په کار کې پوهه او مهارت. که څوک پر خپل ځان وډارېده نو کولای شي چې له مال ، اولاد او وطن څخه زړه صبر کړي ځکه چې عوض یې پیدا کولای شي خو ځان بیا نه پیدا کېږي. ډېر بد مال هغه دي چې د چا ښه پر نه کېږي، ډېره بده ښځه هغه ده چې د مېړه سره موافقت نه لري، ډېر بد اولاد هغه دی چې د مور پلار په خبره نه وي ډېر بد ورور هغه دی چې په ربړ او سختئ کې د ورور په کار نه شي او ډېر بد پاچا هغه دی چې بې ګناه خلک هم ترې ډارېږي. [اوس که څه هم پاچا له ما سره د لطف او مهربانئ لاره نیولې، زه اجازه غواړم چې د پاچا له حضوره رخصت شم، د مخ یاد یې د لمر سپوږمئ په ښکلا کې او د مینې خاطره یې د سهار د وږمې په ملایمت کې ولټوم.

په دې ډول فنزه له پاچا سره خدای پاماني وکړه او ترې والوتله.

ښکاري او زمری

دابشلیم وویل:

– د هغه چا مثال را ته بیان کړه چې د ځان د ساتلو له پاره د نورو ځورولو او کړولو ته زړه ښه کوي.

بیدپای وویل:

– د ژویو ځورولو ته یوازې جاهلان زړه ښه کوي، هغه چې د خپلو کړنو د عاقبت په فکر کې نه وي او په دې نه پوهېږي چې له بدو بد زېږي. په دې دې ځوک نه غره کېږي چې د خپل بد عمل سزا ورته ژر نه ده رسېدلې، هغه څه چې باید وشي هغه کېږي. لکه په زمری چې د ښکاري له لاسه وشول.

پاچا وویل:

– په زمری څه وشول؟

بیدپای فیلسوف ځواب ورکړ:

په یو ځنګل کې یوه زمری له خپلو دوو بچیو سره اوسېدله. یوه ورځ زمری ښکار ته تللې وه، بچي یې یوازې وو. یو ښکاري پرې راپېښ شول د زمری بچي یې ووژل او پوستکي یې ترې وښکل. زمری چې دا حال ولید په چیغو او سورو یې پر خپل حال ژړل او له خدایه یې عدالت غوښت. په دغه ځای کې یو ګیدړ هم اوسېده،

چې دزمرۍ بدې ورځې يې وليدلې د حال پوښتنه يې وکړه. زمرۍ ورته دخپلو بچيـو د مړينې او د ښکاري د ظلم وويل.]

ګيدړ وويل:

– خوشي چيغې مه وهه او سر په خپل ګريوان کې کښته کړه څه چې ښـکاري ستا پر بچيو کړي تا هم د نورو بچي په همدې ډول څيرلي او داړلي دي، چې پـر چا دې کول پر تا وشول اوس نو لکه نورو چې ستا په کړو صبر کاوه ته هم د ښکاري پـه کړو صبر کوه ځکه وايي: "مه کوه پر چا چې وبه شي پرتا " او چې څه کـرې هغـه بـه ريبې.

زمرۍ ورته وويل:

– واضح يې راته ووايه چې دا څه وايې؟

ګيدړ وويل:

– خوراک دې څه و؟!

زمرۍ وويل:

– د وحشيانو غوښې.

ګيدړ وويل:

– چا د وحشيانو غوښې درکولې.

زمرۍ وويل:

– په خپله مې ښکار کاوه او غوښې مې خوړلې.

ګيدړ وويل:

– د هغو وحشيانو مور او پلار نه وو چې تايې غوښې خوړلې؟

زمري وويل: هو وو.

ګيدړ وويل:

– هغو هم دغسې چېغې وهلې او که دا ته يې وهې؟ چې د نورو په ضرر او ظلم راضي وې نو اوس په خپله هم په پراخ وچولي د خپل عمل مکافات زغمه او چيغې مه وهه!

چې زمرۍ د ګيدړ خبره واورېدله نو په خپله ګناه پوهه شوه او ويې ويل چې دا زما د خپل عمل جزا ده چې را رسېږي نو بيا يې ښکار پرېښود او په مېوو او عبادت يې خپل ژوند تېراوه.

کله چې يوې پوختکې وليدل چې زمرۍ اوس له غوښو خوړلو څخه لاس اخيستی دی او مېوې خوري نو ورته يې وويل:

– ما ګومان کاوه چې سږ کال ګوندې ونې مېوه کمه نيولې ده دا خو ته يې چې خپل رزق يانې غوښې خوړل دې پرېښي او زموږ په رزق کې دې ځان را شريک کړی دی. خواره شې چې خپل رزق پرېږدې او زموږ په رزق ځان راګډوې.

زمري چې د پوختکې خبره واورېدله نو له مېوو خوړلو څخه يې هم لاسونه ونغاړل واښه به يې بيا خوړل او خپل عبادت به يې کاوه.

دا مثال مې درته ددې له پاره ووايه چې پوه شې چې ناپوهه د خلکو له ضرر رسولو نه هغه وخت لاس اخلي چې په خپله ورته ور ورسېږي او مخکې تر مخکې يې ورته فکر نه وي او نه پوهېږي چې ضرر رسول ښه کار نه دی.

څوک چې څه د ځان له پاره نه غواړي نو نورو ته يې هم بايد چې ونه غواړي.

* * *

[بيدپای فيلسوف چې تر دې ځايه خبرې ورسولې پاچا غلی شو. بله پوښتنه يې و نه کړه. بېد پای وويل:

– څه چې زما زده وو، د پاچا په امر مې د پاچا د پوښتنو په ځواب کې وويل. اوس که د پاچا اجازه وي يو عرض لرم.

دابشليم وويل:

– ووايه، څه غواړې.

بيدپای وويل:

– دا کيسې چې ما يې د پاچا په حضور کې د بيانولو افتخار درلود، که نورو ته هم ورسېږي نو داسې به وي لکه د پاچا عمر چې زرګونه کاله نور هم اوږد شي، ځکه چې راتلونکي نسلونه به هم ترې پند واخلي.]

دابشليم امر وکړ چې دا کيسې دې وليکل شي او دده په کتابخانه کې دې وساتل شي.

نوشېروان چې له دې کتاب څخه خبر شو نو خپل وزير اجمير ته يې وويل چې يو سړی د دې کتاب راوړلو پسې ولېږه چې هم په پارسي پوه وي او هم په سانسکريت. په دې صفت سړی يې برزويه حکم پېدا کړ او هند ته يې ددې کتاب پسې واستاوه. هغه حيله وکړه ، کتاب يې له سانسکرت څخه را نقل کړ او په فارسي يې وژباړه. په اسلامي دوره کې همدا د برزويه کتاب بيا عبد الله بن مقفع په عربي ژبه ترجمه کړ او فايده يې ډېره شوه.

پای

لړلیک

زمرى او غوايي...۱
کوږ کوږی کوتره..۵۱
کونګان او کارغان..۶۲
بیزی او شمشتی...۷۵
پردېسي او زرګر...۸۷
سلار، بیلار او ایران دخت.....................................۹۷
شیخ ګیدړ...۱۰۸
شاهزاده او ملګري يې...۱۱۹
موږک او پیشو...۱۲۶
لمانځي او نولی..۱۳۱
پاچا او فنزه مرغه..۱۳۴
ښکاري او زمری...۱۴۳

د کلیلې او دمنې تعریف مې ډېر اورېدلی و خو پوره مې نه وه لوستې. دا لومړی ځل دی چې پښتو ژباړه یې لولم. ژباړه یې ډېره سلیسه او د پښتو د اوسنیو نثرونو په شان ده، یعني د پخوانیو متکلفو نثرونو اثر ورباندې پروت نه دی چې تر مطلب یې (ورپوهېدې) ډېر وي. ممکن دغې ازادې ترجمې به د ژباړې متن توږلی او کوچینی کړی وي. دغه کار اثر له اوسني زمانې سره برابر کړی او د دې زمانې د خلکو د لوستو وړ یې ګرځولی دی. زه محترم منلي صاحب ته د دومره ښې ژباړې او د ژباړې لپاره د دومره ښه انتخاب مبارکي وایم او په لوستونکو زړه ور غږ کوم چې تاریخ تېر اثر نه لولئ، بلکې داسې اثر لولئ چې د اخلاقو او د ښکلا په څېر د هرې زمانې خلکو ته اهمیت لري. کلیله او دمنه د اخلاقو او ښکلا یوه سرچینه ده.

استاد محمد صدیق پسرلی

Design by: Assadullah Khan Amarkhail

دریم چاپ

The Book City
شهر کتاب
کتاب ښار
پوهه لا هم کتاب کې ده
Knowledge is Still in Books

۱۳۹۵